

Előfizetési ára: helyben félév 4 fr. egész év 8 fr.
vidéken félév 4 fr. 30 kr. egész év 9 fr. pp. A lapot illető
közlemények és fizetvények bementesen küldendők.

Megjelenik minden Vasárnap.
Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szer-
kesztőnél újít 10-dik szám, és a kiadónál Dorottya-
utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Dr. Markusovszki L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

Müller Emil,

kiadó-könyvnyomdász.

Másodévi folyam.

Tartalom: A gyermekágyiláz kóroktana. Dr. Semmelweis tanártól. Folyt. — Oppolzer tanár kórodája. II. Brightkór sat Polizer A. — Adalék légszomszós mütételehez. Pitha tanár értekezése nyomán, közli Dr. Károlyi S. — Lapszemelvények. — Társulatok. — Gyógyszertani közlemények. Az iblany és készítményei. Török J. gyógyszerész Folyt. — Dr. Grósz Frigyes összes hátrahagyott munkái. — Vegyesek. — Pályázat.

Tárca: Némely észrevételek az új szigorlati rend tervezete alkalmával. I.

A GYERMEKÁGYI LÁZ KÓROKTANA.

(Aetiologie des Puerperalfiebers.)

SEMMELWEIS egyetemi tanár.

Folytatás.

A bécsi orvosi gyülekezetről, hová a világ minden polgárisult államából jöttek orvosok, alkalmam volt a többi szülházak viszonyai iránt is fölvilágosítást nyerhetni, melyből kitűnt, mikép mindazon szülházakban, melyekben a gyermekágyiláz járványosan lépföl, az általam állított ok is, tudniillik az állatszerves rothadt anyagok átvitele is kimutatható, és mindazon szülházakban, hol a gyermekágyiláz járványa nem lépföl, a föntnevezett oknak hiánya mutatható ki. A gyermekágyiláz tehát járványosan nem jön elő azon szülházakban, melyek nem tanintézetek is egyuttal, (a pesti szt. Rochus kórház kivételével, melyben a gyermekágyiláz járványilag uralgott, ámbár ezen kórház, nem tanintézet, de a szülészeti elsőorvos (Primararzt) egyuttal sebész elsőorvos és törvényszéki boncoló is volt, miáltal elegendő alkalom nyújtatott a rothadt állatszerves anyagok átvitelére), vagy melyek csupán bábák képezetési intézetül szolgálnak. Kivételt ismét egyedül a párisi maternité tesz, hol a gyermekágyiláz járványosan lép ugyan föl, de mint tudva van a francia bábák, nagyrészt jó házból való hajadonok, kimerítő szülészeti oktatásban részesülnek a maternité-ben, a bonctant gyakorlatilag tanulják és különösen hulláni mütétekben is nyernek alapos készséget. A szülészek képzésére szolgáló kórodán,

(Dnbois tanár) melyen évenként körülbelül 125 szülés fordul elő, a gyermekágyiláz csaknem folyton dühöng. Ez könnyen megfejtethető. A nevezett kóroda az école de médecine első emeletében van, földszint pedig a bonctani előadások és gyakorlatok tartatnak. Az itt dolgozó növendékek, időnyerés végett, a szülés minden ujmozzanatáról jel által értesítetnek, nappal kitűzött zászló, éjjel kiakasztott lámpás által, s akkor a kórodára sietve mennek föl a bonctani munkától s közvetlen teszik meg a vizsgálatot.

A boroszlói szülházban, mely csak bábák képezetésére van szervezve, évenkénti 3,000 szülésnél járványos gyermekágyiláz nem mutatkozik. — A Hessen-Casseli nagy hercegségben: Casselben van egy szülház, mely nem tanintézet, és csakugyan a gyermekágyilázról ment is, holott a marburgi, mely egyuttal szülészeti képezde, a gyermekágyiláz járványos.

Strassburgban, akként mint Bécsben, két szülintézet volt két különböző főnök alatt, melyek egyike a bábák — másika a szülészek képezetésére volt szánva és közös előszobával is bírtak. A bábák osztályán nem, de ugyanazon időben a másik osztályon, vagyis az orvosok osztályán a gyermekágyiláz járványszerűen dühöngött. — Miután e két intézet egy főnök alatt egyesült, megszűnt a halálozási különbség, minthogy mindkét osztályon azóta egyenlően nagy a halálozás.

A gyermekágyiláz származása fölötti ebbeli véleményemet részint sajátkezüleg irt s számos szülház főnökeihez intézett, — részint az illetők Bécsben levő tanítványai által íratott levelekre a következő választ nyertem:

TÁRCA.

Némely észrevételek az új szigorlati rend tervezete alkalmával.

I.

Midőn mi az O. H. L. m. évi 20-ik számában az orvosi tudomány tanulási módszerét pár vonallal vázolva, arra intettük ifjainkat, hogy a pusztá könyv és szóutáni scholasticus tanulást elhagyva, közvetlen a tárgyakból iparkodjanak meríteni tudományukat, s az ép és kórbonctan, a vegyészeti és physiologia exact és gyakorlati ismeretét tekintsek a gyógyászat legfőbb és nélkülözhetlen segéd eszközeinek: akkor azon szellemben szólunk, melyben az új szigorlati rend fogamzottnak látszik.

A tudomány annyira növekedett, oly számos és dús ágakat hajtott s ezek életrevalóságukat oly meggyőződéleg bizonyították be, hogy a régi formákban, az ó házban többé meg

nem férhetnek s az épületet (nem csak az újvilág utcáit értjük) okvetlenül tágitani és jobban világítani kell.

Az új szigorlati rendnek főszemügye megvizsgálni valjon az orvosi jelölt bir e a tárgyak valódi ismeretével, s megszerezte-e azon gyakorlati képességet és mütői ügyességet, mely a különféle gyógyeszközök életbeni biztos és sükeres alkalmazására megkivántatik —, holott eddig inkább csak az emlékezetbeli tudás tette nagyában a vizsgálatok tárgyát. A vizsga a célnak megfelelőleg, a hol csak lehet, magukon a tárgyakon történik, és pedig nemcsak az orvosi tudomány gyakorlati ágáiban, a bel- és külgógyászat, a szemészet és szülészethen, hanem az ép — táj- és kórbonctanban, a szövettan, physiologia és vegyészethen is stb.)*

*Kétséget nem szenved hogy a tanár vizsgáló szelleme, képessége és módszere a leglényegesebb és döntő tényező, s hogy ilyenmü szigorlat is lehet csalóka s aljasulhat pusztá formalitássá, csak hogy akkor nehezebben, ha a vizsga a tudomány helyiségeiben mennyire lehet — a kórodán, muzeumokban, bonctermekben — történik, hol a tárgyak bő-

Simsen, edinburghi tanár, korunk leghíresebb szülész, forduló postával azt felelte, miként az angol orvosi irodalomban nem igen lehetek jártas, mivel, ugylát-szik, nem tudom hogy az angol szülészek már évszázadok óta ragályosnak tartják a gyermekágyilázat. — Ő tehát a kérdést, s illetőleg állításomat, annak értelme szerint nem fogta föl.

Dr. Tilanus, amsterdami tanár, (1848 Mart. 9.) véleménye szerint a gyermekágyiláz terjedése és tartalma ragályzásnak igenis tulajdonítandó akkor, ha ez már járványos légköri viszonyok (durch epidemische atmosphaerische Verhältnisse) következtében támadt, hova különösen a téli és tavaszi constitutio annuat számítja. — „Mert — így folytatja — a gyermekágyi ragálynak feltűnő hasonlatossága van a genylázal és genylégkörrel, mely tultömött sebészi osztályokon keletkezik s a fris sebeket oly nagy veszélylyel fenyegeti. A szülőket pedig bizonyára physiologikus állapotban is sebzetteknek lehet tekintenünk.“

A hulla általi fertőzést ő is teljes meggyőződése szerint a gyermekágyiláz gyakori okának tekinti, s annak eredetét e kulföböl több esetben világosan tapasztalván, nemcsak szorgos mosásokat rendelt, hanem növendékeit is, szülési tanulmányuk idején, a boncolástól eltiltotta. Aljon képes e a chlormosás a ragályt tökéletesen elenyésztetni nem határozhatja meg, minthogy chlorfüstölések eddigelé nem bizonyultak elegendőknek hagymáz és kórházifene ragálynak megsemmisítésére, s erre még a levegőnek hosszabb ideig tartó hatása is megkívántatott.

Tilanus tehát a gyermekágyiláz első okának a járványt tekinti, s ragályról véleményében is az angol orvosok nézetével, a contagium határozatlan eszméjével találkozunk.

Dr. Michaelis kielii tanár levele, (1848 mártius 18.) melyet Bécsben mulató tanítványához, Dr. Schwarzhöz intézett, engemet kutatásimban fölbátorított.

„Intézetem, ugymond, f. é. július 1-től egész nov. 1-éig gyermekágyiláz miatt zárva volt; — megnyitásánál az új gyermekágyasok ismét megbetegedtek, mitől megrettenve ujjal elakarám zárni a kórodát, midőn éppen becses közlése érkezett hozzám, és ez némi bátorságot adott arra, miként az intézet rendeltetése betöltését folytassam, a halvány mosások hatályának bizonyítéka, a mint ez tudniillik Bécsben alkalmaztaték, már a szám nagysága miatt nagy jelentőségű lévén. S valóban ezen mosások alkalmazása és szigorú kezelése után mind a kórodán,

mind magán gyakorlatomban a kóresetek tetemesen gyérültek.“ — Továbbá:

„Mult nyár óta, midőn egy nőrokonom gyermekágyilázban halt el, kit szülés után megvizsgáltam, oly időben, midőn gyermekágyi betegeket kezeltem, meggyőződém az átvitelről. — Szinte ekkor jutott eszembe hogy pár hóval előbb a városban egy nő, kihez hivatám, szinte gyermekágyilázban halt el. — Miért is 4 hétig tartózkodám segélyt nyújtani, mi miatt egy szülő más orvost kénytelenített hivatni, hol köldöksinorelősesés (prolapsus funiculi umbilicalis) volt jelen; mit ő visszahelyezett. — Azonban az illető sokat, illetőleg naponként boncolt. A szülő gyermekágyilázba esvén, meglőn ugyan mentve, visszamaradt azonban izzadványtömeg (Exudat-massa) a méhében. — A segélyére volt bábának legalább is két-három ilyen esete volt a városban. — Közléseért vegye köszönetemet, ez hihetőleg intézetünket az enyészettől óvta meg. — Kérem üdvözlétemet és ez értelem-hen köszönetemet is nyilvánítani Dr. S.-nak; valószerűleg nagy fölfedezést tett!“

Nem kevésbé érdekes Dr. Schmidt berlini tanár 1850 auguszt. 28-ról szóló levele, Brücke tanárhoz, ki által az ügyről értesítetett. „S. meglepő észleletét annál figyelemre méltóbbnak tartom, minthogy azt ön is bizonyítja, ki nemcsak physiolog, hanem a „posthoc ergo propter hoc“-ra nézve is sokkal inkább skeptikus, mint hiszékeny.“ — Abbeli tapasztalását, miként a Charitébeli szülők a legkönnyebb, alig párpercig tartó műtétek után is sokkal gyakrabban betegedtek meg és elhaltak gyermekágyilázban, mint előbbi falusi gyakorlatában a legnehezebb műtétek után s a legkedvezőtlenebb körülmények közt, hajlandó volt a kórházi légkörnek tulajdonítani. — „De így folytatja, Dr. Busch klinikája a kórházon kívül van, és a szülők mégis éppen úgy betegszenek, és halnak el nála, mint nálam; — s mindkét kóroda növendékei boncolatokkal szorgalmasan foglalkoznak. Sollte nicht eine Übertragung des Leichenmiasmas und im Verfolg desselben zunächst metritis septica (aber auch ähnliche Zustände) möglich sein?“ — Csakhogy ő mennyire emlékezik e Berlinben gyakoribb megbetegedést inkább csak a műtötteknél észlelte.

Dr. Everken a paderborni szülintézet igazgatójától hallá, hogy neki közelebb több gyermekágyilázos betegek voltak, s hogy világosan emlékezik, miként ugyanakkor szorgalmasan is boncolt, s nem ismervén a bécsi tapasztalatokat, közvetlen a bábák vizsgálati gyakorlatait intézte.

Az új tan- és szigorlati rend értelmében minden orvos köteleztetik a sebészi ügy, mint a belgyógyászati kórodát két évig, a szülészeti és női kórodát fél évig látogatni (a szemérszet a sebészethe bele volna tudva?) s e tudományokban nemcsak elméleti ismereteket de gyakorlati képességet is megszerezni.

A tudomány és életigényeinek megfelelőleg az eddigi rang vagyis inkább cím különbség megszűnik, s ezentul tudorok csak az összes orvosi tudományból fognak neveztetni.

Mi az új rendszer e két pontja lelkes életheléptetésében, nem csak az orvosi tudomány, de orvosi állásunkra nézve is, nyereséget és előnyt látunk.

Nem egyszer hallottuk ügyfeleinket panaszkodni az orvosi tekintély sülyedése, a nyegleség és kontárkodás terjedése ellen. Ennek oka egyrészt magunk vagyunk. Policialis tilalmak és álladalmi biztosítékok nem fogják helyre ütni tekintélyünket s ségben vannak; a tárgynélküli leckezés ezenkívül még mindig fönmaradhat.

s védelmökre szorolni ily ügyben, tudományos emberhez nem is méltó; védjék a tudatlant és megcsalottat.

A közép korban, de akkor is midőn a tudományiránti részvét ébredni kezdett, a tudatlan, de tudomány után vágyó közönség, orvosban rejtelmes, csodagyógyhatásu természeti vagy éppen természet feletti erők birtokosát és osztogatóját látta és tisztelte, őt valóságos csoda-doctornak hitte, valamint a vegyészetet és physikát, a csillagászatot, a növények és érecek ismeretét csodatudományoknak. A természetvizsgálók adepteknek tartattak s ők magok is azoknak hitték magukat. Ekkor az orvosi nimbus e csodásterü gyógyhatányokról hiten alapult. *)

*) S nem a lapszik e még e balga véleményen korunkban is nem egy orvosnak gyakorlati híre s a gyógyászok több nemének hite, kik ismervén a fölső és alsó rendű tömeg a csodálatos és érthetlen iránti vonzalmát, vagy vényeket éppen nem írnak, hanem titokszereiket maguk expédialják, vagy legalább a közönség a szerek és flastromok hatása iránti balvéleményét ápolják, azt tartván hogy ez által saját érdemüket öregbítik — mely a nélkül nagyobb is lehet — s a mellet az orvosi tekintélyt is biztosítják.

Dr. Hüter marburgi tanár (1850 dec. 28.) a hulla általi fertőzést a gyermekágyiláz egyik okául elismeri ugyan, de azonkívül más külső (miasmaticus) és belső (egyéni) okokból is származtatja. — A chlormosásokat nem tartja minden esetben elegendő óvszernek, mivel dacára az előlegesen és utólagosan is tett mosásnak, egy szülőknek ismételt vizsgálása és fogóvali műtése után, pokolvaras lob fejlődött ki kezén.

Dr. Arneht volt bécsi tanársegéd (Páris 1851 jan. 12) utazása közben Münchenben hallotta, hogy az ottani szülintézetben egy ideig nagy volt a halálozás; okát megfejtteni nem leheté mignem kiderült, hogy a lepények a bábák által az árnyékszékbe vetettek, minek megszüntetése után a halálozás is megszűnt. — A fentemlitett Strassburgi adatokat is szíveségének köszönöm.

(Folyt. köv.)

OPPOLZER TANÁR. GYÓGY. KÓROD. BÉCSBEN.

III.

Bright-kór — Baloldali mellhártyalob izzadvány. — A bal hónali viszér tömülése (thrombosis), ezekhez szegődő szivburok lobból és ránggörcsével (eclampsia). — Halálos kimenet.

Közli Polizzer Ádám.

F. év Jan. 7-én egy 24 éves szolgáló vétetett föl a kór-dára. Állítja, miként legzsengőbb korától fogva mindig egészséges volt. Mult év December 21-én rendes szülést állott ki. — Következő nap borzongási rohamtól lepetett meg, melyre forróság és a mell balrészén szuró fájdalmak következtek, s egyszersmind a vizelet kevés, zavaros és vörös volt. A lázmozgalmak folyton tartanak, s hozzá szegődött még nehézlégzés (dispnöe) s felvétele utáni éjjel a bal felső végtag dagadt meg, balváli és hónali fájdalom kíséretében. Terhessége minden egészségi zavar nélkül folyt le. A vizsgálat következő kór-képet tüntetett elő.

A beteg közép termetű, a köztakarók hőmérséke jelentékenyen fölemelt, feje elfogult, nyaka rövid; a bal kulcsföltötti táj, a jobbhoz viszonyítva, erősen kidomborodott, tapintat által az itteni nyirkmirigyek olvasószerűen dagadtaknak éreztettek, s nyomásra fájdalmasak. — A mellkas külsőtekintetre baloldalt kidomborult, be- és kilégzésnél majdnem mozdulatlan; fölötte a bőr vízdagos (oedematös). — Hátnál, a tövisnyújtványok mentében vizsgálván, a gerincoszlopot mintegy a 3-ik melleligolyától egész a 9-kig az egyenes iránytól jobbra eltérve találjuk. A kontatási hang jobbra éles (hell) teljes (voll) egész az ötödik bordáig; baloldalt a kulcsont alatt tökéletesen üres

A baladó világosodás lerontotta ez álnimbust; leron-tották azt magok az orvosok, midőn a természettudományok fejlesztésén fáradtak, minden új — csodát döntő — fölfedezést örömmel fogadtak és terjesztettek, s elejétől végig minden balvélemény, előítélet és babona leghevesb elleneiként viselék magukat.

Korunkban az orvosi tekintély csak az ép és kóros élet-folyamatok szabatos tudománya alapján emelkedhetik; a szoros értelemben vett gyógyászat ezeknek jelenleg csak egyszerű következménye, holott annakelőtte — mint Ázsia barbár népeinél mostis — első helyen állt, annál inkább minthogy kórisme nem is létezett.

Észszerű orvos most hirnevét mindenekelőtte fektetni fogja: biztos és határozott kórismére; az élettörvényei szerint szükségképen lefutó kórfolyamat minél szabatosb előadására; a gyógyulás föltételeinek világos megalapítására, s a mind ezekből eredő jóslat, nyegleség nélküli, tételére.

egész a 7-ik bordáig; épen így nyulik át az üres kontatási hang a szegycsont (sternum) hosszában, keveset a jobboldali szélén túl, valamint eme csontnak alsó harmadától jobbra egész az emlőbimbó alá. Hátnál jobb oldalt a kontatási hang rendes, balfelől az üres kontatási hang a mellkas csúcsán kezdődik, és ennek alapjáig terjed el. Ellenállása (Resistenz) tetemesen növekedett. Hallgatódzásra jobbról érdes (rauh) hólyagesás belégzés, hosszabbodott kilégzéssel; balról fölül gyöngyhörg és kilégzés (bronchiales Aus- und Einathmen) vétetett észre. Hátnál a hallgatódzás egyenlő a mellsővel, esupán balról alól semmi légzési zöréj sem hallható. Összehasonlítván a hanghul-lámzást (Stimmvibrationen) mindkét oldalt, ezeket baloldalt nem találhatni. A hang hallgatódzásánál baloldalt hallható az ugynevezett kecskeháng (egophonie). A szivverése a jobb mellüregben a 4-ik és 5-ik bordaközött, az emlőbimbó vonalán belől, igen világosan érezhető; ugyanitt hallhatók legtisztábban a rendes sziv-hangok. A has kissé puffadt. A beteg balváli fájdalmat panaszol, nemkülönben a balfölkar belső oldalán, egyszersmind az egész bal felső végtag vízdagosan földagadt, s a finomabb bőrvizserek helyenkint kitágultak, kékesek. A hónalban a hónali viszér folytában durvább kötél éreztetik, mely önként (spontan) fáj, nyomásra a fájdalom tetemesen nagyobb. Érverése 96. Vizelete csekély mennyiségű, zavaros, sötét barna-vörös színű, gyöngén savi ellenhatásu, piszkos fehér alzata (sediment) van. Fajsúlya 1014—1015 közt ingadoz. Lég-savat (NO₂) adván hozzá, nagy mennyiségű fehérsye csapatik le, a vilansavassók (phosphate) kevesbedése, uroxanthin épen nem fődözhető benne föl; edző hamaggal kezeltetvén a vizelet kisebb rétegekben zöld, vastagabbakban vörösnek tűnik (dichroismus). Görcsöi vizsgálat által tetemes mennyiségű vértkecs (Blutkörperchen), genysejtek (Eiterzellen), a vesekelyheiből és medencéből eredő belhám (epithelien), főleg pedig részint heveny, részint már zsirszerűen átváltozott izzadvány-hengerek (Exsudateylinder) nagy mennyiségben találtak.

A beteges tünetek sorában a vese bántalom legnagyobb figyelmet érdemel, miután ez a vizelet alkataból (Beschaffenheit) következtetve, elsődleges (primitiv); a többi kór-tünet, valamint a mellhártyalob és a bal hónali viszérnek betömülése csupán a vesebántalom lefolyásában lépett föl. A nagy fehérsye tartalom, főleg pedig az izzadványi hengerek a hugyban legbiztosabb jelét adják annak, miként itten a vese azon bántalmával van dolgunk, mely Bright-kór névvel jelöltetik. Az a kérdés: vajon a vese ezen bántalma heveny, vagy már idősb? Előleg (a priori) hinni lehetne, hogy a vizelet vértartalma heveny bántalomra utal; görcsöi vizsga (microscopische Untersuchung) azonban azt mutatja, hogy az izzadványhengerek nagyobb része zsirszerűen átváltozott; (metamorphosirt ist), mi már hosszabb idő óta főnálló Bright-kórra enged következtetni; továbbá a fajsúly igen csekély, oly körülmény, mely heveny eseteknél nem jó elő. Ezen esetben a vértartalom azt jelenti, miként a már főnálló vesebántalomhoz egy új roszabulás (Exacerbation) járult.

Föladatunk leendő kikutatni jelen esetben a vese bántal-

Ez oknál fogva nekünk az orvosi gyakorlat azon tanárai sokkal előnyösebb és jelesbeknek látszanak, kik a kórokat természetvizsgálókként tekintik és fejtegetik, s a tanítássúlyát nem minden lehető gyógyeszközök elsorolására, vagy saját kedvelt fajszerük dicsőítésére helyezik, hanem magának a tárgynak lehetőleg szabatos kifürkészése és földerítésére. Pillanatnyilag kevesebbet tenni és adni látszanak ugyan, mert ha a növendék jegyzeteit áttekinti, azokban kevés biztost, sok bizonytalant és sokból — mi igen is szükséges volna — semmit sem fog találni; de a mi meg van, az tény s szelleme további kutatásra képes marad. Dogmatikus előadásnál ellenben azt fogja hinni hogy az egész tudományt bírja s az élet minden eseményeire elkészülve van, holott csak szavakat és büszke hiedelmet vitt el magával.

Nem csoda ha így képzett orvosok a legjobb akarat és meggyőződés mellett is oly áltanok karjaiba vetik magukat, melyek pusztán hitet igényelnek — mint ez az emberi buvárlat más terein is történni szokott olyanokkal, kik benső önálló erő

mának mi az alap oka. Ha széttessük a Bright-kór okai között, azt találjuk, hogy ez különféle mozzanatokból (momenta) ered.

A Bright-kór önszenvi (idiopathische) alakjának legfőbb oka a meghűtés; ez olykor, sőt gyakran igen nyilvánosan kimutatható; az alsóbb osztályban gyakrabban jó elő, névszerint azon egyéneknek, kik nedves szobákban laknak, tehát: halálszoknál, mosónéknál, timároknál. — Ez mindnyája közt legkedvezőbb, hevenyen folyik le, és ritkán végződik halállal, tesszem: hugyvér (uraemie), vagy savós hárták lobja következtében, s csupán akkor ölti föl az idült alakot, ha a beteg nem kiméli, vagy ismétli meghűtésnek teszi ki magát.

Szeszes italokkáli visszaélés szinte Bright-kórhoz vezet, a midőn is rendszerint vízkórral (Hydrops) szövetkezik; itt nem csupán a Bright-kóros vese egyedüli oka a vízkórnak, de a máj-bántalom látszik igen sokkal hozzájárulni.

Az összes heveny-bántalmak közt a vörheny (Scarlatina) legfőbb oka a Bright-kórnak, és egyes járvány alkalmával számosan lép föl, miért is nem függ az egyéni alkattól. — A Bellini-féle csövekben történő lerakódás a kórfolyam különös változásától látszik függni. — Ezen változás a könnyebb mint nehezebb esetekben egyaránt jó elő, ha mindjárt az egyén megannyira kiméli is magát. Vörhenynél a Bright-kór közönségesen a 3-ik hét vége felé fejlődik ki, nem ritkán már az első napokban lép föl, s akkor, főleg gyermekeknél, gyakran ránggörcsessel (Eclampsie) szövetkezik. A vörhenynél előjövő vízkórok nem mindig föltételeztetnek Bright-kór által, hanem vízvér (Hydraemie) és a bőr savós elázása (seröse Durchfeuchtung) által. Ily vízkór hamar eltűnik. Vörhenynél a Bright-kór igen kedvező jóslatú, miután itt hevenyen folyik le. Ha zsirszerű átváltozás, nagy vesetöpmörödés (Nierenschrumpfung) lép föl, akkor a bántalom idültté és gyógyíthatlanná válik.

A Bright-kór ritkán támad himlő, és kanyaró (Morbilli) után. Nehéz hagymáz-esetek lefolyása alatt fehérszínű-vizelet előjön, (Albuminurie), de csak ritkán találhatók egyszersmind rostonyhengerek (Faserstoff-Cylinder). A Bright-féle kór hagymáz végével, vagy utána is lép föl, és ez többnyire idültbe megy által.

A hány-székelésben (Cholera) igen gyakran jó elő a Bright-kór egy alakja, mely typhoid névvel jelöltetett, a hagymázos kórfolyammal különösen hasonlóságot. A Bright-kórra figyelmessé tesz akkor a vizelet zavarodása, ha ez — miután a húgyelválasztás egy ideig megszűnt — ismét bocsáttatik, s annak véres színe. — Akkor sok fehérszínű, izzadmányi henger található benne, fajsúlya csekélyebb, (NO₂) légsavval sok Uroglauin mutatkozik, a vizelet égvényi ellenhatású a kivált szén-savas könlény (CO₂ NH₃) miatt, mely a húgyany (Harnstoff) fölbomlása által képződött; húgyany, húgysav, és a halvány-sók (Chloride) megkeveredtek. A Bright-kóros vese ezen alakja igen hamar megy által gyógyulásba, ha a beteget hány-székelési roham nem vezeti a sirba. — Kevés esetben a kifejlett hugyvér (Uraemie) szunykórt (Coma), görcsöket (Convul-

sionen), halált idéz elő. — Ekkor a vesék vérdúsak, a Bellini-féle csövek rostony-hengerekkel vannak megtömve (vollgepfropft), a vérben világosan mutatja magát a CO₂ NH₃ *. — Ha egyszer cholera typhoid kifejlődött, legtöbb esetben meghal a beteg.

A Bright-kór egyik legérdekesebb alakja a terheseknél jó elő. Sokkal gyakoribb, mint közönségesen hinné valaki. Még nincs kimutatva, vajon: a vértömeg elváltozása-vagy a méh által az alhasi edényekre történő nyomás által föltételeztetik. Némely esetben minden különös kórtűnet nélkül folyik le, de az esetek nagyobb számában ránggörcs (Eclampsia gravidarum) jó létre, vagy a ránggörcs csak szülés után lép föl (Eclampsia parturientium). Ha gyakoriak a ránggörcs-rohamok, úgy szunyállapot (Coma) áll be, melyben elveszhet a beteg. Más esetekben több szervben lob lép föl, ekkor eltűnhetik a ránggörcs, és a beteg a lob következtében halhat el. A bántalom többnyire a terhesség végével, s csak ritkán az első hónapban lép föl, a midőn is gyakran a 4—5. hónapban elvetélés következik be. Ha a gyermek a görcsök (Convulsionen) alatt születik, ez jobbára halott. — A jóslat itt is elég kedvező. Ritkán fejlődik ki idült Bright-kór. —

A terheseknél igen gyakran fejlődik ki erős fehérszínű-vizelet **, — mely azonban igen különbözik a Bright-kórtól, ámbár gyakran vízkórhoz vezethet. Ennél nem támad ránggörcs. — A terhesség ránggörcse többnyire első-szülőknél lép föl. Néha jóval előbb áll be a ránggörcs a szülésnél, aztán megszűnik, miként a szülésnél ismét megjelenjen, vagy hogy mindenkorra elmaradjon. Nem minden ránggörcsnek alapja a Bright-kór; erős elvonásoktól is eredhet, vagy nádrakóri (hysterisch) eredetű lehet.

Ezen külön esetben szinte Bright-kórral van dolgunk, mely a zsirszerűen elváltozott izzadvány-hengerekből ítélve egész biztonsággal még a terhesség alatt kezdődött, miután a szülés csak 14 nap előtt történt. Terhesség alatt sem a ránggörcs nem tört ki, sem a jólét más zavarai nem mutatkoztak, hanem szülésnél mellhártyalob fejlődött ki, mely által eléggé nagy mennyiségű izzadmány támadt.

A nevezett okokon kívül kifejlik a Bright-kór gyermek-ági láznál, tüdőlob- és izület-csúznál.

A Bright-kór idült alakja kifejlődik: különféle keringési zavaroknál (Circulations-Störungen), melyek által izzadmány lép föl a vesében, tehát: szívbajoknál (billentyűk hibáinál), hol közönségesen zsir-elváltozásba és sorvadásba megy át.

Néha gümőkórhoz társul, a midőn is a kimenet rendesen kedvezőtlen, szintúgy görvélykórhoz (Scrophulose) különösen pedig a csontok ilyenmá bántalmánál (caries tumor albus). Hasonlag vétetett észre angolkórnál (Rachitismus) is.

*) Frerichs.

**) Oppolzer a fehérszínű-vizeletet (albuminurie) a Bright-kórtól szorosán kívánja megkülönböztetni. Az albuminuriánál csupán fehérszínű van a húgyban, jóslati tekintetben nem oly fontos mint a Brightkóros vese. Ez utóbbi csak ott nyilvánítható, hol izzadvány-henger is jelen van a húgyban.

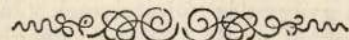
nélkül vannak — mert nem bírnak szabatos nézettel (Anschauung) az élettani törvények szerint szükségképen lefutó kórfolyamatokról, s szereik megítélésére is, csak azon látszólagos sütkért használhatnak, melylyel minden rendszer dicsekszik, még Ujhollandia vadlakója is, ki embertársa rozszakaratában keresi a kór okát s azt ennek meggyilkolása által gyógyítani ügyekszik.

Másik főpont, mely által tudományos orvos állásának tiszteletet vívhat ki s a kontárok és csodagyógyászok felébe emelkedhet még az avatlan közönség előtt is — a sebész- szülész- és szemésszi műtői képesség és kézbeli ügyesség, s az ide vágó bántalmak biztos ismerete, melyek sem simítás, sem belső szerek, sem ön maguktól, műtői közbenjárás nélkül nem gyógyíthatnak, s hol a hozott segély oly kézzelfogható és világos, miként még azok sem tagadhatják el, kik a ránézés s a szellemi akarat magiájától minden üdvöt várnak.

S mégis az orvosi tudomány ez oldala a tanrendszerben eddig csak mostohán volt képviselve; nem sokan fáradoztak

annak ismerete megszerzésében, megelégedtek azzal mi rájuk tapadt, s igen kevesen érték el azon ügyességet és biztosságot, melyet annak sikeres alkalmazása igényel. Régi homályos idők hagyománya ez, melyek a láthatatlan kórokat az érzékek által kivehetők, s ennél fogva a belgyógyászatot is a külgyógytan fölébe emelték, s a sebészet több lényeges ágai művelését orvostudori méltóságon aluli dolognak tartották.

E különbség megszűnt, s ez idők elmúltak, s mi az orvostudori szigorlatok új rendében ezt valamint az előbbi pontot annyira kiemelve látjuk, hogy azok alapján a tanrendszer lényeges változtatását és javulását is reményljük, s azt egyelőre is a tudomány, az emberiség s az orvosi rend érdekében örömmel üdvözljük.

Olykor az általános bujasenyvhez mint szövethézés (Combination) szegődik, és ekkor felette veszélyes.

Váltóláz-betveg (Wechselfiebercachexie) szinte vezethet Bright-féle veséhez, ezt névszerint a mocsáros-lázaknál (Lagunenfieber), és az olasz- és magyarhoni heves váltólázaknál tapasztalhatni.

Oppolzer észlelt eseteket, hol a Bright-kór oly egyéneknek lépett föl, kik alsó végtagjaikon kiterjedt izzag (Eczem) által bántalmaztattak, — látta a sülynél (Scorbut) támadni, és pedig azonnal az első napokban; ekkor a Bright-kór következtében halhatnak meg, a legtöbb esetben azonban kedvező a jóslat. Rélette ritkán látta Oppolzer Werlhoff foltos-kórával együtt előjönni. (Folyt. köv.)

ADALÉK A LÉGCSŐMETSZÉS (BRONCHOTOMIE) MŰTÉTELÉHEZ.

Pitha József akad. tanár értekezése*) nyomán közli Dr. Károlyi S.

Nincs műtét, mely az élet működésébe oly válságosan, belevágjon, — nincs, mely oly ténylegesen életmentőleg bírna működni mint a légcsőmetszés. Az életnek végső való percére szorítatva — e műtétet talán csak egy elvérzéssel fenyegető véredény lekötése tudná háttérbe szorítani, vagy túlsúlyozni. De soha sem jelenik magasabban meg az orvosi művészet mint a megfúlási veszély való pillanatában, midőn ennek rögtön beavatkozása egyszersmind a véglélekzést föntartja s a mondhatlan szorongattatást és kint egyszerre elnémitja. És valóban ezt műveli a légcsőmetszés. — Hogy e nagy földadat nem mindig sikerül, sőt ellenkezőleg a veszély kiterjedésén s nagyságán gyakorta hajótörést kell szenvednie: hátrányára nem válhatik; elegendő e műtét becsülhetlensége megismerésére azon meggyőződés hogy ez bizonyos, épen nem ritka körülmények közt az akadályozott vagy megszakasztott légzést — az első és legfontosabb életműködést — hirtelen és rögtön helyreállítani s az által magat az életet ténylegesen megmenteni képes, még pedig kizárólagos és pótolhatlan módon.

A légcsőni természetes légzést különféle mozzanatok akadályozhatják.

a) Legelőbb is magának a gőgnek betegségei. Nyákhártyadaganat, sebesítés — félrefordulás — lob — erős hurut — beható fekélyek, nyirkos vagy eves beszűrődések után a nyákos kötszövetekbe; ilyenek továbbá: fölállása és mintegy aláátása a porchártyáknak (perichondrium), a porcok vésze (necrose), a légutak tömülése izzadmányok által (croup), nyálkatömeszek, gümők, véralványok, idegen testek (bab, gyöngy, pénz, csont, nadályok, giliszták stb.), — pöfetegek vagy más álképletek; heges szűkületei a gőgnek — és ugyanennek részletes összenövésai, fekélyek — különösen bujakóros jelleműek után.

b) A gőg útja elzárathatik továbbá lob és daganat által; ily akadályok még a szomszéd életművek beszűrődései — a nyelvtő, torok-nyákhártya, nyakmirigyek (tonsillitis, glossitis) — különösen a mandolák tályogai; oldalasti bárzsingmögötti tályogok, fültőmirigylob, pöfetegek; rákos, gümőkóros és efféle daganatai a nyelésőnek és bárzsingnak — a gőgszomszédjában; nem rég lenyelt s a bárzsing felső részén fönnakadt idegen testek stb.

c) Végre, a gőgre ét légcsőre kívülről ható nyomó nyakdaganatok, tályogok, álképletek, túltengések, különösen a fültőmirigylob, pajzsmirigylob stb. — Magától értetik hogy e különféle okok szintén különböz — s kiválólág ezek ellen irányzott gyógyeljárást kívánnak, és hogy mindezek jóslatai nagyon különbözök. Némelyeknél, mint a magas foku gümőkóros vagy rákos beszűrődésnél, minden hozzájárulhatlan vagy elnem távolítható álképletnél, minden gyógymód hasztalan; — mások a legkedvezőbb esetben csupán átmenő könnyebbülést, vagy csak igen bizonytalan rövid életmentést engednek, mint például: magas foku terjedelmes hörghurut (croup), gümős fekélyek, rák miatti vizeny stb.

A nevezett okok közül csak némelyeket lehet tökéletesen

és tartósan elmulasztani s eltávolítani, vagy legalább annyira csekélyíteni s alábbszállítani, hogy az általok megállapított életveszély eltávolíttatik, — mint például a légutját elzáró vagy összenyomó idegen testek, a gőgvizeny (oedema glottidis), a hozzájárulható és gyógyítható daganatok, tályogok, pöfetegek — a gyógyítható vagy elvezethető dagok és fekélyek által előidézett nedvpangások stb. — Ha a légzést akadályozó efféle mozzanatok eltávolítása tüstént és hirtelen megtörténhetik: már természetesen magában is elég a fuladási halál eltávolítására s a bizonyos gyógyulásra; de fájdalom! ez ritka eset. Egy magas foku vizenyesdagnak, terjedelmes tályognak, orr- és torokbaható polypnak, erősen odaékelt s hozzá nehezen hatható idegen testnek eltávolítása, eloszlatása, kivevése gyakran sok időt kíván, s e mellett hosszaskinós — a fuladási halál félelme által fokozott s nehezített kézfogásokat igényel; néha e mellett még a száj is háritatlan görös által van elzárva, s az ezen általi segély nem lehetséges, mialatt a fuladási veszély percről percre hág s minden pillanatban halállal fenyeget. — Itt van már helye a gőgmetszésnek! s különösen a gőgvizeny (oedema glottidis), torokgyík, gőgfedő túltengés, a mandolák-nyelv- torok- garat-gőg lobos dagainál, melyek hosszabb általános vagy helybeli belgyógyi vagy sebészi gyógymódot kívánnak. — A magasfokú egyszerű gőgvizenynél a gőgsipmetszés (tracheotomia) többnyire magában is elegendő a rögtön fenyegetett élet megmentésére, miután a szabad légzés helyreállítása után a vizeny apránként, sokszor kevés nap alatt, elenyészik, s a rendes légzés ismét visszatér. — A hegedt fekélyek utáni gőgszűkülésnél (laryngostenose) a gőgsipmetszés utáni gyógyulás lehetősége függ a gőg belvilágának terjedelmétől; de a tapasztalás általában azt tanítja hogy a gőgsipmetszés itt is sokkal nagyobb és tartósabb hasznot szerez, mint a priori hinnők; hogy t. i. kevéssel a műtét után az előbb látszólag nagyon magasfoku nedvpangásban szenvedő gőg, várakozásunk fölött nyitná lesz, úgy hogy kevés hetek múlva a légzés természetes uton történhetik. Ezen különös — meglepő javulás oka nem rejlik a hegedések lehető megtágításában, hanem a gyógyíthatlan életművi megváltozás egy gyógyítható szöveményének eltávolításában. Szerző leírja itt, hogy a meglevő hegedési szűkülethez csak egy kevés hurut járuljon — mily életveszélyt jelentő körjelek jönek elő; leírja hogy a gőgsipmetszés után mennyire magához jó a halálnak készült beteg, mennyire érzi miként ő a halál torkából szabadult meg; hogy az először köhögési ingert okozott műeszköz használata után csöndesebbé, nyugodtabbá lesz, míg végre nyugtató álm is száll pilláira pótálásul az előbbi kimerítő nyugtalanságok helyett.

Magá a műtét, sőt a csőnek (canule) folytonos ingere sem jönek nagyon tekintetbe, és a kórnak gyors háttérbeszorítását nem gátolják. A műtét után még meglevő gőgsipnyákhártyafekélyei többször jönek gyógyítás alá, mint a gőgsip egyszerű fekélyei. — Itt is okozhat egy heveny hurutroham fuladási félelmet, ha a fekély széle vizenyösen földagad s ez által a gőg belvilága megsűkül, sőt ezen esetben a fulladási körjelek még gyorsabban előkerülnek és visszatartatlanul tovább fejlődnek, veszélyesebbé válnak; — a fekély nagyobbodik, fölfuvódik, a kiserkedő vértől rosz színűvé lesz — mint az alszár eres fekélyei (ulcera varicosa) — mit a vérekes pangás és hatalmas de süknélküli légzési erőködések mellett — a gőgnek föl- és leszállása, a merőn kifesztült nyakizmok között, nem kevéssé segít elő. — Itt a gyógyulás mulhatlan föltétele a vérekes pangás szétozlatása, mit föltételez a tüdőkbéli vérkeringés rögtön szabaddá tétele, melyet csupán a gőgsipmetszés által érhetni el, s ekkor a gőgfekélyek meglepő gyorsasággal, maguktól enyésznek el. — Voltak esetek, midőn a bujakóros gőgfekélyek, a velők párosult kegyetlen fuladozással egyben, közvetlenül és állandóan távolíttattak el a gőgsipmetszés által.

(Folyt. köv.)

LAPSZEMELVÉNYEK.

Bedugaszolásnak orrvérzésnél.

Dr. Coate e célra igen egyszerű fogást alkalmaztat. Áll ez egy nyolc hüvelyknyi hosszú malacéből, melynek egyik

*) Prager Vierteljahrschrift 1856. I. k.

végét leköti, aztán a bélét kifordítja, s egy kis henger vagy cső segítségével, melynek vége a csomóra támasztatik, az orron át a garatba beviszi, fölfújja és körülbelől egy hüvelyknyire az orrlyikák előtt ismét beköti. Gyakran még egy kanálnyi timsó olvadékot is tesz belé. Ekként a mellső és hátsó orrlyikák tökéletesen betömetnek; eltávolításánál tövel szuratik föl s gyöngéden kivonatik. Dr. C. mindig készen tart egykét rőfnyi bélét higitott borszeszben. (Boston Journal).

Kávé hatása kiszorult sérv visszatételére.

Dr. Triger egy kiszorult lágyék sérv esetet említ, melynél a visszatétel és jeges borongatások süker nélkül alkalmaztattak s csak a véres műtétel segélyt ígérni látszott. Dr. Durand havannai orvos tanácsára azonban a betegnek erős és forró fekete kávé rendelt (60 dr. 12 csészére) cukor és tej nélkül, minden negyed órában egy csészével. Az ötödik csésze után korgás hallatszott, a kilencedik után a kiszorult bél visszatért. A dagra ez alatt semmi sem alkalmaztatott, csak ujjait mártá a beteg párszor jeges vízbe, mi borzongatást idézett elő. Dr. Durand állítása szerint ez eljárást már sok ízben sikeresen alkalmazta, valamint kénégénybe (aether sulphuricus) mártott nyomfoltokat is a dagra.

(A pesti gyermekkorházban ólomvíz és hangyahalvány keverékkel borongatások szintén néhány esetben sükerrel használtattak) (Gaz. des Hop. Nr. 53. 1857.)

Csomós viszerek (varices) szerelése vas halvag (perchlor. ferri) beföcskendése által.

A beföcskendésnek szánt olvadék 30—40° legyen; 45° már roncsolja a szöveteiket. A beföcskendés minél kevésbé tekervényes ereken történjék, hogy a vérárvány minél nagyobb kiterjedést nyerjen. Műtét előtt a beteg járjon; a műtendő tag felső részén kötessék le, s a beföcskendés csak akkor eszközöltsék, midőn a kifolyó vér által meggyőződünk hogy a cső az érbe behatott. Mindkét alvégtagon ugyan az nap lehet műteni, de a műtét csak a helybeli lobos tünetmények tökéletes enyészével ismétlendő. A műtét eredménye az edények összenövése. A lob, mely előidézettik, rendesen csekély; néha azonban következő kellemetlen következményei vannak: tályogok (ritkán, egyszer 33 esetben); orbánc (hasonló arányban); vízdag (oedem), mely figyelmet nem érdemel; pörkök a beszűremkedés következtében; a vérárvány eltaszítása, ha a túltömített olvadék a visszérfalait elroncsolta. (Dr. Caron W. med. Woch.)

A rázkodtatás általi vizsga.

M. Cruveilhier észlelé, hogy a sárgaság minden eseteiben, valamint azokban is, melyekben a májbántalom esik gyanuba, a kémlés ezen szerv rázkodtatásában áll. E célból a beteg székre ül, mellkasa jobb fele fölülről aláfelé megüttetik, fölkeretvén az illető a kellemetlen érzés, vagy fájdalom különbsére. Igen ritka heveny sárgaságban, főleg lázasban, hogy a beteg jelentékeny érzékenységet ne mutasson azon pillanatban, midőn az ütés által a máj megrázkodik. Eme vélemény szerint májtályog is, mint következménye magasabb helyről esésnek kórismerve lön. M. Cruveilhier alkalmazá ezen módot a vesék lép, sziv, sőt a méh vizsgálatára is. — Az agynál a zsebkendőnek fogak közüli hirtelen rándítása által ez sikeresen használtatott sok agybántalomnál kémszerképen. (Archives Gén. Jan. 1857.)

Beföcskendés vérhasnál. — Dr. Benedict állítja, miként ő a vérhas sok eseteiben a rathannia szörpöt hatályosabbnak találta a keményítő (starch) s mákonynál. Az ő vénye imez: Rp. Syr. krameriae drach. 3. Trae kino drach. 1.

Dr. Forster a mákony vizes-vonatát hideg vízben oldva (Drach 1 ad unc. β.) legjobbnak találta beföcskendésre két-három szemert egyszerre. Gyermeknek az oldat 3—6 csöppe egy theakanál vízben elegendő e célra. — A lang a mákonylangoldatban beföcskendésnél gyakran elég izgatottságot idéz elő arra nézve, miként az egész mielőbb kiürítsék, ellenben a keményítő hátrálja a mákony hatását tartósan.

Egyszerű fehérfolyás gyógykezelése.

A nők nagyszámánál a fehérfolyás terménye a hurutos elvá-

lasztásnak, főleg nyirkvéralkat- és gyöngéd testalkatuaknál. Ily esetekben Nelaton M. rendeli a következőt: 1) A hüvely reggel és esteli mosását két rész sulp. cupri és 500 rész vízből álló szerrel. 2) Belsőleg cinchona-bort, vasiblanys szörpöt kétszer napjában. 3) Zsongító életrendet. 4) A szorulás elhárítására szépnőnye (belladonna) vonatának egy 1/3 szemerét minden (éjjel) este. (Medical Times).

Hashajtók megválasztása hagymázban.

Dr. Tillard rosszalja a hashajtók kellő megválasztás nélküli rendelését a typhusban, különösen pedig a citrom, — borsavas sat. sok használatát csak azért mert izük kellemes. Ezek az emésztés által szénsavas sókká változnak, s mint ilyenek rostanybontó (defibrinirend) erejőknél fogva az amugy is már senyves vér ritkítása által a vérzéseket segítik elő. A szegény betegek az olcsóbb kénsavas sók bevitelénél sokkal jobban vannak. A növényssavat oldozó sók a vér túlképlenségénél (plasticitát) javaltatnak, valamint az édes higany is. (Revue Med. 1855).

TÁRSULATOK.

Magyar Akademia.

A m. akademia matematikai és természettudományi osztályainak, Nagy Károly r. tag ben-hagyott fizetéséből alkotott, három száz forintnyi geologiai jutalmára, f. évi január 31-ig mint határnapig három pályárat érkezett, u. m. I. „Földtani tanulmányok Selmec tájékáról“ egy abroszszal és 85 darab szikla-fajmutatvánnyal; jelígeje: A világ oly gömb, melynek közép-pontja mindenütt van, s melynek kerülete sehol sincs. Pascal. II. „Máramaros megye ismertetése“ egy geognostikai térképpel (mely hiányozván, annak rögtöni pótlása kére-tik). Jelíge: Hass, alkoss, gyarapíts, s a haza fénye derül. III. „Pestbuda környékének földtani leírása.“ Jelígeje: Haec studia nobiscum peregrinantur. — A jelíges levelek rendben találtatván, az akademia és Kubinyi Ágost tisz. tag pecséteivel külön borítékba lezárva, a pénztárnoknak adattak által őrzés végett; a pályáratoknak pedig három bíráló rendeltetett. A pályázás eredménye, mihelyt a bírálok az összehasonlító vizsgálaton át fognak esni, közzé fog tétetni.

Költ Pesten, a Február 1-én tartott osztályülésből. 1858.

Toldy Ferenc titoknak.

Természettudományi társulat.

Folyó év január 16-ki szakgyűlés.

1) A multkori szakgyűlés jegyzőkönyve fölolvastatván, Kubinyi Ágoston azon örvendetes tudositást közlött: hogy a magas Helytartóságtól a Frivaldszky-féle természetiek tára ügyében kedvező válasz érkezett le; annak a nemzeti muzeum számára leendő megvétele helyben hagyatik.

2) Hörnes, Hauer és Foetterle a mult évben levelező tagokul választott bécsi természettudósok, köszönő levelet küldöttek, melyben a társulat nemes céljainak előmozdítását, érdekeinek szellemi gyarapítását ígérlik.

3) Benedek József jelenté a társulat könyvtárának állapotát. Indítványozá egyszersmind, hogy a kevésbé használható munkák különítessenek el, új művek vásároltassanak, a régiebb megszaksztott időszaki munkák egészítsenek ki.

Végre azon ohajtását fejezé ki: vajha a nagylelkű ajándékozók csupán természettudományi tárgyú művekre szorítkoznának.

4. Molnár János, a Gyöngyös vidékéről beküldött ásványviz vegybontásának eredményét adta elő. A szilárd részek összege csekély: 1000 részben 1. 5. Hőfoka + 8° R. A víz bősége: 8 akó óránként. Átalános jelleme: timsós és vasas. Iszapjában nagy mennyiségben vannak oly alkatrészek, melyek a kut környékén található barnaszén telepből eredhetnek.

5. Szabó József e. titkár Pestbuda helyirati leírásának

földtani részéről folytatólag értekezett. Ezuttal a neogen csoportról szólott részletesen.

Dr. Batizfalvi
m. titkár.

A budapesti orvosegylet m. h. 23-án tartott gyűlésen Semmelweis tanár folytatta értekezését a gyermekágyi-lázról.

GYOGYSZERTANI KÖZLEMÉNYEK.

Az iblany (jod.)

(Folytatás.)

Senki előtt se titok többé, hogy a hamiblag (jodkalium) tulajdonait élesebb vagy is ijesztőbb vonásokkal is lehet rajzolni, mint azt Ricord tette. Ricord szelid vonásu rajzának a szer iránti előszeretett oka, vagy az: hogy a jeles mester kezében, ügyes avatott adagozás miatt a szer árnyoldálai nem tűnnek föl oly nagyon, — azt nem vitatom, úgy is igaz marad hogy még ily szelid tulajdonokkal fölmutatva is fölébreszti a vágyat: bár volna oly szerünk mely a jod minden előnyeit hátrányai nélkül egyesítené magában! Nekem e tulajdonok fölhordásával saját céloom volt t. i. hogy midőn sorban fölemlitem az újabb időben gyakorlatba jött jodkészítményeket, könnyebbé tegyem az összehasonlítást a legavatottabb szakemberek véleménye közlésével — és hogy annál föltűnőbb legyen, miként épen a jodkészítmények közt fogunk találni vagy találtunk is már olyanokat, melyek a jod előnyeit hátrányai nélkül egyesítik magukban.

A leggyakrabban használt régiebb és újabb jodkészítmények: a jodkalium, a jodvas, a jodkaliumban föloldott jod, a jodhydrogen, a jodaether, jodoform, jodosolaj (huilediode) és a jodkeményítő. Tekintélyes orvosok különösen kiemelék ez utolsót, mint melyben az iblanyt a legnagyobb adagban rendelkezhető legbiztosabb szernek tartják megrögzött bujasenyv és bőrbetegségek kiirtására. Allításuk szerint minden testalkatu betegek, még csecsemők által is hátrány nélkül bevehető. Nézzük e készítményeket sorba; a hamiblagot mint általánosan ismerettest, s a jodvasat, melyről a vas készítmények közt szoltam, mellőzve:

a) A Köniblag- (Jodhydrogen-) s a v.

Buchanan glasgowi kórházi orvos azon észleletből indulva ki, hogy valamennyi jodkészítmény a szerint hat, a mint kisebb nagyobb képességgel bir jodhydrogenné változni, magát a jodhydrogent hozta be a gyógyszer sorába, és azt tartja róla hogy az iblany minden tulajdonaival bir a nélkül hogy izgatna. Készítésére következő módot ajánl:

Végy acidi tartarici 13.²⁰ gramme

„ jodkalium „ 15.²⁰ „

Külön külön föl kell oldani 16 gramme tiszta vízben, ekkor összetöltve rázni, s mielőtt a képződött borkövet külön választanók annyi vizet hozzá tölteni, hogy 200 grammenyi folyadék legyen. Gyorsan kell vele bánni mert összetöltés után rögtön előálló sárga szinből meglátszik hogy a fölbomlás megkezdődött, s tiz perc múlva már fölismerhetni a kiváló iblanyt. A jodnak ezen gyors kiválása miatt a jodhydrogent rendszeren szörpbe vegyítve rendelik, melyet ekként készítenek:

Cukor 60 gramme

Víz 20 „

Melegben föloldva hűlni hagyatják, s a jodhydrogent az előbb irt módon, az utolsó adag víz hozzátétele nélkül elkészítetvén ebből az irt cukorosztat mennyiséghez 21.²⁰ grammet töltenek.

b) Iblany-égény. (Jodaether.)

Készítése ismeretesebb mint sem itt leírására szükség volna, azért legyen szabad itt alkalmazásáról s a bevétel mód-

járól néhány szót szólni. Ezen jodaethert többféle bajokban de jelesen a tüdővészben sükerrel használják. Bevétele lélekzés által történik, egy sajátságos készületű üvegpalackból. Ezen palack olyan mint az asztali vizes palackok szoktak lenni, csak hogy alsó részéből a kertöntözők csőjéhez hasonló cső nyulik ki. A palackba bele tesznek 2—4 gramme jodaethert s 10—15 gramme vizet töltnek rá, hogy lassan gőzölögjön. A beteg a palack alsó részéből kinyuló csővön szívja föl a jodaethert. A fölszívásnak is lassan kell történnie, mert különben gyógyhatása kimarad, sőt a chloroformhoz hasonló érzéketlenítő hatással van a testre. Egy 2 gramme adag elég egy napra, ezzel 20 gran jod jut a testbe.

c) Hangyiblag. (Jodoforme.)

Ezen jodvegyület 4 vegysúlyjodot, 2 szénenyt s 1 hydrogent tartalmaz, parányi táblaalakú, s szép naranasszinű, szaga sajátságos átható; készítés módja:

Vegy jod 100 részt

Kettedszénsavanyos ham vagy szikéleg 100 részt

Vizet 350 részt

Alcoholt 250 „

Mindezt összevegyítve egy üvegben vízfürdőbe kell tenni, melynek mérsékletét lassanként fokozzuk. Midőn a folyadék szintelenné lesz, 25 rész jodot kell bele vetni, s újból melegítve ismét joddal szaporítani azon pontig, midőn a folyadék melegítés által szinét többet nem veszti el; ekkor néhány csöpp égvényes hamag vagy szikag (kali natrum caust) olvadékkal szintelíteni kell a folyadékot. A leülepedett részt szűrőn elkell választani a folyadéktól és jól kimosni. A mi a szűrőn marad az a jodoform, a folyadékból elpároltatás által ham- és szikiblag (Kali- und Jodnatrium) jegeceket lehet kiülepiteni.

A jodoformnak nagy jodtartalma s minthogy kiegészítő alkatrészei könnyű és széneny (hydrogen und carbon) s e miatt szerves vegyületnek, tehát könnyen emészthetőnek tekinthető; továbbá kellemes íze miatt is előre föl lehet róla tenni hogy nevezetes gyógyszerre válandik. És e föltétel s a hozzá kötött remény némileg valósulni is látszik. Ha bár nagy része annak mit ez anyagról itt mondani fogunk inkább a kísérletek mint a megállapított tények sorába is tartozik, azért nem hisszük, hogy olvasóink előtt bocsánat kérésre volna szükségünk e szernek futólagos vonásokkal ismertetéseért.

Maitre és Moretin neve a két orvosnak kik e szert különösen tanulmányozták. Az először említett szerint a jodoform kis adagokban a testre semmi föltűnő élettani hatást sem gyakorol, 20—30—40 centigramme bevitelére csupán étvágy növekedést tapasztalt. A bevétel után két órával a vizellet és nyálban megjelenik és három nap előtt nem takarodik ki a testből, míg a jodkalium és jodvas félóra múlva már ott találhatók a vizeletben s 24 óra múlva a testből tökéletesen kitisztulnak. A jodoform e szerint a testben huzamosan időzve, el is hat minden életműbe. Ennek bizonyítására nagyobb adagban adták be állatoknak, mi által egyszersmind mérges hatását is puhaltatták ki. Egy kutyán például 2 gramme bevétele után tökéletes részegség jeleit tapasztalták, 4 grammtól pedig egy közép nagyságu kutya megdöglött. Orfila szerint a tiszta jodból is épen ennyi kell egy kutya megmérgezésére, tehát a jodoform a tiszta jod erejével bir. A megdöglött állat minden ízén, minden részén huzamosan megérzik a jodoform szaga a belek, vese, máj, szív, tüdő, agy, izmok, nyálmirigyek annyira átvannak tőle hatva, hogy vegybontással belehet bizonyítani a jodoformnak erészekbeni jelenlétét. De ami különös: az emésztő csatornában sem gyuladást sem daganatot nem szül, s általában semmi oly nyomot nem hagy maga után, melyből ez öldöklő erejét kilehessen magyarázni.

Gyógyhatása Moretin szerint kitűnő a bőrbetegségekben, az üdült izzag (eczema) és psoriasisban és bujasenyvben. Zsábákat főleg ar arczsbát (nevralgie faciale) Monetin e szerrel is meggyógyított.

Bouchardat véleménye szerint a tüdővészben a leg-

jobb eredményt lehet várni a jodoform gőzétől, természetesen csak ovatossággal használva mert melegítésközben fölbomolhatik. Bouchardat Monetin mellett több orvosnak tapasztalatait is fölhozva, a jodoformról véleményét a következő rövid tételekbe foglalja:

1) A jodoform nagy jodtartalma miatt (ugyan is súlyának $\frac{3}{10}$ jod) minden körülmények közt helyettesítheti a jodot és a jodvegyületeket.

2) A jodoform a legnagyobb könnyűséggel vétetik föl a testbe, ugyan is a jod benne szénennnyel s könnyennnyel levén egyesülve az élőtest által könnyen földolgozható szerves anyagkép viseli magát.

3) A jodoform más jodvegyületek fölött azzal az előnnyel bír, hogy nem támaszt helybeli ingert, s nem hoz semmi oly jeleneteket elő, melyek miatt ez utóbbiak alkalmazását néha meg kell szüntetni.

4) Az iblanynyal közös tulajdonokon kívül a jodoform egészen sajátos tulajdonsággal is bír: a zsábák némely ne-
meiben a fájdalmat lecsillapítja s a végbélnek elszibbadását eszközözi, ha az életműre tétetik.

5) Az adag melyben adhatni 5, 10, 15, 25, 50 centigrame egy napra.*) (Vége köv.)

Heti kimutatás a pestvárosi közkórházban 1858-ki Január 25—31-ig ápolt betegekről.

	Felvétel.			Elbocs.			Meghalt			Visszamaradt					
	Beteg		Összeg	Beteg		Összeg	Beteg		Összeg	Beteg		szülők	gyermek	elmezők	Összeg
	férfi	nők		férfi	nők		férfi	nők		férfi	nők				
Január 25-kén	17	7	24	25	5	30	4	1	5	307	278	2	1	14	602
" 26-kén	14	2	16	10	11	21	1	—	1	309	269	2	1	15	596
" 27-kén	9	9	18	18	6	24	3	—	3	297	273	1	1	15	587
" 28-kén	9	4	13	3	8	11	2	—	2	299	268	2	3	15	587
" 29-kén	7	3	10	6	1	7	2	1	3	298	269	2	3	15	587
" 30-kén	8	10	18	8	3	11	1	3	4	297	274	2	3	14	590
" 31-kén	8	5	13	8	3	11	—	1	1	297	275	2	3	14	591

A közegészségi állapot változó. Leggyakoribb kóralakok csúsz, hurut, lobok, vízkór, gümőkór és hagymáz. — A gümőkór után a vízkór, a heveny bajok közül pedig tüdő és béllob, meg hagymáz fejlődnek ki halálösszá.

VEGYESEK.

A pesti egyetemi sebész kórodának műszerek szerzésére 267 frt. megengedélyeztetett. — Az országos szemészeti állomások Magyarországon megszüntek s helyettük öt szemészeti gyógyintézet állíttatni fog, az öt helytartóság székhelyein, — a már fenálló intézetek károsulása nélkül.

Wertheim tanár betegsége következtében Dr. Sáy Mór a vegyészeti tanszék helyettesítésével bízott meg. Jobb kezekre a tudományt s a tanuló ifjúságot nem lehetett bízni.

Dr. Grósz Lajos a „törvényszéki orvostan“ szerzője — édes atya Dr. Grósz Frigyes „hátrahagyott összes orvosi munkáit“, a tevékeny és érdemdús orvos arcképével szándékozik kiadni. A munka, mely mintegy 30 nyomtatott ívre terjed, diszes kiállításnak, mint általa értesítettünk, Augustus havában fog megjelenni. Tartalmát teendik:

- 1) Dr. Grósz Frigyes életrajza.
- 2) Magyarhon szembetegségei és azok gyógyítása.
- 3) A nagyváradi szemgyógyintézet 27 évi működése.
- 4) 300 nevezetes kóreset.

*) (1 gamme $13\frac{3}{10}$ gran; 1 centigrame $1\frac{3}{10}$ gran.)

5) A nagyváradi fürdők leírása és több orvosi értekezés.

A munkát nem szükség ajánlanunk a hazai orvosi irodalmat pártfogoló ügyfeleinknek. Elhunyt ügytársunk dús tapasztalata és tudománya, valamint a honi egészségügyi viszonyainkat tárgyaló tartalom azt egyaránt érdekessé teszik. A kiadó szakavatottságát már az irodalom mezején is bebizonyította. Előfizethetni Nagyváradon a kiadónál; Pesten az Orvosi Hetilap szerkesztőségénél.

Az előfizetési pénz 3 pfr. csak a munka megjelenése után beküldendő.

Bécsben m.hó 19-én tartott orvosnövendéki bál, melyen ő Exc. a közoktatásügyi miniszter is jelen volt, 400 frt. jövedelmezett szegény és beteg tanulók segélyezésére.

Hyrtl bécsi bonctanár a tudomány és tanszak körül szerzett érdemei elismerésül cs. k. kormánytanácsosnak (Regierungsrath) nevezetett.

Dr. Mojszsisovits bécsi közkórházi főorvos hüllomás szerint nemesi rangra emeltetett.

Rokitanszky tanár kórbonctanának 3-dik kötete sajtó alatt van.

A Dr. Hermann által javalt orvosi segély és nyugdíjintézet érdekében f. hó 8-án Brünnben végleges határozományt hozandó gyűlés fog tartatni.

Dr. Baudens v. sebészeti tanára a Val de grace című katonai kórházban és utóbb felügyelő tagja a hadi egészségügyi tanácsnak — mely minőségben a krimbeni tábori kórházakat is meglátogatta, December hóban meghalálozott.

A gyógyszerészeti tanulmányok Boroszlóban.

Witstein Viert. Jahrsschr. ben ezeket olvassuk: A gyógyszerészek közpanasza mellett, mily ritkán lehet biztos segédekre szert tenni, kellemesen hat azon buzgó tudományos tevékenység, melyet a boroszlói gyógyszerész növendékeknek tapasztalhatni. Tanulásuk nem viseli a szokott vizsgárai készülést, hanem mélyebb és alaposabb kiképzés utáni vágy jellemét. Eddig mindig u. n. Einpauserk szükségeltettek; most egészen fölöslegessé váltak. De rendkívüli viszony is létezik itt. A tanuló a tanító előtt nem ismeretlen; a tanár nemcsak olvassa collegiumát, nem tördvén azzal a tanuló tanul e valamit vagy sem; ellenkezőleg szíven fekszik hogy haladjon, s hol a szükség megkívánja egyesek — többek számára külön mutatóványokat és ismételtetéseket (Repetitorien) is tart. Ez élénkítő viszony mellett, a vegyészeti és növényi intézetek nyitva állanak s főnökeik illető tudományuk gyakorlati oldala iránt különös részvételt viselnek. Az 50 gyakornokra számított laboratóriumban semmi nemű kipárolgásnak, gőznek, szagnak nyoma sincs. Az egyetemi gyógyszerertárban minden szerek készítenek Duflos által, kinél jobban senki sem tudja mire van a gyógyszerész növendéknek szüksége. Frankenheim és Römer a physika és ásványtanból; Dr. Landolf magán tanító az analyticiis vegyészettől tartanak előadásokat.

Berlinben Virchow tanár ez iskolai félév folytán esti órákban magán előadásokat fog tartani orvostudorok számára sejttana (Zellentheorie) fölött, mely ép- és kórélettan nézeteinek alapját képezi, microscopicus mutatóványokkal. Szándéka idővel az egyes kórcsoportokat is ily modorban tárgyalni. A terem e célra különösen elkészítetik, gázzal világítatik és vasti sinekkel láttatik el, a górcsók könnyebb kezelése végett.

Pályázat.

Az urvölgyi (Herregrund) zólyomgyógybánya orvosi állomás véglegesen betöltendő. Fizetvény 400 fr. 8 bécsi öl failletvény 2 fr. 30 kr.-val, lakás vagy annak nem léteben az évi díj 10 sz. és két lótarás. Folyamodhatnak orvos és sebésztudorok, kik a német és szláv nyelvet értik, f. év Febr. hó 20-ig a cs. k. bányai erdő és jószág igazgatóságához Selmecen.

Előfizetési ára: helyben félév 1 fr. egész év 8 fr.
külföldön félév 4 fr. 30 kr. egész év 9 fr. pp. A lapot illető
közlemények és ásványok bérmentesen küldendők.

Megjelenik minden Vasárnap.
Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szer-
kesztőnél újtér 10-dik szám, és a kiadónál Dorottya-
utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Dr. Markusovszki L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

Müller Emil,

kiadó-könyvnyomdász.

Másodévi folyam.

Tartalom: A gyermekágyiláz kóroktana. Dr. Semmelweis tanártól. Folyt.—Törödékek a budai magánörldéből III. Közli Dr. L y a c h o-
vics J. tanársegéd. — Adalék a légszomszúság műtételéhez. Pitha tanár értekezése nyomán közli Dr. Károlyi S. Vége. —
Gyógyszertani közlemények. Az apiol. — Szerkesztői nyílt levelezés. Vegyesek. Pályázatok.

Tárca: Némely észrevételek az új szigorlati rend tervezete alkalmával. II.

A GYERMEKÁGYI LÁZ KÓROKTANA.

(Aetiologie des Puerperalfiebers.)

SEMMElWEIS egyetemi tanár.

Folytatás.

A mult számokban elsorolt tényekre támaszkodva a gyermekágyiláz következésképp határozom meg: A gyermekágyiláz egy fölszívódásiláz (Resorptionsfieber), mely föltételeztetik rothadt állatszerves anyag fölszívódása által, melynek folytán először is a vérvegy másul meg, s azután a gyermekágyiláz többi következményei, u. m. belmélhob, has- és mellhártyalob sat. állanak elő, mint az elbomlott vérvegyületnek (Entmischung des Bluts) helybeli terményei.

Bécsben a fölszívódott rothadt anyag leggyakoribb forrása a hulla volt; de ez nem az egyedüli, mert bármely állatszerves anyag, mely az életfolyam hatánya alól fölszabadult, és a vegytörvényeknek — névszerint a rothadásnak lön alávetve, képes gyermekágyiláz eredményezni; így tehát eves rák, üszkös (gangraenöse) fekélyek választékai (secrete) sat. sat. forrásai a gyermekágyiláznak, ha a szülők fölszívásra alkalmas méhrészeivel hozatnak érintkezésbe.

A gyermekágyiláz azonban nemcsak kívülről bevitt rothadt állatszerves anyagok fölszívódása által idéztethetik elő, — s ezek azon esetek, melyeket meglehet akadályozni s melyek szülintézetekben az állítólag járványos febris

puerperalis okai; — hanem a rothadó anyagok a gyermekágyas szervezetén belől is támadhatnak, ha például a peteburkok (Eihäute) vagy a lepény (placenta) benmaradt vagy odanőtt maradványai rothadásnak, evesedésnek indulnak, s az ekként a méhben termett rothadó állatszerves részek a nádra lemeztelenített fölületével érülésbe jönnek, felszívódnak s genyvért azaz: gyermekágyiláz hoznak elő.

Bécsben, minekutánna a halvanymosások behozatala által a Boer ideje óta az első osztályon dühöngő járványnak (tarthat e járvány ily soká?) véget vetni sikerült volt, rögtön és egyszerre ismét 12 szülő gyermekágyilázban megbetegedett, s oka nem volt más, mint egy evesedésbe ment méhrákban szenvedő nő, kiről a rothadó anyag a többi szülőre, sorban úgy a mint utánna feküdtek és vizsgáltattak, átvitetett, a halvanynyali mosás rendesen csak egyszer és közvetlen a vizsgálatok megkezdése előtt alkalmaztatván és szükségeltetvén. Hasonló szomorú kimenetű fertőzést Jak s prágai egyetemi tanár előttem említett, hol egy főrangú családnál e lebetegedését váró háziasszony ugyanazon bába segítségét igénybe akarta venni, ki napa rákos fekélyeit kötözteté. A tanár figyelmeztetése dacára ez mégis történt s a deli fiatal nő pár nap alatt a gyermekágyiláz martaléka lett.

Vivője (Träger) a rothadt anyagnak a vizsgáló uj, a mütő kéz, a műszerek, ágynemű, szivacs, fehérnemű stb. stb. vagy a körlég, mennyiben ez a lebegő rothadt anyagot tartalmazhatja.

A fölszívódás helye a méh belfölülete, mely a ter-

TÁRCA.

Némely észrevételek az új szigorlati rend tervezete alkalmával. *)

II.

Az alaposabb, terjedtebb s a tudomány és orvosi állás mostani igényeinek megfelelő gyakorlati kiképzés és oktatáson kívül, az új szigorlati terv azon pontjai emelendik, nézetünk szerint, leginkább tanrendszerünket a haladás színvonalára, melyek a segéd és elkészítő tudományok közt, a bonctan önálló tanokká kifejtett ágainak, a

*) Reméljük a Wien. Med. Woch. nem fog Nachdruckkal vádolni, mivel — mi örömnkre szolgál — a szigorlati rendszer szellemére és több pontjára nézve vele, a terv érdemes szerzőjével s bizonyosan még sok más szakavatott emberrel egyetértünk; a lényeges pontokat már a terv közlésénél ritkított betűkkel szedettük.

Szerk.

microscopiának, a szövet- és tájbonctannak, meg a vegyészettnek és physikának kiváló fontosságát látszanak tulajdonítani.

A tudomány, midőn halad, külön időben külön irányban fejlődni szokott, miáltal hol egyik hol másik része kiválóan műveltetik s többi szakainak alapul és segédeszközzül szolgál. Ha volt idő midőn a növény- vagy gyógyszer-tan, vagy elméleti bölcészeti systemák jelölték ki az orvosi buvarlat utját, ezt időnkben a finomabb, összehasonlító bonctan meg a vegyészett teszik, s uralmukat az ép- és kőbonctani fürkészetek felett még soká megtartani fogják. Ily irány követése által a tudomány szükségképen némely egyoldalúságot ölt magára, minthogy a kutató szellem nem minden irányban egyszerre és ugyanazon erővel haladhat, de ez egyoldalúság inkább csak látszólagos, s maguk a kutatók és kutatásaikat érvényesítő orvosok egyoldalúságát egyáltalán nem vonja maga után.

Korunk a szemlélet és mennyiségtanon (Anschauung und Mathesis) alapuló, tehát szabatos (exact) tudományokra, név-

hesség alatt oly sok hónapon át a peteburkok által fedet-
vén nyákhártyáját vesztve fölötte nagy fölszívódási ké-
pességű fölületet nyújt. A hüvely által — ennek sértetlen
állapotában — a belhám vastag rétege miatt melylyel fe-
detik, valamint a nyák szünteleni folyása, és ez által föl-
tetelezett kiöblítés (Auspielung) miatt a fölszívódási ké-
pesség tetemesen csökken.

A fölszívódás ideje a terhesség, de csak ritkább
esetekben; mert a méh külső és belső szájának elzárt
volta miatt a tulajdonképi fölszívódási fölület hozzá-fér-
hetlen, mi miatt a bevitt rothadt állatszerves anyag nem
szívódhatik föl.

Némely esetekben azonban itt is megesik, t. i. ott
hol a méhszája mint többszörszülőknél lenni szokott, nyitva
van s a vizsgáló uj a méh üregébe behatolhat. Az első csá-
szármetszés, melyet a gyermek megmentése végett halot-
ton tettem, ily gyermekágyilázban elhalt terhes nő volt;
de rendesen a terhesség alatti fertőzést elvetelés (abortus)
követi.

Gyakrabban történik fölszívódás az első, leggyak-
rabban azonban a szülés második időszakában, miután ekkor
a méh fölszívódási fölülete nemcsak hozzáférhető, de
ez időszak egyuttal szükségképi alkalom és oka a vizsgáló
ujnak ezen helyre vezetése gyakoriságának a helyzet ki-
puhatolása, a szülés előmenetele és szakainak megvívá-
zása végett.

Ha a rothadt anyag bevitele és felszívódása a szülés
második szakában történik, a magzat is, ki akkor még hu-
zamosb ideig marad vérkeringési összeköttetésben az
anyai testtel, megfertőztetik és poszlásban (sepsis)
hal el *)

Ritkábban történik az átvitel a harmadik és negyedik
időszakban, miután a méh többé nem érintethetik, a méh-
szája a gyermek előálló része által zárva, valamint a kéz
bevezetését szorgalmazó szükség is ritkább lévén. — A
szülés ötödik időszakában, az utószülés (Nachgeburst) mű-
tése, vagy a méhfalak utóvérzéseknél szükségelt érintése

*) Dr. Bednarz, a bécsi lelencház volt id. főorvosa s a csecse-
mők kórainak jeles kutatója, a Krankheiten der Neugebore-
nen und Säuglinge című könyvének I. k. 98. l. e pontja nézve
következőleg nyilatkozik: „Die Sepsis des Blutes bei Neugebore-
nen ist jetzt eine grosse Seltenheit geworden, welches wir der folgerei-
chen und der grössten Beachtung würdigen Entdeckung des Dr. Semel-
weis, emerit. Assistenten der ersten Wiener Gebärklinik zu verdanken
haben, welcher die Ursache und die Verhütung des früher mörderisch
wüthenden Puerperalfiebers glücklich erforscht hatte.

Szerk.

szerint a bonctanra fektetve a kórok természetrajzát, s a phy-
sica és vegyészetre az ép- és kórélet tünetnéyeinek megfigyél-
ését, s physiologicus kísérletekkel ellenőriztetni a kór- és gyógy-
tani tapasztalatok állitmányait. Ez alapon és uton egy évszázad
alatt többre ment, mint azelőtt ezer év alatt. Okszerű gyógy-
tan, haladás, ellenőrködés, biztosság ezek nélkül az orvoslát
mezején, valamint szemlélet és mathesis nélkül természettu-
dományban átalán, nem képzelhetők, s ha föl is merül imitt
amott egy eltérő és eltévedt tan, csak annyira képes tudomá-
nyos érvényre jutni, mennyire állításai e tanok szabatos mód-
szerének tűzpróbáját kiállani képesek.

Igaz, a tanulmányok száma ez által szaporodik, a költség
növekszik, s a rendelkezésre álló idő ugyan az marad. A mos-
tani iskolai rendszer szerint a tanulónak ugyan nagyobb elő-
készültségének kellene lenni az orvosi pályára mint nekünk
volt, s az új taneszközök és felfüzdözések tetemesen egyszerű-
sítették és könnyítették sok tárgy fölismerését — csak a mell-
és szívántalmakat említjük, melyek a kontatás és hallgatóság

nyújt gyakori alkalmat a fölszívódásra — A gyermek-
ágyban a méh ürébe benyomuló lég is, ha ez rothadt alat-
szerves anyagokkal van fertőzve, fölszívódás által gyer-
mekágyilázat képes előhozni.

Igy történt hogy a bécsi szülkórodán ottani működé-
sem alatt, elhanyagolt, erős büzt fejlesztő szuvas és üsz-
kös fekélyekben szenvedő nő a szülészobában többekkel
együtt hosszabb ideig vajudván, gyermekágyiláz fejlődésére
szolgáltatott alkalmat és hét—vagy nyolc szülőnek halálát
is okozá.

Ezek nyomán a gyermekágyiláz nem valami saját be-
tegségi-faj (Krankheits species), hanem ez a geny vé-
rel (Piaemie) ugyanazonos; oly betegség, mely nem csu-
pán gyermekágyasoknál jöhet és jön elő, hanem olyan,
melyet férfiak is: sebészek, boncolók stb. sat. például hul-
láni boncolás és sértésnél megkaphatnak, és benne el-
halhatnak. — A gyermekágyiláz átvihető ugyan de
épen nem ragályos (contagiös) betegség, mert a ra-
gályos baj az, mely azon anyagot, mely által to-
vább terjed, maga termeli és a melyből ismét
csupán azon baj származik. A gyermekágyiláz pedig egy
gyermekágyasról a másikra csak akkor vihető át (übertrag-
bar), ha rothadt anyag vitethetik által egyikről a másikra. A
gyermekágyiláz nagyobb száma illetően anyag termelése
(Erzeugen) nélkül fut le, akkor t. i. midőn a betegek csak
nádra — vagy hashártyalobban szenvednek, s a baj eve-
sedő lerakódásokkal és posos (septic) belmélhóbbal
nem szövetkezik, miért is életfolytán nem alkalmas más
gyermekágyasnál ugyanezen bajt előidézni, holott midőn
meghalt s teste rothadásba ment, ennek elmáló részei gyer-
mekágyilázát épen úgy és nem másként hozhatnak elő,
mint bármely más kórban elhalt egyén rothadt részei, férfi
lett légyen az vagy asszony.

Ha a gyermekágyiláz továbbá ragályos volna, akkor
ennek kisebb száma is, mely a 2-ik osztályon jött elő, ele-
gendő leendett általánosb elterjedésére (Verbreitung). —
Ugyan e mellett szól az is, hogy a halvanymosásokat nem
kellett minden vizsgálat után megújítani, elegendő volt ezt
egyszer, midőn valaki a vizsgálatához fogott elvégezniha csak
közbe újra nem jött érintkezésbe a vizsgálónak ujja ro-
thadt állatszerves anyaggal, mint a fellebb említett rákban
szenvedő szülőnél történt.

(Folyt. köv.)

által, a vese és hólyagkórokat meg az álképleteket, melyek a
vegyészet és microscopia által földertettek — de mindez
előny által az ügyön gyökeresen segítve nincs a tanrendszer
és tanulmányok sok iránybani lényeges (részint már foganatba
is vett) változtatása nélkül.

Hogy az orvos ez alap és segéd-tudományoknak a beteg-
ágyánál, törvényszéki eseteknél s további műveltetésére hasz-
nát is vehesse, s azok merő decus et ornamentum ne maradjá-
nak, — szükség miként nem csak e tárgyak könyvnélküli és el-
méleti ismeretével birjon, hanem azokat kezelni és alkalmazni
is megtanulta legyen az egyetemnél, mihez életpályáján való-
színűleg többé sem módja, sem ideje nem lesz, ugymint kórtani
és gyógyászati tapasztalatok öregbítésére, vagy a növény- és
ásványtanban haladására. A kezelése s az alapismeretek
megtanulása, ismételjük, itt az oktatás főcélja, s nem a tárgy
kimerítése; e gyakorlati képesség nélkül az orvos csak az il-
lető tudományok működéseit fogja használni, nem a
tudományt magát. Azért mi az ép- és kórbonctan s a

TÖREDÉKEK A BUDAI MAGÁNÖRÜLDÉBŐL.

Közli Dr. Lyachovics János tanár-segéd.

III.

Volt az intézetben egy St. . . . Ed . . . 19 éves izraelita kereskedő-segéd, alacsony termetű, erős testalkatú, fejedoma szabályos, haja erős fölfelé irányzott, (Guislain sok elmekórosnál a haját megváltoztatva találá) homloka alacsony, orra erős vastag, a szemek egymástól kellő távolban, a szemtengely iránya állandóan; beteg a különben is nagy szemű szemhéjainak erőszakos fölnyitása által igen kidülleszté, nyelvét erőszakosan kinyújtva, bögő hangokat orditozott, ha karongva vezették őt a közeles tárgyakat lábaival föltaszította, ha kezei szabadon voltak ruháját tépte. vagy kiforgatva ölté magára; — érverése épen nem szapora, börmérséke rendes; szagát, melyet egyes elmekór-gyógyász csalhatlan jelnek tekint, s melynek sajátzerűnek kell lenni, nem észlelhetém (miután szaglási tehetségem nincsen); arca a belőle kikívánczozó orditozás következtében kipirult, hangja rekedt, haszigerei rendesek; álma, ezen fő körjele az elmekórosoknak, egészen hiányzik, úgy hogy a beteg éjjel nappal egyiránt szünet nélkül orditozott és pedig mintegy 10 napig; — mialatt természetesen kényszerköntösben (Zwangsjacke), és ágyhoz erősítve vala.

E kórtünetekből bárki is könnyen ráismer a dühön-gésre (mania), ámbár vannak esetek, melyek még kiáltóbb színezetűek mert a beteg tör zuz mindent, rug, harap, fejét falhoz veri sat. — úgy hogy ilyen esetekben nem tudom miként alkalmaznák az angolok „of no restrain“ systemájukat, melynek feje Conolly, s melynek alapszabályainál fogva semmi örülnél sem szabad bár mi nemű kényszereszközt használni.

A mi a beteg kórelőzményeit illeti, itt szokványosan ügyfeleink az előre ment bajokon kívül alig figyelnek egyébre, pedig igen kíváncsok, miként a beteg egész múltjával a lehető legkimerítőbben ismerkedjünk meg, és ez főleg ott, hol kétes lelki állapotok fölött ítélnie, — a beteget mintegy önmagával összehasonlítani kell az orvosnak. — Itt számot kell kérnünk a beteg gyermek éveiről, miként viselé magát tanfolyam alatt tanítóit, nemkülönbén társai irányában? — Voltak e és minő kitünőbb szenvedélyei? melyek voltak kedvence játéki vagy eszméi stb. Gyakran szolgáltatnak ezek kulcsot a kórtünetek végtelen számának, illetőleg jelen cselekvényei-, kifejezéseinek sat. kellő magyarázatához. Elannyira, hogy sok esetben tanítóinak, lelkészének, hozzátartozóinak, valamint előbbi orvosának adatai képessé tesznek bennünket a beteg állapota fölött helyesen ítélni, azt kellően fölfogva megfelelően kezelni s szükség esetében a hatáságnak érvényes derűletű bizonyítványt szolgáltatni.

Jelen betegünk igen szorgalmas, mindenki iránt figyelmes tisztelettel viseltetett, tanszakait kitünő elme- és szorgalommal végezte, s egy nagyobb kereskedői háznál a könyvvitelt jól használatu szolgáltatást lón.

Szülei jó birtokuk, testvéreivel mindég kedves egyetér-

tésben élt, úgy hogy e részről kedélye bántalmazva épen nem lehetett.

Betegünk mindazáltal egy év előtt egy hónapig tartó kedélybajban szenvedett, a midőn is jelleme hirtelen kislekűvé változott, mindenkit magához képest hasonlíthatlanul nagy urnak tartott, kihez neki nem szabad szólni, s oly szegény s elhagyottnak hívé magát, miként nem mert enni, mert ő nem képes azt megfizetni. — A legtöbb busongó (melancholicus) nem mer enni csupán ezen okból, sok esetben maga az éhség sem képes őket erre kényszeríteni, s ilyenkor helyén van az erőszakos étetés, mely egyike az elmekór-gyógyászat legnehezebb gyakorlati föladatainak.

Vannak azonban mászerű példányok is. Így még most is örömmel emlékszem vissza Fishl prágai egykori tanárom classikus előadásaira, melyekben ő gazdag avatottsággal, tapasztalati érvénnyel, s a bölcsélet győző erejével előadá: miként az ottani híres örüldébeni hosszú gyakorlatában volt egy betege, ki teljességgel nem akart enni, csupán ha szomjéjától ellophatá az ételt, ekkor azt hívé a beteg miként azt nem kell megfizetni, tehát megevé. Azért mi egyéb észszerű teendő volt minthogy asztalához ültetett társbetegnek két részlet adatott, miként egyikét melancholicusunk ellophassa.

Jelen betegünkön kiválólag ráismerhettünk az ilyetén bajok iránti hajlamra, mely bármi csekély alkalmi okra előidéztetik. Mielőtt hozzánk, illetőleg t. Schwarzer orvos ur intézetébe hozatott, gyomrát rontá el, — de a melynek tünetei akkorra egészen eltűntek. — A magán gyakorlatban mint könnyen képzelhetni, a beteggel főleg a (maniacussal) dühöngővel nehéz elbánni, ő az orvosságot nem veszi; kényszer eszköz, avatott segédek hiányában a beteg legfőlebb is — és elég rosszul nagy mennyiségű vér eresztetik; ez megbocsáthatlan főleg melancholiában, és gyöngébb egyéneknek, mert gyakran az idegizgatottságnak egyedüli oka a vérszegénység, mint ezt számtalan idegbajokban is észlelhetni. Azért egy jól fölszerelt és rendezett intézet valódi áldás a beteg- és hozzátartozóira nézve; itt is a legnehezebb az ilyen betegekkel eljárás, mert midőn azt hisszük, hogy rábeszélésünk folytán az igéző beteg beveendi szerünket, azt szájából rendesen szemünk közé fűcskendi. — De itt is a türelem, szelid bánás, a pillanatok megválasztása, s szorgalmas körüljárás oly körülmények birtokába juttat, melyek a dolgot könnyítik. — Itt betegünkön is, hol az idegizgatottság lehatalmitására a hideg borogatásokon kívül szundék (morphium) porok valának javulva; — egy ideig sok kérelem, józan rábeszélés, ijesztésnek semmi sikere sem volt; egyszerre a beteg azt kérde: „Wer befiehlt es?“ „der Kaiser!“ mondám, s erre a beteg az adott port möhön lenyelé. Ezt aztán kellő időközökben ismételtük.

A beteg 10 nap mulva lecsöndesedett, azonban igen ismeretes dolog, hogy e rohamok ismétlődnek. — Teljes gyógyulásához azonban volt reményünk, miután a beteg fiatal, erős, főleg pedig mert a kóralak olyan volt, mely gyógyulást enged. Gyakorlatilag és tapasztalatilag is tudva van, miként a mania aránylag legkedvezőbb jóslatu elmebántalom.

vegyészet mindenképi kiemelését a szigorlati tervben a tudomány állása s az élet kívánalmait által alaposan indokoltuk találjuk.

„A kitett egyetemi időből tölthet az orvosnövendék egy évet a bölcsészeti karnál is, és két évet a külföldi egyetemeken.“

A tétel első részének nálunk pro hic et nunc semmi jelentősége sincs. Csak akkor volna, ha a természettudományok a bölcsészeti karnál önállóan, mint olyanok tanítatnának a hallgatók élyetpályáját nem tekintve, s az orvosi karnál ismét külön gyógyszerész- és orvosok számára, mint ez Párisban s más egyetemeken is történik. Akkor a növendéknek választani lehetne. De nálunk a bölcsészeti osztály, úgy látszik inkább csak hasznos közvetítője a gymnasialis és szakképzésnek, s nem független képviselője a bölcselmi, nyelvészeti, természet-tani, nemzetgazdasági sat. tudományoknak, valamint egyetemünk célja nem annyira a tudományok önálló művelése, mint

inkább az állam és társadalom által szükségelt szakemberek és hivatalnokok gyakorlati képezetése.

Annál nagyobb örömmel fogadjuk a tétel második részét. Orvost, katonát, ügyvédet sat., ki képes legyen az állam kívánatainak megfelelni mindenütt képezhetni, hol erre akarat és pénz van. Emeltessenek célszerű épületek s szereltessenek föl a szükséges tantárgyakkal és kellékekkel; hivassanak meg tanárokat szakértő férfiak, s ha ezek hon nem találhatnának rendeltessenek meg Bécsből vagy Párisból, mint Konstantinápolyban, Cahiróban és Teheranban történik, — s egy évtized alatt egy sereg kiképzett hivatalnok készen áll az állam rendelkezésére. De nem így van ez a tudománnyal, nem azon szellemi teremtetőkkel, melyek egyedül képesek a tudományba önálló életet lehelni, utjait és céljait kimérni, iskolákat alapítani, s a tudomány és nemzetek életében irányt adó korszakot alakítani. Ily választott emberei a természetnek nem minden korban, s elvétve hol itt hol ott születnek; tanítványuk lehetni

voln Hogy a beteg kórfolyam alatt mit beszélt össze azt nehéz láta a szűk térre szorítani. — Ha az embernek csak 24 gondolna és azt váltakozva egymás mellé helyezhetnék mint ez a dühöngőnél körülbelül történik is, akkor szint azt mondhatnók, mit *T a q u e s* az *abc*. 24 betűjéről mondott: „mille milliones scriptorum mille annorum millibus non scribent omnes 24. literarum permutationes, licet singuli quotidie absolverent 40 paginas, quarum unaquoque contineret 40. diversos ordines literarum.“ És itt következik aztán számokban maga a kiszámítás, melylyel nem akarom terhelni az olvasni szerető közönséget.

A beteg javulatilag vezetett gyógykezelés mellett 7 hónap alatt fölgyógyulva elhagyá az intézetet. — Utójavallatképpen ajánltatott az illetőnek ülő és fejtörő számtani foglalkozásával fölhangyni — s miután kora még engedi más életmódot választani.

N. P. G. . . ből gazdatiszt, 26 éves magas nyulánk természetű, sovány bőrszíne sárgásbarna, mérsékménye epeturbás (temp. cholerico-phlegmaticum) feje rendes alkatú, szeméi élénkek, de jó kifejezésűek. Légzés és emésztő szerveiben semmi rendellenesség, lépe kissé tultengett (hypertrophirt) bőrmérséke és érverése rendes, a beteg tagjártatásában semmi föltűnő, hangja tiszta, előadása szabatos, járáskése mint egészségesé. — Harmadnapos váltólázban szenved mintegy fél éve. — A beteg örömet dohányzik, betegtársaival szívesen játszik dominót, szeret olvasni, rajzolni, a gazdaságról gyakorlati alapossággal szépen társalog.

Mint én úgy bár mely más ügytársam is a beteggel két-három órai társalgás után, ha a kórelőzményeket nem ismeri, nem fogja őt annak hinni. — és mégis e beteg sajnosan elmekóros. — Rajongó álma kicsérélte őt saját magát egy képzelte én-nel. — A beteg azt hitte, hogy ő Sokrates, s mint ilyennek világrendítő gondolatok égeték agyát; — izgatottabb perceiben sokat beszélt, de még többet írt a táltosokról, Draco és Solon respublicájáról, de különösen a világ céljáról. — Ezen teleologicus irányu szavait hallva, vágytam bőven társalogni a beteggel, azt híven fölőle, miként bizonyosan Manetho egyiptomi, vagy Sanchoniaton phoeníciai írók nagy becsű munkáiból kölcsönözé eszméit, ezeket ő azonban nem olvasta, gondolatai érthetőségén csak hamar egy fagyos kéz mázoló ujjainak áthuzódása volt észlelhető. — Nem olyan érthetlenség volt ez, mely mélységénél fogva elérhetlen, minő Hegel midőn mondja: „der Mensch ist nicht, die Menschheit ist.“ — Azon érthetlenségen könnyű volt fölfedezni az észteni kíváncsalmak hiányait. — Valamint kérdéseinkre sem nyerhetünk a betegről logikai feleletet.

A beteg közlő izgatottságában rendesen papírt és írószert kért, és hévvel írta le nagyszerű eszméit, melyeket rohamon kívül is valóknak tartott. — És ezt t. i. az írást különösen merem ajánlani mint kémszert a lelki állapotok megítélésében, nem csupán azért, mert Boileau írja: „le style c'est l'homme;“ — hanem Guislain és számos elmekórgyógyász ajánlja ezt. Magamnak is e tekintetben volt tapasztalatom, ré-

az élet legnagyobb nyereményeihez és élvezeteihez tartozik. Ha keresztyén orvos hajdan az arabs Cordovába vagy Salernóba vándorolhatott hogy ott az eleven forrásnál merithesse tudományát, miért ne vándorolna most — ha t. i. megengedték — Berlinbe vagy Párisba, s ne tanulná a vegyészettől Liebigtől vagy Freseniusstól s a physiologiát Bischoftól, mint jelenleg a hallgatózást Skodától, vagy a kórbonctant Rokitsanskytól? Ha a protestánsok szegénysorsu papjelöltjei évszázadok óta zarándokolnak a német egyetemekre, hogy a hittudományok nagymesterei oktatásában részesülhessenek, miért ne tehetnék ezt a rendesen vagyonszob orvosi jelöltek, a közlekedési eszközök roppant könnyítése s az élelmi költségek nálunk éppen oly roppant, a külföldhöz arányozva, tulságos növekedése mellett?

Nem történnék ez azért mintha birodalmi tanintézeteink alábbvalók volnának a külföld egyetemeinél; fölülhaladják azokat sok tekintetben névszerint a lényegesen gyakorlati orvostudományokat illetőleg; — de a tanulás illetően felszabadulása által

szint ezen, de még fényesebb egy másikban, hol egy valóban becsületes lelkiismeretes testvér, bátyja szavaiból nem levén képes fölismerni a kóros lelki állapotot, küzdésben volt önmagával mit tevő legyen vele! nem akarván őt az intézetben hagyni addig, míg erről teljesen meg nem győződik, ámbár szerencsétlen testvére pár napi ott léte alatt az intézetben világos jeleit adta örültségének, miután ágyából kikelve meztelenre vetkezve, földre terített zubonyára feküdt, és kis törülközővel takará be testét, holott elegendő ágyneműje volt; véletlenül a beteg egy levelet intéz öcséhez, melynek irálya tökéletesen elárulta valóját, s a kétkedő öcs e levél folytán nyugodtan hagyhatá és hagyá az intézetben.

Sok furesaságot írt össze mint már emlitém a Draco és Solon respublicájáról; megakartta tanítani az emberiséget az örök béke magas állameszméjére, mely szép szellemű jogászainkat annyira fásasztja. — Ehez azonban inkább a nagy természetnek van beszólása mint az emberiségnek, ha a Paleontologoknak hihetünk, kik az ember őskori koponyáit a maiakkal phrenologicus szempontból összehasonlítván azt állítják, miként a most élők koponyája sokkal inkább van mellső, azaz homlok tájon kifejlődve, hol kiválólag a szellemi erők honolnak, mint a régi koponyákon, melyeken inkább a hátsó rész nagy fejlettségű, hol a szenvedélyek székelnek.

Volt egy különös érthetlen (theoriája) elmélete az érzékekről; a lélekről. — Ő azonban nem nevezte ezt mint Aristoteles: egy tagozott (vagy szerves) test első valóságának. Sem Leibnitztal: „Centralmonasnak.“ — Nem értett egyet Thomasius Kristóffal sem, ki állítja: hogy „a lélek a mozgató, és az anyag a mozgott.“ — Sem Spinozával hogy a lélek eszméje a testnek. — Sem Cartesiussal, miként a lélek gondolkodó állomány (substantia) egy szakadatlanul működő kezdeny (principium), mely test nélkül is gondolkozni képes; sem Kanttal ki a lelket minden lehető ítélet épenes (absolut) alanyának (subjectum) tekinté.

A beteg mint főlebb mondám váltólázban is szenvedett, ennek eltávolítására adagoltunk neki kénssavas kinint elég nagy adagban; de ha sikerült is ezen baját pár hétre szüntetni, ez ismét visszatért, miért is Fowler festvényt rendeltünk, és pedig 8 csöppet egyszerre naponként bevenni, erre elveszté a váltólázat. — Két hét múlva azonban erős mellhártya- és tüdőlobot kapott. — Ezen bántalom légsavas hamélég (nitrum) által szereltetvén a beteg négy hét alatt fölépült és pedig nem cupán lobos-, de egyszersmind szellemi bajától.

Itt tehát a tüdőlob válságnak (crisis) tekinthető.

A beteget mintegy 9 havi kezelés után ki is eresztettük azon tanácssal, miként mezei foglalkozással töltse ezentul is hasznosan idejét, mentől kevesebbet olvasson, s iparkodjék kedély s társaságban lehető leggyakrabban részt venni, a magányt kerülje, nem különben a szesz és izgató ét és italnemeket, s időnként használjon budai vagy alapi ásvány vizet.

—•••••

a tudományvágy is magabsra emelkednék, az igények melyeket önmagunk kiképzésére nézve teszünk más mérvet nyernének; az elégtelenség mely csak egyet, önmagát ismeri kipusztulna s a többféle való és jeles irány és modor ismerete és surlódása által a tudományos élet és részvét versenyt futva fejlődhetnék ki.

—•••••

LAPSZEMELVÉNY.

Dr. Gamberini P. következő vas és sósavas vegyületet (Mixt. oxalico — martialis) ajánl váltóláz ellen. Rp. Ferri sulfurici 60 Ctgrmm (k. b. = 88 gran.); Acidi oxalici 30 Ctgrmm (= 4 gran); Aquaedest. 1500 grmm. (= körülbelül 86 lat.) Sach. albi 45 grmm. (= k. b. 10 druch.) Vétetik e vegyület jól fölrázva a láztól ment időszakban több nap egymásután. 1853 és 1854 két erős váltólázjárványánál alkalma volt neki és Leonesi és Botazzi orvosoknak a szer jó hatásáról meggyőződni. Szerintök akkor biztosabbnak bizonyult a chininnél. (Bol di Bologna. Dr. Graevell Notizen.)

ADALÉK A LÉGCSŐMETSZÉS (BRONCHOTOMIE) MŰTÉTELÉHEZ.

Pitha József akad. tanár értekezése*) nyomán közli Dr. Károlyi S. (Vége.)

Pitha tanár a gögsipmetszés javalata fölvilágosítása s jótékony hatása bebizonyítására több példát hoz fel.

Első eset. Koudelka J. 37 éves szolgálatát végzett katona, oct. 20-án 1855. fuldokló állapotban hozatott a prágai kórodára. Arca kékes (cyanotisch), teste hideg izzadással borítva, lélekzése sipoló, felette nehéz, érverése kicsiny és gyöngye volt; mindkét tüdeje légdagos, nagy mennyiségű habos néha nyulós nyálkát ürített ki, mire, belszerelésnek épen nem engedő, az erőt folyton kimerítő fuldoklási rohamok állottak be. A nyak az alsó állkapocstól a mellcsontig menő egészen merev hengeralakot tüntett elő; vagyis az egész nyakelő tájék egyenszerűen kemény és merőn boltozott volt, minden nyom nélkül mely a nyelvcsont, — gög- és paizsmirigy helyzetét vagy körrajzát jelölte volna ki. Ezen életművek vastag, erős kiizzadmányi tok (Exsudationscapsel) által látszottak körülveve s folytonos tömeggé átolvadva, úgy hogy ezeknek pontos határait s — annál kevésbé a gögsipgyűrűk és a paizsporcszál (Ligamentum cricothyreoideum) helyét nem lehetett megkülönböztetni. Az orrszárnyakon, orrválfalon s a garat hátsó falán létező számos fehér sugáros behorpadt hegedések a gög kóros állapotának kétségtelenül bujakóros eredetét bizonyíták. — Gögvizeny nem volt jelen. — A légzés még a nyugpercekben is nehéz, hosszas, durva zörejt — a kontaktus a mellkas egész kiterjedésében dobhangot mutatott; a hallgatóság, az üresen sipoló zörgés mellett, a csak nagyon csekély légoszlopnak a hörgesővecskekbei fúrasztó benyomulását tüntető elő.

A műtét következőleg ment véghez:

A vastag és merev légcsatornát egy segéd erősen tartá; a műtő a középvonalon — a paizsmirigy tájától a mellcsontig lefelé 1 1/2" hosszú bőrmetszést tett; — elválasztá a mellszak és mellpaizs izmokat (musc. sternohyoid. et m. sternothyreoidi), és jelentékeny vérzés nélkül jutott a légcsőhöz, melyet a hörgmetszéssel (Bronchotom) mindjárt föl is nyitott. A műtőeszköz szárai közt tüstént lég és hab nyomult ki s az ezüst csővecske (Canule) bátran bealkalmazható lőn. A betett csőnek véres nyálali többszöri bedugulása az első percekben fuladási rohamokat idézett elő, de a véres, habos kiválasztmányok bő kiürítése után nyugalom- és teljesen szabad légzés állott be. Az arevonások nyugodtak s vidámokká lettek; minden nyugtalanító tünetmények háttérbe szorultak. — A csővecske a nyakhoz egy szalaggal erősített meg, naponta kétszer vették ki a belvilágát elzáró nyálkátóli megtisztítás végett, mignem néhány napra a seb hegedése miatt alkalmazható sem lévén, 15 nap alatt állandó gyógyulás állott be. — Hogy sem orbáncsdaganat, sem légdag, sem sipolyképződés nem maradt hátra: nem a műtés érdeme, hanem a műtöttnék egészséges alkataiból következtethető. — Láttuk hogy a gögöt és gögsipot körített kiizzadmányi tok a műtésokozta lob folyamatára mily kedvező befolyást gyakorlott: de másrészt, e lob előidézése — a műtés volt egyenes és sikeres gyógyszere az előbbi kórnak, úgy hogy 10 nap múlva az előbb tapintás által meg nem különböztethetett porcokat s szálakat már föl lehetett ismerni. — Azon merev keménységnek, vagyis, a gögsipot környezett kocsonyás kiizzadmányinak (Perilaryngitis) oly hirteleni fölcsivódása tehát egyenesen a műtés által előhozott ellenlobnak tulajdonítható. — A gög nyákhártyáinak fekélyedései jelen esetben gögszorulatot idéztek elő vértulság vagy vérpangás által mely magát a légzés akadályozása által tartá fen, és egyszersmind gátolva a gyógyulást — annál inkább midőn hevenyhurut is járult hozzá — könnyen előidézhető a vértől teltelűt fekélyszélek vizenyes daganatát, s félni lehetett a gögnek hirteleni elzáródásától. — Az ily daganatok hosszas lobos folyamatot föltételeznek a gögsipkörnyéken (Perilaryngo-tracheitis), mely a gög- és gögsip porcok állományait is megtámadhatja (Perichondritis laryngotrachealis), — s ez kiizzadmányt szül, melyet elsőrendűnek (primär) nem gondolhatni, hanem a gög belsejében lappangó fekélyedési folyamat nem ritka

kísérőjének. — Magától értetik hogy e gög- és gögsipkörű lob kifejlődésével a nedvpangás magasabbra fokoztatik, s azon szűk hézagba történt izzadmánylerakódás a légcsőt kívülről nyomja össze, mely a gögmetszést sürgősen igényli, miután a másodlagos kór, a gögsiplob, az elsőrendű bajjal (belgögfe-kélyek) csak együtt gyógyulhat meg, s ez utolsót az első mindinkább növelné. — A belfekélyek s külső lobos folyam két oldalról támadják meg a porcok állományt, és a gög — paizs vagy gyűrűporcok elhalását (Necrosis) okozhatják, mely már magában véve is egyenként halálos, és a kihaltó élet műtés által is csak csekély időre hosszabbítható. — Fontos dolog tehát idején fölismerni a kül- lobos folyamat (Perilaryngitis) hogy a sikerdus műtés kellő időben vitethessék véghez, mielőtt t. i. a porcok élete megtámadva nincsen.

2-iktapasztalat: Üdült gögküllob (perilaryngitis) — üdült hurut és légdag (emphysema). Lassankinti kifejlődése a gögszűkülésnek, (Laryngostenose); — hirteleni fuladás veszélye; — gögsipmetszés; — gyógyulás.

Szvoboda Mária 25 éves, szőke görvélykóros jellemű 1855 február óta, midőn tánc után meghült, hurutban és rekedtségben szenvedett; a gögtáján egy almányi nagyságu tályog lassan képződött és kifakadt; nyáron át jobban érzé magát, de nov. ismét meghülvén, a fulladási rohamok annyira fokoztattak hogy 22-én a kórodára hozatott; feje hátrafelé hajtva, arca kékes, szemei kiduzzadtak, lélekzete folyton nehéz és sipolyó, érverése kicsiny, oérnaszerű, félbenhagyó volt.

A nagyfoku fuladási veszély miatt tüstént elővétellett a gögmetszés, melyet hosszasan előadni nem akarok. Szóval, a beteg megkönyült, de rendes úton még 5 nap múlva sem lélekzhetett. Ezt okozá a gögfedőkánszál (ligamentum aryepiglotticum) puffadt daganata, s a gögfedő nyákhártyájának mindkét oldalán, különösen a tövén (basis) létező érdes szemcsésedés. E bajon csaknem rögtön segített a pokolköveli tapintás, úgy hogy egy könnyű köhögési roham után már kissé gyöngén érezhető volt az orron átható légfolyam. A beteg szembetűnően javult, a csőt újjával betartván beszélgetett, s eltűntek nagybárra a nedvpangás jelenségei. Azonban a gög belvilága még sem akart jobban tágulni, s a csővecske (canule) félórai eltávolítására ismét nehéz légzés állott be, míg az ismét vissza nem tétellett. A gögfedő ekkor egy ruganyos kutasz (hudecap) által megvizsgáltatott, s a hangrés mellett jelentékeny akadály mutatkozott. A Trousseau által dicsért légsavas ezüstéleg belégzése kísértetett meg a betegnél, a gögben föltételezett szemcsésedés eltávolítására. — Egy rész pokolkő és két rész fehérceukor — mindkettő legfinomabb por alakban tétellett egy közönséges tollszárba; ezt a beteg úgy vevé szájaiba hogy egyik vége egyenesen a nyelvtő közepén állott befelé a torokba, másik vége az ajkak közt tartatott. Ekkor az orrlyikak és száj bezáratván erős belégzés alatt a tolltartalma a gögbe szivattott; erős hangzó köhögés s bőséges orrnáyk kivetése árulá el a cél eléretését. A beteg elkékült — de a csővecske bealkalmazására minden inger és fájdalom megszűnt, a hang csengőbbé vált s a beteg minden pokolkő beszívásra (mely 2—3 nap alatt egyszer, összesen 6-szor ismételtetett) jobban érzé magát, fekélye s műtési sebe begyógyult, kinézése virulová lőn. — Később 2 hónapra rossz körülményei következtében ismét rosszabbulva jött a beteg a kórházba, nyakán a régi fekély kiujult és hamiblaggal gyógyítatott, de légzése nem szenvedett. A kórházi ápolás által fölüdülván, még a nyáron át jól érzé magát.

Ez esetben jeles példánya mutatkozott a gögsip küllöbjából keletkezett gögsipszűkülésnek, gög- és gögsip hevenyhuruttal szövetkezve, mely vagy gümőkóros alapon gyökerezve mulékony üdült hörghurutba ment át, vagy talán másodlagosan fejleszté ki a gümőkört. — A műtés itt is dicsően hatott.

3-ik eset: Heveny gögsiplob hirtelen meghülés után — fuladási veszély — gögmetszés 3-ad napra. Négy napig szabad légzés; a paizs és gyűrűporcok elhalása; karélyság (lobulaere pyaemische pneumoniae) tüdőlob, — halál.

Lutze J. 30 éves rézműves, fölhevült állapotban hideg vizet ivott, mire rögtön erős láztól és torok fájdalomtól lepe-

tett meg, a nyelés és légzés nehézsége, nadályok és elvonó szerek dacára folyton annyira növekedett, hogy 3-ad napra végvonaglásban hozatott a kórodára. A légesömetesz azért hirtelen csak bőrén át szurattott be a paizsmirigyszor felett, mire a légzés ugyan helyre állt, de a beteg 7-ed napra a műtét után még is meghalt.

A boncolatból kitűnt hogy a kór eredetileg mint gögporc-körlob (perichondritis laryngealis) lépett föl, még pedig oly hirtelen hogy a porcok fölhartája és a nyákhártya csakhamar föl vált, a porcok pedig elbaltak. Ezen rögtön vészes kimenelt okozta az éves kiizzadmány, mely rágo jelleménél fogva az életműves részeket szétrombolta, másrészt a paizsmirigy- és gög edényeibe tolult; ezen uton viszerlobot (phlebitis) és karélycsács genyvéres tüdőlobot hozott elő. — A műtés ezek ellen mitsem tehetett, de a rögtön halált még is meggátolá, mely ugyan a képletek szétromboltatása miatt bár bekövetkezett, de nem a műtés rovására.

Az elsorolt észleletekben a gögküllob (perilaryngitis) egyszer heveny, kétszer üdült alakban jelent meg; az első a gögporcok elüszkösödése következtében halálössá vált, az utóbbiaknak egyike eloszlott, a másik pedig genyedés utján gyógyult meg. A kórokat illetőleg a harmadik sz. alattit, heveny hűtés által támadt — lob idézte elő; a 2-ik sz. bujasenyves alapon fejtett; a 3-iknak oka legkétesebb, de kórisméje annál világosabb: körülírt, korán hullámzó daganat a gögtáján előre ment rekedtség, köhögés, nehézlégzés után, általános elsoványodással sat. jellemzik a gümőkóros gögtályogot, mely megnyilván a fekélyszéleket sipolyszerűen aláássa, a paizsmirigyet lemezeleníti és a gögszor világosjeleivel csatlakozik.

Gyógyítása az ily gümőkóros tályognak, lényegesen belső; fölfakadása minél tovább halasztathatik annál jobb; mesterséges megnyitása felette ritkán javaltatik — helybeli nagy beszűremkedés miatt, s csak a helybeli kultüneményeken enyhít. A nyílt, többnyire bő, — éves kiválasztású tályogok helybeli gyógyítása gyakori kötések, összehúzó feeskendések — s tisztításokban áll. Legalkalmasabb erre Boinet eseriblag oldata Rp. Aquae dest. s. unc. duas tinct. jodi dr. 1—2 Tanini puri gr. sex—decem.) A fekély környezetét ezen kívül lehet tömény iblanyfestvénnyel beecsetelni (Davies.)

A bujasenyves gögsipküllob a gümőkórostól — az általános jellemzéseken kívül — az által különbözik, hogy amaz nem gögtáján tályog alakjában, hanem többnyire a gyűrűs paizsporocokat körítő kemény vizenyes dag képeben lép elő, mely néha körülírt, kiálló, téstás, puha daganatot is képez. Ezekre figyelni kell az orvosnak sokszor szemérmes és tagadni akaró betegek ellenében. Szerző ily esetben a nadályozást általában rosálja, miután egy részről a nadálycsipések helyei a kórismét gátolják, másrészt pedig a kórra különben sem hat jótékonyan a nadályozás; — pedig ha a valódi bujakóros jellem fölismertetik: mily hamar használhat egy erélyes higany vagy iblanygyógy! — Az ily félreismerés szomorú példáját tükrözi a

4-ik eset. — Gögsipszűkülés — 4 hétig lobellenes gyógyítás, a magas fokú tudóvizeny kifejlődéseig — a legnagyobb fuladási veszélyközben gögsipmetszés. A műtés után harmadnapra halál.

Ez egy 30—35 éves terhes nő volt, ki négy hét óta nehéz légzésben szenvedett, mint állítása szerint, máskor is a terhesség kezdetén, s tagadja hogy valaha bujakórban szenvedett volna. Miután fuldokolva a kórodára hozatván a kevés ideig segélyt hozott műtét után meghalt, fölboncoltatott, s kitűnt hogy a legnagyobb bujakóros gögszűkülésben szenvedett. Ezt mutatták a gögön s a méhhüvelyben talált jellemző heggyek, függölyös szemcsésedések a gög vastagdaganatú nyákhártyain; az előleges erélyes gyógyítás hiánya, a gyógyítatás elhanyagolása a legszomorúbb következményt hozták elő. E mellett az úgynevezett rationalis gyógymód javasolta nadályozások, a csipések helyein létezett bórallati vérömlések (sugillation) — heggyek, a beteg tagadása stb. mennyire gátolák a kórisme meghatározását — könnyen átláthatjuk.

A gögsipnak könnyebb kórai nadályok nélkül is meggyógyulnak, a nagyobbak pedig — melyek csak mechanikus jelle-

műek, mint a légesősorulás, hangrész záródás stb. sem általános sem helybeli vérboesátásoknak nem engednek; itt a közvetlen veszély gyógyszere a műtés, — a tulzó lobellenes gyógy még fokozza a veszélyt s általa a vérhiányosoknál könnyen vizeny dag fejlík ki. De ha már kiizzadmány jött létre — hogy fogja azt a vérboesátás eltávolítani? — igen előhozza a vizenyes dagot, mely aztán veszélyesebb lesz magánál a kiizzadmánynál. Idejárul még a becses idő elveszése, mialatt a kór jobban erőt vesz. — Annak már van értelme ha a betegnek ily állapotában egy hirtelen működő hánytatót adunk; volt eset, midőn a magasfokú légeső-nedvpangásban és a fuladási erős rohamok között is győzedelmeskedett a hánygókér a veszély nagyságán, kétszeres jótékonyaságú hatásával, u. m. egyenesen a vizenyudagra, bő nyirkos kiválasztások előhozása által és mellesleg a gög izmainak a pangást kísérő görcsös összehúzóadásait (spasmus glottidis) eltávolítván. A hol pedig a jótékony hatás nem áll be, a vészszel fenyegető kórjelek nem szűnnek: ideje van a gögsipmetszésnek. Mily hatásteljesen működik ez: különösen a gögvizenynél látható, mely bizonyos fokra hágva múlhatlanul megfulási halált okoz és minden más szernek ellentáll, műtés által pedig rögtön ártalmát veszti s magában tűnik el. A legnagyobb fuladási veszély közt — egy kés szurás kell — s az élet kialvó fátyla rögtön ismét föllobog! — sőt a pillanati veszélylyel ennek oka is eltűnik s a kór, halálos jelével együtt legyőzetik.

A műtés veszélytelensége bebizonyult az idegen testeknek kellő időben és szakértőleg történt kivétele után, ha ugyanezen testek a műtésig káros befolyást nem gyakoroltak. Itt a gyulladás hirtelen előre megyen. Másként áll a dolog a légzési műszerek nagyobb kórainál, milyen a torokgyík (croup). Itt a légesömetesz csaknem több ellenzót mint pártolót talál; azonban az e szakmában legkitűnőbb tekintélyek mint Trousseau, Guersant stb. e dologban kihallgatandók. — Valleix számokkal mutatá ki hogy Párisban a légesömetesz által épen annyi torokgyikos gyermek lön megmentve mint a belgyógyszerelés által. Ez előnyére szolgál a műtésnek, miután ezt csak a legnagyobb veszély idején szokták elővenni, midőn más úton az orvos már mindenből kifogyott.

Az 5-ik példában fölhoz szerző egy 8 éves gyöngé, vérhiányos leánykát. — Hirteleni torokgyíkroham; fuladási veszély. Légesömetesz negyednapra; — könnyű szabad légzés 20 óráig, — visszatérő légzési zavar a megfulásig; 45 óra múlva halál.

Itt az atya soká ellenzé a műtést, melyért a gyermek igen szívszakasztólág esdeklett. Eleinte könnyült a beteg, és csöndesen elaludt, de később fuladási rohamok állottak be, s a képződött álhártyákat hánytatók (kénsavas rézéleg) sem voltak képesek eltávolítani s a beteg 48 óra alatt megszűnt élni. — Itt a hörgőágaiban mélyen feküdt a kiizzadmány, mely ellen a művészet fegyverrel nem bír, s különösen azért is, minthogy gyanu volt hogy egyszersmind vörhennyel is (scarlatina) kellett küzdeni a betegnek, mely kór oly veszélyes hogy Trousseau a vörhenyes torokgyíkból föllábadni soha senkit nem látott. Ehhez járult még a műtés előtt már meglevő terjedelmes jobboldali tüdőlob, s mindkét oldali tüdőhártyáknak a mellhártyához növése a vérhiányos egyénnél.

A légesőnek az eszközök általi izgatásától mit sem kell félni, miután a tapasztalás tanítja hogy a torokgyíkiizzadmányok semmi más módon oly gyorsan és határozottan nem gyógyíthatnak mint épen a nyákhártyákhoz tapadó e kiizzadmányoknak kellő időbeni bátor eltávolítása, letörlése által. Trousseau és Guersant e célra egy törölt (Wischer), nyélre kötött szivacsot vagy szőrecsetet használtak. A nagy veszély érzése a kiméleti figyelmet háttérbe szorítja. — Sajnálandó hogy magától a műtétől nemcsak szakavatlanok hanem még orvosok is annyira irtóznak, hiszen ha többen meghalnak is a műtés után — nem következik hogy a műtés miatt halnának el, sőt állíthatni hogy e nélkül csaknem mindenik afféle beteg elveszne, s az ily percekben a helyes eszköz használata nem tűnhet föl soha nagynak, nehéznek s veszélyesnek, itt megmentéséről van kérdés, a vékony fonalszálon függő életnek, mely annál biztosabban fog sükerülni mennél korábban véte-

tik elő a műtés, mennél csekélyebb fokú veszélytől megmentik magukat a másodlagos zavarok, mennél nyugodtabban, megfontolva s pontosabban vitetik véghez a műtés.

Tapasztalat szerint a nyaknak minden sebzése, még azok is melyek a légcsövet sértik — aránylag könnyen és gyorsan gyógyulnak a művészet különös hozzájárulása nélkül, ha nagyobb vérerek sértése által közvetlen halálosakká nem váltak. Nem kell tehát veszélytől tartani azon csekély sértés után melyet az ügyes műtő keze ejt, még akkor sem ha egy kevés vérzéssel járul az, mert azon kevés vérvesztés a részeknek veszélyes vérbőségét kevesbíti és a légzést szabadabbá teszi. Ezen vérbőség rendszerinti kísérelője a hosszas gögcszűkülésnek, és bizonyos körülmények közt magas és félelmes fokot érhet el — főleg a golyvás egyénekénél, hol a nyaknak minden véreire különösen a pajzsmirigyei szerfelett kitágulvák, miáltal nemcsak nagyobbul a fulladási veszély hanem a kórisme is zavarttá lesz és a műtés fölötté megnehezítettetik. De mind azon fenyegető veszélyek hirtelen eltávolíthatnak a műtés által. Mielőtt a légcső fölnyitattott: megszűnik a nagy vérzés, a tágtult erek összehúzódnak és a golyva óráról órára jobban kisebbül, melynek szép példáját hozza

A 6-ik tapasztalat. Itt egy nagy golyvájú 20 éves erős ifjúról van szó, ki félig tetszhallos, fuladófélbeni állapotban vitetett a sebeszi kórodára s tüstént műtés alá vétetett.

Itt a kánpore szálag (lig. crico. — thyreoideum medium s. conicum) metszetett be, s a gögmetszés szerencsés kivitele után 11 napra a seb önkénytelen hegedésre hagyathatott, mely 3 nap alatt meg is történt. Kevés idő múlva a duzzadozó véredényfonatok egy harmad részre kicsinyültek meg, s a golyva csaknem egészen elenyészett. Jelen esetben a gögcszűkülésnek, eredeti oka a golyva volt, mely tömegénél fogva az egész légcső hátra nyomta a gerincoszlop felé, belvilágát megsűkíté s ezáltal mindinkább növekvő légzési akadályt okozott. A nagyobb mértékű vértolulás a golyvát megnöveszté (truma vasculosa) s ez még inkább összenyomá a légcsőt. — A viszereségnek folytonos növekvése és a pangás szükségképp vízenyes dagot szült a nyákhartyában, a légutakon, ezenkívül hurutot, tüdőlégdagot, tüdőlobot és agyvértolulást, — és mind ezen másodlagos kórok sorozata egy kis műveleges kézfogás közbejöttére 14 nap alatt csak jelentéktelen hegjegey — mint maradó jel képében maradt hátra.

A gögmetszésnek ártatlanságát nem lehet győzőbben feltüntetni mint e példa által, hol a műtés mezeje oly vészjelű volt a nagymennyiségű vérzés, vérérlob- és a sebszélek genyes beszűródése miatt. Egyébiránt a vizérlobot s genyedést magában a kés okozta sértés nem hozza elő; itt mindig (?) kell bizonyos korcsvegynek lappangnia mely halálvesztélyű kiizzadmányait éppen úgy rakja le az érintetlen (belső) mint a sebesített (külső) életművekre. De különben az ily esetben néha csakugyan előjöhethet hátrányt a sokkal nagyobb mérvű közvetlen haszon mindig ellensúlyozza.

A légcsőmetszésnek utólagos következményeitől, melyeknek a sipolyképződés, beszűkülési akadályok, beszédtehetlenség még kevésbé kell tartanunk mint a sebzés közvetlen következményeitől. A sebzés begyógyulásának közép határideje 8—12 nap. Vannak esetek, de nagyon ritkák — midőn a sebet begyógyítani nem lehet, s ekkor a beteg a csövecskét éveken át, sőt egész életében hordani kénytelen, hol t. i. a gög belvilága helyre nem állítható; de az ily szerencsétlen esetekben a műveleges légút éppen a legnagyobb jótét, és egyetlen életmentőszere a különben halálra szántaknak.

Fölhozzák némelyek mennyire káros befolyású a hideg, a csövecske által közvetlen a légcsőbe vezetett s innen a tüdőbe nyomuló erős légfolyam; és főképp ennek tulajdonítják a hullákban műtés után talált tüdőlobot. Innen van azon mindenütt parancsolt rendszabály, hogy a légcsőmetszés előtt a szobát erősen be kell fűteni s a léget nedvessé tenni. — Ez fölösleges gond, vizzás theoria! A szabad lég soha kárt nem okoz. A tüdőlobok már a műtét előtt keletkeztek, későbbi jó vagy rossz kimenetelt tanúsítva. A jó kimenetű esetekben 3—4 napra már eltávozott a tüdőlob; eddig tartott a hörglégzés,

a jellemző sáfrányszínű véres köpés, e napokon túl folytonos javulás állott elő; sőt azok legszerencsésebbek voltak, kik szabad hideg léget szívhattak. — A tüdőlob soha magában nem jött elő, hanem magas foku huruttal, tüdőlégdaggal és sokszor tüdővízenynyel szövetkezve. A hideg légnak a tüdőre hatása ez esetben tehát csak előítéletokozta hasztalan aggodás.

Igaz hogy ezt csak orvosok értik; a szakavatlanok — kik a műtést csak eredménye után itélik meg — mindig rosszalják azon műtést mely után halál következik, vagy többször következik ez, mint a gyógyulás. De mi ne nézzünk az előítéletre, tartsuk magunk előtt a műtés szent célját, mely semmi halasztást nem szenved, melynek sürgőssége előtt minden utógondolatoknak enyésznie kell, mely előtt semmi áldozat nem tűnhetik föl elég nagynak.

Másként áll a dolog midőn a műtés nehézségeiről van szó bonctani és műfogási tekintetben; ezekre vonatkozólag a légcsőmetszés (bronehotomie) még a gyakorlottak előtt is alapos gondot adó fontosságú. A légcső mély fekvése, nehéz hozzájárulhatósága, nagy mozgékonyasága, belvilágának csekély volta, a gög nyugtalansága, mely az erőtetett légzési mozgásoknál folytonosan föl és leszáll, — a beteg nagy szorongattatása és nyugtalan volta, — a perc sürgőssége a magában csekélynek látszó műtétet kínos földadattá fokozzák; a mindenütt útban álló vértől duzzadt erek s az oldalról és a seb mélyéről fenyegető nagyobb edénytörzsök, valamint a nehéz fölaltalhatósú kisebb üterek — ily körülmények közt még a leggyakorlottabb boncoló fejét is megszedíthetik. Azonban éppen ezen válságos viszonyok kívánják meg a műtőnél a legnagyobb magánál lételt, kimért nyugalmat, lélekjelenlétet, s maga az e szakmában legavatottabb Trousseau is ezt teszi fő szabályul. Igaz, gyakorlás képezi a mestert, de nálunk még kevés ily műtét — és csak kevesek által vitetett véghez. A hullákonni gyakorlat pedig a légcsőmetszésre nézve csak a szárazon uszás a ragadó folyambani valódi uszás helyett. Azonban e tételek a műtéstől ne retentsenek vissza, ezek által szerző csak a műtés fontos voltát akarja kiemelni.*)

GYÓGYSZERTANI KÖZLEMÉNYEK.

Az a piol.

Joret és Homolle a digitalin felfedezői, egy pályamunkában, melynek a chinin mesterséges előállítását kellett volna tárgyalni, a petrezselem (petroselinum sativum) magvaiban a kinadék egy hathatós pótszerét mutatták ki s azt Apiolnak nevezték el.

A petrezselyem mag vegyi vizsgálatánál következő anyagokat találtak:

illó olajat	cserenyt (tanin)
apiolt	pektint
jegecedő zsirt	chlorophyllt
sárga festanyagot	vonat-anyagot
szervetlen sókat	növény rostot

Az illó olaj már régen ismeretes, s használatban van.

Az a piol ellenben új alkész, melynek leginkább tulajdonítható a lázzsűntető hatás. Következésképp nyertetik:

A petrezselyemmag 70—80% langgal kimerülésig kivonatván, az összevegyített kivonatokat állatszénnel kezeltetnek, átszűretnek a langnak $\frac{1}{4}$ e belőle elvonatik, a maradék égényben föloldatván az átszűrt oldat elpároztatik míg a lang, és égény minden nyoma eltűnt, a maradék saját súlya $\frac{1}{4}$ résznyi óloméleggel jól összekeverve, 48 óráig ülepedni hagyatik.

*) A műtét fő szabályait a gögvizenyt tárgyaló II-dik cikk-nél adni fogjuk.

Szerk.

Az apiol ekkor az óloméleg (lithargyrum) fölött uszkál mikor is levétetvén róla, kevés szénen átszűretik; mire el is készült, s következő tulajdonokkal bír:

Majdnem szintelen, vagy gyöngén sárgás, olajos folyadék (liquidum) éles és csipős (piquant) ízű, sajátos szaga van, mint a porrá tört magnak (nem terpetin szerű, mint az illó olaj) fajsúlya: $+12^{\circ} 1,078$, zavarodik -12° a nélkül hogy tömörre válnék, vízben oldhatlan, langban igen oldékony, s minden viszonyok között égény- és hangyhalvagban. Nem szálékony (flüchtig), magasabb hőnél elbomlik és maradék nélkül ég el. Halvány (chlor) nem változtatja meg szembetűnően sem szagát sem ízét, létre hoz azonban kis feketés alzatot. Hamany élenyül benne, ez által elrontja azt. Kénsav által széné válik. Légsav által sárgás gyantává lesz. Sósav nem oldja föl, nem is változtatja meg. Écetsavban teljesen olvad. Hamag és szikeg fejetet (emulsion) képeznek vele, de nem változtatják meg. Könleg (ammonia) közönséges hőnél is elpárolog mellőle, s őt magát változatlanul hagyja. Langbani oldat gyöngén sávilag hat vissza, ecetsavas óloméleg (acetes pl.) kis zavarodást hoz elő benne, mely melegítésnél eltűnik, hűlésnél ismét visszatér. Az apiol nem vegybontatott (analysirt) ugyan; de fölfedezői állítják miként: szénenyt, könnyen kívül élenyt, de semmi légenyt nem tartalmaz.

Legnagyobb hasonlósága van az apiolnak némi kövér olajjal, de még sem az, miután ehhez képest igen nagy fajsúlya, és más egyéb különböztető viszonyai is vannak, fölfedezői sajátos alkatrésznek tartják.

Legcélzerűbben adagoltatik kocsonyas tokocskákban (Gallertkapsel), melyek egy negyed gramm, azaz egy gran apiolt tartalmaznak. Gyermeknek 1, serdülőknek 2, felnőtteknek 4 capsula adatik pár órával a lázroham előtt. Olcsóbb a chininnél. (Journ. de Pharm. et de chimie.)

Heti kimutatás a pestvárosi kórházban 1858-ki Február 4-10-ig ápolott betegekről.

		Felvéte.			Elbocs.			Meghalt			Visszamaradt						
		Beteg			Beteg			Beteg			Beteg			szülők	gyermek	elmekör.	Összeg
		férfi	nők	Összeg	férfi	nők	Összeg	férfi	nők	Összeg	férfi	nők	Összeg				
Február	4-kén	17	4	21	8	4	12	2	1	3	305	276	2	2	13	598	
"	5-kén	15	9	24	11	5	16	2	4	6	304	276	2	2	16	600	
"	6-kén	15	6	21	16	6	22	3	—	3	299	276	2	2	17	596	
"	7-kén	9	7	16	8	4	12	1	—	1	299	279	2	2	17	599	
"	8-kén	12	10	22	11	6	17	3	1	4	298	282	2	2	16	600	
"	9-kén	10	5	15	9	4	13	2	2	4	296	283	1	1	17	598	
"	10-kén	14	8	22	6	5	11	1	—	1	303	286	1	1	17	608	

Az egészségi állapot csekély változáson ment át. A heveny lefolyású kóralakok igen szaporák, és kevésbé halálosak; ellenben idült bajok, a gümőkór kivül, kevesebbek, és még is igen gyakran halállal végződnek, kivált gümőkór, meg vízkór. Hurut gyakori. Csúsz kevesbült, valamint a lobok is; hagymáz szelid lefolyásává vált. — Szerencsétlen esetek szinte gyakoriak és többnyire veszedelmesek.

SZERKESZTŐI LEVELEZÉS.

Dr. Oroszhegyi úrnak: Hoszasb válaszanak, a lapunkban munkája (Od és életdelegség) fölött megjelent bírálatra, helyet nem adhatunk, mert a bírálat ellen érdemileg semmit sem hoz fel; azon tudományra nézve, melynek művelésére közremunkálni földadatunk, mit sem tartalmaz, akár a tárgyat akár a módszert illetőleg, (sziveskedjék az OHL programját megtekinteni), s nemzeti nyelvünket sem érdekli, mint ezt a szervényi vegytan tette volt. Utánmondott delelegsegről phrasosok és reclamok színterévé pedig lapunkat oda engedni, tiltja a komoly tudomány s az orvosi hivatás iránti tisztelet.

Az úgynevezett od vagy magnetismus tünetényei, de még a velők üzőtt szándékos és akaratnélküli ámitás is, mint tények igenis a ter-

mészvizsgálat tárgyát képezik, mint más test- és elmekóros tünetények; de mi felderítésüket Bell és Marshall Hall-féle embe-
rektől és módszerétől várjuk, s nem az „állatiaságból erkölcsi életre emelkedetebb álmokóros lények“ tévbeszédétől, s oly buvárlattól mely olcsón — egyből mindent megfejtetheti, és szent iratok meg hagyományok kal természetani kérdéseket eldönthetni vél.

Hogy O. ur válaszat illető megjegyzésünk az igazsággal meg-
egyezik s azt visszautasítani jogunk és kötelességünk is volt, arról mindenki a könyv, a bírálat, s kinek tetszik még a válasz elolvasása által is meggyőződhetik.

T. Kátay urnak: Bocssása meg, de fölöslegesnek tartjuk köz-
zolni feleletét Dr. Oroszhegyi viszhangjára a szervényi vegytan illető-
leg. Elég adat van már az olvasó magyar orvosi közönség kezénél arra, hogy ítéletet hozhasson. Azt mégis kötelességünknek tartjuk megemli-
teni, hogy Kátay úr csak bírálat utolsó számban megjelent részét re-
videálta, s e szerint nem neki, hanem a v. correctornak Dr. O.-nek, vagy a szerzőnek, vagy nekünk tulajdonítandók azon hibák, melyeket Dr. O.
ellenfelel hozott és fölhazsáult. Ilyenek nevezetesen acidus h. acidus.
kimeretvén h. kimeritvén, az ömlik kihagyása sat. meg a szer-
rült jegyzeténél a „figyelmet“ mellé közbeszúrt fölkiáltó jel! Az el-
len is tiltakozik K. úr mintha sajtóhibákat bírálatába fölvetne volna. „Ha
O. úr a tudományhibákat sajtóhibáknak veszi, arról én nem tehetek.“

A (-) és (-) jól van nyomva.

A „Wiener Medz. Wochenschrift“ tek. Szerkesztőségének:

Mi is nemcsak „természetesen“ de őszintén is örülünk, hogy ön
lapunkat némi figyelemmel kísérni sziveskedik; de közvadásnak (nem is
ohajtjuk mi önt annak) még sem elegendő figyelemmel, mert akkor la-
puk ez évi 2. sz. 30 l. olvasta volna becses lapja ritkított betűvel
nyomott nevét, mint azon kútfő megnevezését, melyből a szigor-
lati tervet merítünk. Látjuk hogy az ismétlés illő helyen nem ártott volna.
— Ha a „vegyesek“ közt kinevezés, vagy napihir nyomtatott, a bel vagy
külföldi kútfő megnevezése nélkül, arra mi bizony nem ügyeltünk,
mert a prioritásnak ily tárgyban csak annyi érdemet tulajdonítunk, mint
annak hogy előbb virrad Bagdadban mint Kecskeméten; legkevésbé pedig
hittük azt hogy e miatt tudományos lap által „Nachdruck“ kal
vádoltathatnánk. Ez elődsi pörén csak a Lajtán tul tenyészhet, azon in-
nen legalább magyar nadrágot ölt — költségünkön. Nincs tagadás
benne mi, „besondere Rücksichtekkel“ nem dicsékedhetünk s a kine-
vezéseket, ujdonságokat, gyakran még a pestieket is Bécsből kapjuk;
ezt nálunk mindenki tudja, de nem a mi hibánk hogy úgy van. Azért
tiszt. Collega senior: la vérité avant tout! azaz: tisztelet, becsület, de
igazság is. Nemcsak tisztelni szokta a magyar más ember jogát, mint ön
mondja, de kimélni becsületét is. — Ha méltányosnak gondolja, szives-
kedjék a német t. orvosi közönség irányában a tényállást helyre igazi-
tani; honfittársaink előtt arra nem lesz szükség.

Kitüntetés.

Dr. Rózsay kórházi első-orvos, a pesti Elisabethinum mono-
graphiája, és Dr. Schwarzer a budai magánörülde igazgatója, az
elmekórok gyógykezelését tárgyaló munkája átnyújtása alkalmával,
arany-érmével legkegyelmesebben megajándékoztattak.

Halálozás.

Dr. Juhász vegyészeti tanársegéd a pesti egyetemen alig üdvülve
fel azon sértésből, melyet a vegyészeti laboratoriumban szenvedett volt,
vörhenybe esett, és f. hó 7. élete virágában meghalt. Béke poraira!

Pályázatok.

A nagyváradi nyilvános kórodában megüritült másod-orvosi állo-
másra, mellyel 400 frt évi fizetés, szabadlak, és hat ül tűzifa-járandóság
van egybekapcsolva, ezennel a pályázat azon határozott megjegyzéssel
iratik ki, miszerint az ezen állomást elnyerni kívánóknak, orvos- és se-
bész-tudoroknak, valamint a magyar nyelvben tökéletesen jártasoknak
kell lenni; azon tudoroknak, kik a műtői növendéki intézetben jó siker-
rel voltak, feltétlen elsőbbség fog adatni.

Az ezen állomást elnyerni kívánók tartoznak kérvényeiket négy
hét alatt a „Budapesti hivatalos Hírlap“-ban történt harmadszori beig-
tatás napjától számítva az alulírt igazgatóságához benyújtani.

Nagyvárad, febr. 8-án 1858.

A kóroda igazgatósága által.

Szeghalom járási Székely közsegei orvosi állomásra 400 frt évi
díjjal csőd hirdettetik. A kellő felszerelt folyamodványok a cs. kir. me-
gyei hatóságokhoz f. év március 15-ig beküldendők.

Gyula, febr. 4-én 1858.

(B. P. H.)

FIGYELMEZTETÉS!

A tiz krajcáros papírgyegyek nem lévén több forgalomban, kérjük a t. c. előfizető urakat hogy azokat a beküldendő
előfizetési összeghez ezentul ne mellékeljék.

Müller Emil könyvnyomdája. 1858. Pest, Dorottyaútcá 12. sz.

Előfizetési ára: helyben félév 4 fr. egész év 8 fr.
vidéken félév 4 fr. 30 kr. egész év 9 fr. pp. A lapot illető
közlemények és fizetvények bérmentesen küldendők.

Megjelenik minden Vasárnap.
Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szer-
kesztőnél újtér 10-dik szám, és a kiadónál Dorottya-
utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Dr. Markusovszki L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

Müller Emil,

kiadó-könyvnyomdász.

Másodévi folyam.

Tartalom: A takáros szemlobok fölismerése és gyógyítása. Dr. Hirschler. — Kórházi közlemények. — A bujakór szereléséhez. Dr. Popper József. — A ruh gyógykezelése katonai kórházakban. Dr. Kudlik Fer. — Külföldi irodalom. Az u. n. psychographphali (asztal iratás) foglalkozásból származott ragályos örültség. Casper után közli Kocsis Alajos — Társulatok. — Természettudományi társ. Febr. 6-ki gy. Orvosegyet Febr. 6. gyűl. Gyógyszertani közlemények. Az alaktalan (vörös) vilány. Árpacukor fertőzése hánytató borkövel. — Heti kimutatás. — Vegyesek. Hivatalos. Pályázat.

Tárca: Némely észrevételek az új szigorlati rend tervezete alkalmával. III. — Lapszemelvény.

A TAKÁROS SZEMLOBOK FÖLISMERÉSE ÉS GYÓGYKEZELÉSE. *)

(Die Erkennung und Behandlung der blenorrhoischen Augenentzündungen).

Dr. Hirschler Pesten.

Az már régi igazság, hogy a gyógyeljárást (Therapie) a legjobb iskolában sem tanulhatni meg, s hogy a gyógyművészetet illetőleg csak egy iskola lehet, és ez a saját tapasztalás, sőt a saját elkövetett hibák. — A kórodán látott bármennyi eset, bármennyi előadás, bármennyi olvasmány nem segítnek át a nehézségeken, melyeket az orvosnak gyakorlati ösvénye kezdetén a gyógyászat mezején legyőznie kell. És mégsem tagadhatni, hogy egy alapos és nyomatékos gyógykezelési tevékenységhez vezető alap a kezdeményi tanokban keresendő, a mire a kórodán nyújtatik alkalom; csak hogy ezen ponton nem ismételhetők eléggé a gyakorlati ösmeretekről minő téveszmék és nézetek szoktak uralkodni.

*) Ezen kóralak az itteni orvosegyet őszi hónapjaiban tartott ülés négy előadásának tárgya volt. Jelen értelme szerint hív másolata ugyanazon előadásoknak, hanem külalakzatára nézve több rendbeli változtatásnak lön alávetve. Legelőször is a négy előadás, mely többé kevésbé befejezett dolgozatot tön, egy teljesen összefüggő egészszé olvadt egybe, egyes hosszadalmai is kikerültek, melyek ott helyükön voltak, a helyett azonban sok egyéb, mely szóbeli előadás folytán csak töredékesen érintetett, a nagyobb többség kedvéért közelebbről világítatott meg.

H.

Az orvosi tanok beosztásának elméleti- és gyakorlatiakra, bármennyire alapos is, több rosz következése volt, mint a mennyit közönségesen gyanítanak. E beosztás régtől fogva az ugynevezett gyakorlati szakok művelésétől a legtöbb hasznót és nyereséget ígér a tanulónak, s a vényformulát (Receptformel), mint csak az avatottak által közelíthető szentélyét és tetőpontját a tudománynak, tünteti föl. — Értekezésünk folytán megfogjuk mutatni, hogy a legujabb, legvilágosabb gyógyászati módszernek, s hozzá még aránylag leghozzáférhetőbb, s kézzelfogható kóralakhoz, ugyanazon meddőség tapad mint a régibb, minden ítézet nélküli u. n. Schlendrianból eredett formulákhoz, ha csak alapos és az adott esethez egyénített önálló észlelet által nem támogattnak. — Talán bocsánandó kitérés lesz, ha Schleiden nem eléggé ismételhetők szavait fölhozzuk, mit ő ezen eszmét illetőleg a gazdák részére irt élettanában mond: „itt oly viszony jó szóba, melynek hamis megítélése leginkább oka, hogy a gazdász, főleg a német, és nem kevésbé a hozzá bizonyos tekintetben igen rokon gyakorlati gyógytan aránylag oly alacsony állásponton van. Kívánják ugyanis, miként az ösmeretek, miket a mezei gazda szerez, gyakorlatiak legyenek, hogy a tan, mely előadatit gyakorlati legyen. — De hogy mi az a gyakorlati ösmeret és tan, vagy egészen magyarázatlanul marad, vagy ferdén fejtetik meg, mert itt is mindenemű viszonyokat a dolog nagy hátrányára egymással összeavarnak. Mindjárt e kérdésnél: mi a gyakorlati ismeret? elénkbe lép azon általános tényleg főnálló előítélet, (mely

TÁRCA.

Némely észrevételek az új szigorlati rend tervezete alkalmával.

III.

„A vizsgák szóval és nyilvánosan tartandók; — ugyanazon tárgyból több jelölt vizsgáltassék egymásután; csupán akkor ha csak egy jelölt jelenté magát, ez azon nap több tárgyból vizsgáltassék.”

A nyilvánosságnak szószóllóra szüksége nincs, az korunk jelszava. Nincs művelt nép mely benne fejlődése, közérkölcisége, igazságszolgáltatása palladiumát ne tisztelné. A nyilvánosság által a tanárok buzdítanak s tevékenységök gyümölcseit nyilván aratják; a tanulók pedig a részrehajlatlan — igaz és tudományosan szigorú vizsgálati eljárás által, melylyel a vizsgálók e való percekben az állam és tudomány iránti kötelességüket teljesítik, ismételve intetnek tanulmányaik erélyes

folytatására, s magok is ítéletet mondanak társaik fölött; — hasonlók ítélete pedig szigorú szokott lenni.

Hogy a vizsga tisztán szóbeli legyen, nekünk célszerűnek nem látszik. A fölavatási értekezések (dissertatio inauguralis) nem saját célszerűtlenségük, hanem az akadémiai tudományos élet silánysága s az illetők hanyag kezelése miatt alásülyedtek és avultak el. Ezek helyébe, ha a „tudományok egyetemeinek” korunkban csakugyan államtanintézetekké válniok kell, egy kis írásbeli vizsga megkívántatnék, nem valamely szakbani tárgyszeret, hanem tisztán a fogalmazási képesség kipróbálása végett. Orvostudori vizsgáink egyuttal államvizsgák is lévén, az itt előléptetett tudorok közhivatalokra is alkalmaztatnak, s mint megyei, községi, törvényszéki orvosok gyakran kelletlenül is több relatiokat, törvényszéki eseteknél okadatolt s nem ritkán nehezen összeállítható véleményeket fölterjeszteni köteleztetnek, minél fogva a fogalmazási képesség a szigorlat nem megvetendő tárgyát képezhetné. E vizsga céljának tökéletesen megfe-

határozottan ugyan nem mondatik ki), hogy a gyakorlati-ság abban áll, miként a természettanok ösmeretei, melyeket a mezei gazdának kell megszerezni, bizonyos fölületes általánossággal kell hogy birjanak, s hogy azok eredményei a tudományról mintegy lemerve (abgeschöpft) nyujtassanak a tanulónak. E vizsás eljárásnak eredménye az, mit naponta észlelünk, hogy tudniillik a gondolkozó gyakorlati gazda válvonitva vonul el a reá nézve teljesen haszon nélküli tudománytól, és hogy e korcs az igazi nemmes sarjat megfosztja jó hírétől. Ha ellenben gyakorlati ösmereteknek olyakat nevezünk, melyek alkalmazása az életben a kívánatos eredményhez vezet, és észszerűen nem érthetünk egyebet alatta, szükségkép áll a következő tettel: hogy csak alapos ösmeretek bármely ágában a tudománynak lehetnek egyedül gyakorlatiak, stb. stb.“

Az olvasó engedje meg, hogy ezen hosszabb idézet az előttünk fekvő tárgyat, a szemézi gyógyeljárást tudniillik, egy pár percre félreszorította; de régtől fogva ohajtottunk a német vizsgáló e felhozott arany szavait hazánkfiainak és ügy-feleinknek birtokába juttatni; alkalmazásuk a kórbonctan szakadatlan tanulmányozására önként folyik, s névszerint a szemlob kezelésénél mindenki előtt világossá leend.

A köthártya (conjunctiva) takáros bántalmi egész csoportját képezik a kóralakoknak, melyek némely közös tulajdonokkal birnak, mindamellett mégis a föllépés- és lefolyásban annyi különbségeket nyilvánítanak, hogy látszólag egész sora az elkülönzött bántalmaknak támad. Közösen valamennyien birják azt, hogy a köthártyát választják székül, s magokat igen gyakran roppant mennyiségű geny-elválasztás által tüntetik ki, s közönségesen a legveszélyesb, gyakran kevés nap alatt véstetjesen végződő bajokhoz tartoznak. Szórványosan jöhetnek elő, de nem ritkán valódi járványt képeznek, és ragályt fejlesztenek ki, mely a genyes-elválasztásra tapadva beoltási kísérleteknél mindenkor tevőleges (positiv) eredményt ad. Megtámadják a gyermekeket úgy mint a fölnötteket, és a szemészek előtt az ujszülöttek takára (Blenorrhoea neonatorum) és takáros szemlob (Ophthalmia gonorrhoeica) neve alatt ismeretesek.

Ujabb időben Graefe a roncsoló köthártya-lobról (diphtheritica conjunctivitis) szóló értekezésében a takár (blenorrhoea) tüneteit ítésetileg elválasztó vizsgálatnak veté alá, és a takár-csoportból, az épen most említettet (Diphtherit Conjunct), mint egészen külön kór-

folyamat elválasztá, ámbár ő is a sokszoros átmenetet egyik bajtól a másikhoz megengedi, s ez által a kórfolyamok rokonságát elösméri. A híres berlini szemész említett munkájának az a nagy érdeme van, hogy minden köthártyai bántalomnál a bonctani kórisme jelentékenységet kiemeli, nevezetesen pedig ama nagy veszélyre figyelmeztet, mely csalhatlanul az edző szerek minden megválasztás nélküli alkalmazásából származik.

A nélkül, hogy a régibb és nagyobb kór-elnevezések taglalásába bocsátkoznánk, legcélszerűbb leend a valódi takáros bántalom-, nemkülönben a valódi diphtheriticus köthártyalobnak mintaszerű (schematisches) képét adni, melyhez aztán az úgynevezett átmeneti alakok, melyek tulajdonkép leggyakrabban jönnek elő, továbbá az egyedi esetek, melyek kór-oki tekintetben lényegesen különbözök, természetszerűen csatlakoznak.

A valódi takár, mely mint hevenyhártyás (croupös) takár ismeretes, torlódás és izgatottsági jelenségekkel kezdődik, mely utóbbiak azonban hamar az igazi izzadámanys lobnak engednek helyet. A szemhéj bőre rózsapirosra dagad, s a szemhéjdag a köthártya bántalma fokozódásával egyenlő arányban növekszik, valamint a felső szemhéj bőrnek ismét megjelenő ráncosodásából a tapasztalt orvos még a szemhéj-nyílás megnyitása előtt a veszélyes kórfolyam enyhülését, és fogyását biztossággal veheti ki. Hévmérséklete gyöngén fölemelt, könnyfolyás, és fényiszony csak kezdetben vehető észre. A hártyás takárnál a felső szemhéj mindenkor könnyen kifordíttathatik, miután nem feszes és ellentálló (resistent), hanem lágy és nedvvel teltnék (succulent) tapintatik, oly tünet, mely a takáros köthártyalobot a valódi Graefe-féle diphtheriticus kórfolyamtól jellemzően megkülönbözteti. Kifordítván a szemhéjat, már a betegség első napján láthatni a vörös belövellés (injectio) helyett, mely előjelként szok föllépni, a köthártyát halvány barnászvörös- és fény nélkülinek, továbbá bársonyszerűen duzzadtnak, és a meibom-féle mirigyeket általa egészen eltakarva. Átmeneti része a köthártyának, és a félholdképű ránc hasonlóan sötétvörösek és duzzadtak. Az elején savószerűen zavaros váladék (secret) sűrűen folyóvá, genyszerűvé lesz, s a szemhéjhasadék mint vastag csöp tolul ki, és a bőrt kisebzi (excoriirt). Ezen állapot percről percre növekszik, s a geny mennyiségével egyenlőlést tart. Ha a szemhéjhasadék ilyenkor fölnyit-

nelne, ha a szigorlandónak azon tárgyak valamelyikét írásba röviden foglalnia kellene, melyekből már szóval megfelelt, s a kiszabott idő sem szaporodnék sokkal vagy épen semmivel, ha a tárgy megválasztása és bírálata a jelenlevő orvostestületi dekán vagy vendég vizsgálóra bíztnék. De ennek állása is ez által kétes lenni megszűnne, s a határozott föladat által, nem csak az őt illető tekintély és jelentőséggel ruháztatnék föl, de a szaktanárokkal azon összeütközésnek is eleje vétetnék, melytől a szigorlati terv szerzője tartani látszik.

A tudományok vizsgákrái összeállítását és egymásutánját illetőleg a W. Med. W. tel tökéletesen egyetértünk; a vizsgálatok ne tétesscnek külön és részletesen egyes tudományokból, de együtt a tanok természetes csoportulása szerint. Sokkal előbbre tesszük a nálunk is eddig szokásban lévő, szellemet fejtő, a tudományhoz és tudományos férfiakhoz méltóbb, s nem csak az ismereteket de a lelki képességet és erkölcsi erőt is vizsgáló szigorlati módszert a francia dressuránál, mely a valódi tudományvágyat elfojtja, a tanulók nagy részé-

nél a tanulást meddő készüléssé a vizsgához súlyeszi, s csak az Einpaukerek és correpetitorok élödsi seregének szolgáltat táplálékot. Mi legalább a korlátoltságot, melylyel a francia orvos növendékek nagy tömegénél találkoztunk az ott divatozó folytonos részletes vizsgálatokrai készüléssnek tulajdonítottuk, s azt hogy a francia tudomány e rendszer dacára is magas fokon áll, csak a többi hatalmas nemzeti nevelési tényezők és tudományos intézetek üditő hatásából magyarázhattuk meg. Hogy mint kellene ez összetett szigorlatokat akként intézni, ne hogy a tantárgyakoni vizsgálat kárt szenvedjen, az az egyes intézetek sajátos körülményei, helyiségei és taneszközeik elrendezése által határozattnék meg.

Hogy a természettudományi vizsgálat a tanfolyam derekán teendő le, az az alapos készütségnék csak hasznára válhatik, a növendék tanulmányait célszerűbben osztályozhatja, s ha talán erőben vagy szorgalomban gyöngének tapasztaltatnék, ideje korán arra figyelmessé tétetik s más életpályát választat.

Hasonlóképen egyetértünk a W. Med. z. W. och. tel az

talik, a szemhéj-kórhártya fölületén, egyenlő gyakoriság mellett, kétféle állapotot van alkalmunk észlelni.
(Folyt. köv.)

KÓRHÁZI KÖZLEMÉNYEK.

A bujakór szereléséhez.

Dr. Popper J. szemész szülész m. a miskolci közkórház r. orvosától.*)

Folytatás.

A bujafekélyek gyógyítása.

2. A bujafekélyek gyógyításánál eldöntő tekintet igényelt először a fekély helyisége, másodsor a fekély minéműsége (Localisation und Art des Geschwürs).

Helyiségre nézve, másképen kezeltetett a fekély ha a külbőrön, másképen ha a takhártyán jelentkezett.

Minőségökre nézve leginkább kétféle fekélyek követelnek különbözö bánásmódot, t. i. az egyszerű úgynevezett jóindulatu Schanker, s a megkeményedett környezetű fekély (Huntersch Schanker).

A fekélyes bujakórnál tehát nem úgy mint a takároknaál a nembeliség határozza el a gyógyeljárást (l. Hetilap. 21. sz. 328. és 329-ik l.), minél fogva először a külbőrön előforduló, aztán a takhártyabeli fekélyekről — a mint azok vagy egyszerűen vagy megkeményedett alakban mutatkoztak, közlendem igénytelen észleléseimet.

I. Az egyszerű jó indulatu Schankerekről.

a) A külbőrön előforduló fekélyek férfiaknál a makk hátsó szélén, a makktyú belső felületén s kivált ott észleltettek hola a fityma a makkhoz van ragasztva; ritkábban látszott a fekélyzés a vessző hátán, vagy a borékon, egy esetben pedig a köldök redőiben is fészkel. Nőknél a nagy szemérem ajkak külső felületén, a combok redőiben vagy a Poupert szálal alatti tájék körül találtak a fekélyek.

Főlöleslegesnek tartván az egyszerű fekélyek körjellemzését, azok gyógy módja körül is röviden nyilatkozom. Meggyőződéseim szerint, az egyszerű nyolc napi időkört meg nem haladó bujafekély, merő helybeli bántalomnak tekinthető s így csupán helybeli kezelésre hív föl. Hogy pedig a gyógy mód sükerteljesnek mondathassék, képes legyen: nem csak a fekélyt legrövidebb idő alatt tökéletes behegedésre hozni, hanem egyszersmind a bujaragályt, mely bár minéműsége nézve ismeretlen, de bizonyosan az első rendű fekélyek felületen izadmány rétegeiben rejtőzik, gyökeresen kiirtani.

Ezen kettős célnak az általános használatban lévő légsavas ezüstéleg (lapis infernalis) teljességgel meg nem felel, sőt tapasztalásaim nyomán bátran állithatom, hogy a kizárólag helybeli gyógy módot, az egyszerű első rendű fekélyeknél is kárhóztató kórbuvarok, ha másodlagos bujasenyves tünetényeket a fekélyek helybeli el-

*) Lásd az OHL. múltévi 21. sz.

orvosi physika és elmekórgyógytan értékét illetőleg. Az utóbbi nélkül közhivatalu orvos nem lehet, s gyakorló magán orvos is nehezen fogja azt nélkülözni, nem csak mivel a kór keletkeztekor ő van kényszerülve a beteg első szerelését elvállalni s véleményt adni, hanem azért is mert gyakran tisztán testbeli bántalmak is ily elmeháborodásokban nyilvánulnak, s különös, csak örüldében kivihető, gyógy mód nélkül is orvosoltathatnak. — Az orvosi physikára nézve pedig a t. lappal ugyan azon okból, egy véleményen vagyunk, melynek fogva tőle a vegyész és növénytan aránylagos fontosságát illetőleg eltérünk. A gyógyászat alap- és segédtudományai sorában, nézetünk szerint a vegyészettel csak az ép- és kórbonctan egy értékű s a fontosság ugyan azon fokán áll; mert nélküle sem a kór sem az épéleti tünetények nem fűrészhetők s okszerű, magával számoló gyógytan jelenleg nem képzelhető. Járul még ehhez a vegyész (már nem segédtudományi de gyakorlati) törvényszéki és orvos-rendőri jelentősége, s azon körülmény, hogy csak kellően fölszerelt laborato-

rontása után következni láttak (?), ezt csupán ottan észlelheték, hol a helybeli gyógy módot pokolköveli érintések képezék.

A külszer, melynek határozott elsőbbségét valamennyi szokásos régiebb vagy újabb ide tartozó szerek előtt meg kell adnom — azon vegykapcsolata a ham- s mészélegnek, melyet Sigmund tr. után ekképen rendelék: Rp. kali caustici dr. duas calcis caust. dr. unam f. l. a in bacill.

A bécsi étető pép ezen módosítványával, mely szerint a szer hasonlíthatlan kényelmességgel s biztossággal (magánygyakorlatban is) alkalmaztathatik, a fekélyt egyszer napjában erőlyesen megérintem, s száraz tépettel bekötöm. Más nap a tépés eltávolítása után, a fekély barnásfekete kéreggel (Kruste) befödöttnek találattik. Harmad vagy negyed napra az odaszáradt kéreg csipesszel könnyen eltávolíthatók, s a kissé vérző sebhelyre hideg vízbe mártott tépetet rakatok; nemsokára ezután örömmel láthatni, miképen az előbbi szalonnás fekélyfelület élénk piros színű, genytől tiszta alakot vesz föl, és ezen pillanattól a behegedés a körszélektől kezdve a középpont irányában (centripetal) szemlátomást bekövetkezik. A sebhely begyógyulását igen elősegítik pokolköveli gyöngéd érintések (jól megjegyezve csak a tiszta fekélyhelyen) melyek minden nap egyszer gyakoroltatnak.

Mi a főntebbi ham-mészélegféle készítmény alkalmazását, főképen magány gyakorlatban, némileg kellemetleníti, egyedül az élénk, sokkal élesebb fájdalom, mint a minő pokolköveli érintések által okoztatik. De ha tekintetbe vétetnek az általam követett gyógy mód előnyei, t. i. a buja ragály biztos kiirtása (mi az étető higany szerekkel vagy akármivel soha de soha oly biztosan nem eszközölthetők); továbbá a betegnek másodlagos bujasenyves tünetényektől megmentése, főképen pedig a csodarövid idő alatti meggyógyulása (8—21 nap között) — ha mondom ezen elősorolt előnyökkel mérlegbe vettetik is, az el nem hallgatható kínos fájdalom, mely azonban egy kis langyos vízzel locsolás után azonnal megszüntethető: reményem hogy bujasenyves bántalmakat lelkiismeretesen kezelő orvostársaim ajánlott kezelésemet pártolandják, annyival inkább, minthogy nincs undorítóbb gyógy mód a betegre nézve, mint vég nélküli locsolásokkal vagy kenetésekkel, az úgy is eléggé elkedvetlenítő bajokozta kedély lehanguitságát öregbítni.

Belső szerektől, határozott első rendű fekélyekkel bántalmazott betegeimet egészen megkimélem, csupán mérsékelt élet- és étrendre utasítom őket.

b. A takhártyát megtámadó egyszerű schankert egyedül nőknel észlelém; többnyire a kisebb szemérem ajkak belső fölületén, vagy a pitvar körül, egypár esetben a hüvely legfensőbb végén, a külső méhszáj körül látszottak a fekélyek.

A gyógy mód ezen fekélynemnél sem oly egyszerű, sem oly gyorsan sikerhez vezető, mint az előbb (a. alatt) említett bujafekélyezéseknél. Nem pedig azért, mert a takhártyabeli fekély, csakhamar megszűnik tiszta helybeli baj lenni, minthogy a takhártyán fészkelő bujaragály, az ismert élettani törvények szerint, fölszívás útján az összes vértömeget hamarabb megfertőztetheti.

riumban s szakértő utmutatás mellett tanulható meg és gyakorolható be, holott a botanikában, mennyire orvosnak szükséges, ez magát később s magán szorgalom által is kiképezheti. A növénytan e miatt becses és nélkülözhetlen tudomány mindig megmarad.

Arra nézve mit kelljen érteni az általunk soha eléggé nem ajánlható természet és bonctani segédtudományok tanulmányozásának szabatos módja és ismeretük gyakorlatiassága alatt, utaljuk t. olvasóinkat a mai számunk első cikkében Hirschler tudor által idézett Schleiden igaz és találó szavaira.

De ha az orvoslát segédtudományai közt a vegyész, physica, kórbonctan kellő méltánylásának örülnék, úgy nem kevesbé óhajtanók hogy a gyakorlati tudományok sorában a közegészség- vagy államorvostannak nagyobb fontosság tulajdonítatnék s az életrendtan végkép ki ne hagyatnék. A közegészségtan (Hygiène publique) jelentősége a status szervezete tökélesbülésével és művelése emelkedésével karöltve jár, s szüksége a lakosság szaporodása, városok

Ilyen nézetből indulva ki, ezen fekélyeknél is a helybeli gyógymódot nem nélkülözöm ugyan, de egyszersmind főfigyelmet az általános szerelésre is fordítam.

Helybeli szerelésem étető érintésekből áll, s pedig itten is a főlebb említett ham- mészéleg készítmény főszerepet játszik, s csak akkor ha már a fekély jó indulatu csirázó felületet mutat pokolkövel segitem elő a behegedést, mely soha később mint 2—4 hét alatt következett be. Hogy a helybeli gyógymód mellett, a legszigorúbb tisztaság tartandó fön, önkényt értetik, a fekélyzetek többször napjában szároz puha vászon tépettel köttetnek be; végre megjegyzem hogy az érintéseken kívül semmiféle ír vagy folyadék nem alkalmaztatott.

Az általános gyógymód magában foglalja a legszigorúbb étrendet; nagyon tönkrejutott egyéniségeket kivéve, hús eledelet többnyire eltiltok. Belső szerképen leginkább highalvag (Merc. sublimatus corrosivus) 2 gr. 4 obony vízben felolvasztva négy nap alatt — minden nap két kanállal véve, elfogyasztatik s az egész adag 2-er vagy 3-szor ismételtetik. Higiblacot is gyakran rendelék következő alakban: Rp. Protojodur. hydrargyri gr. sex. Pulv. rad. alth. extr. liq. q. s. ut f. pill. Nro. 24. 2 vagy 4 szem naponta beveendő.

Eddig kórházunkban tapasztalt eseteimnél a főlgyógyulás mindenkor tényé vált, mielőtt még nyálfolys (salivation) bekövetkezett volna.

(Folyt. köv.)

A rüh és ennek mindekkorig legbiztosabb és leghamarább eszközölhető orvoslása.

Közli Dr. Kudlik Ferenc cs. kir. hadi főkórházi osztályos főorvos Pesten.

A rüh (scabies) nem ritkán igen nagy számmal jó elő, különösen ott, hol sok ember együtt lakik, dolgozik vagy együtt hál is, például gyárakban, katonai laktanyákban, gyermekek-nél kisebb városok s helységi iskolákban, hol a baj egyikről a másikra rövid idő alatt átvitetik, sőt a gyermekekről néha az egész családra is elragad.

A rühnek orvoslására régiebb időkben, hol még e betegséget lényegében nem ismerték, különféle belső és külső orvosi szerelések balul és holnapokig használtattak, míg javulati célt eszhözölhettek, sőt némely orvosok által a rüh belhajnak (Krätzedyscrasie) is tekintetvén, csupán belső gyógyszerekkel kezeltetik, hogy rüh-lerakodás (!) valamely nemesebb életműre ne történjék. Természetesen e kezelés által méginkább időt és tért engedtek a rüh-akták (sarcoptes hominis, Krätzmilbe) elszármazása és tovább harapódzásának, s az így kezelt orvosi eljárás mellett a betegek hónapokig, sőt évekig is szenvedtek.

Ujabb időben, midőn az orvosok a rühnek valódi termé-

keletkezte, s az iparos üzletek szám és minőségbeni gyarapodásával növekszik. Frankhonban a tökély magas pontján áll; Angliában, különösen a cholera dühöngése óta, több üdvös országos törvényekre és intézményekre szolgáltatott alkalmat. Hogy nálunk még sem az egyetemnél sem az életben (ez együtt jár) kellő érvényre nem tett szert, bizonyítja az alárendelt szerep, melyet a tanulók előtt játszik, bizonyítja az osztrákbirodalmi orvosi irodalom, mely ide vágó tárgyakat felette ritkán közöl; mutatja azon csekély, csaknem semminek nevezhető befolyás, melyet a közhivatalu orvosok nyilvános épületek fogházak, oskolák, gyárak, elvezető csatornák, sőt kórházak sat. építése módjára gyakorolnak, s közegészségi működéseik sílány díjazása; mutatják utcáink rondasága, élelmi szereink valódiatlansága, a tájkórok elhanyagolása s állandó országos és kerületi közegészségi tanácsok (boards of health, conseils de salubrité et comités d'hygiène publique) tökéletes hiánya. A szoros értelemben vett gyógyászat nálunk bármely művelt nemzet gyógyászatával kiállhatja a versenyt, de köz-

szete iránt már tisztában voltak, s veszélyes lerakódásoktól és senyvtől többé nem tartottak, különféle kenőcsök alkalmaztat-tak orvoslására, melyeknek főtartalmát leginkább kénvirág képezte; de e mellett más mellék-szereket is használtak, mi-lyen a babérolaj (oleum lauri), szénsavas hamag (Kali carbon), kénsavas horgany (Sulfat. zinci) sat. zsir-keverék-ben. —

A katonai kórházakban pedig már több éven át, egész a múlt évi Május hó utoljáig Meiscl-től ajánlott bekenési módot használtunk (Meiselsche Schmierkur), mely kenőcsnek tartalma: kénvirág, szappan és zsir volt; a vele való orvosi kezelés pedig következendő. Miután a rühös betegek egy külön, léghuzamtól jól elzárt terembe hozattak, s egészen levetköz-tettek, a fennebb említett kenőccsel egész testök jól bedörög-ltetett, s egy e célra rendelt ágyba fektettek, melynek ágybe-lye csupán egy durva pokróccal bevont szalmazsákból állott. Az egyén egy másik pokrócba meztelen bebonyolitva izzaszta-tott egész nap és éjjel; másnap a bekenés ismételtetett, és ezen orvosi kezelés tartott 8—10, sőt 14 napig is, a mint a bajnak kisebb vagy nagyobb fokozata kívánta, s ahhoz képest a mint a beteg viszketezése többszöri bekenés és izzasztás után enyhült és szűnt, s az orvos is észlelte, hogy a rüh-hólyagcsák el vannak pusztitva és leszáradnak. Ekkor a beteggel langyos fürdőt ve-tettek, melyben testét fekete szappannal megtisztította a ke-nőcstől, s fürdő után fehérművel látták el. Némelyek a kór-házból azonnal haza bocsáttattak, mások pedig, kiknél a bőr hosszasb izgatása következtében utóbajok, mint kelevények (Furunculus) mutatkoztak, szinte fehérművel ellátva, a már felüdültek osztályába további orvosi kezelés végett általté-tettek.

A rühnek jelenlegi orvosi kezelése a cs. kir. katonai kór-házakban a belgiai orvoslási mód szerint történik, mely nálunk is a magas kormány meghagyásából, annak milyeni sikere ki-puhatolása végett hozatott be s 3 hó lefolyta alatt 350 rühös be-tegen az én főnökletem alatt próbáltatott meg. Az eredményt illetőleg a gyógymód a legkitünőbb- és legbiztosabbnak bizo-nyult minden eddig ismert alkalmazási mód között, mind az időre, mind a szenvedő betegre nézve, de még gazdálkodási szempontból is. — Azért is jónak láttam azt közhírré tenni, s tisztelt ügyfeleimnek, mint biztos szert, méltán ajánlani.

A gyógyeljárás következőképen történik: A rühös bete-gek felvétel után azonnal fürdőt használnak, s miután minden ruháiktól megfosztva meleg fürdőben ültek, egy óra hosszáig testök minden részét, de leginkább azon helyeket, melyeken rüh-hólyagcsák láthatók, fekete szappannal folytonosan dör-gölik; óra eltelte után a szappanos testet lemosván, a vízből kilépnek, és ezen folyadékkal — Rp. Sulphuris depu-rati dr. tres. adde Calcis ustae drachmam unam et semis. Aquae com. unc. quinque. Coque ad remanent. unc. trium. Dausui. — az egész testet, de ismét, leginkább a rühös részeket félóráig bedöröglik, minek végeztével ez olvadékkal bekent testet ismét a fürdőben szap-pannal jól lemossák, s miután megtörölköztek, s tiszta fehérne-

egészségi intézményeink s a közegészségi szabályok kellő méltánylása és érvényesítése, melyek által az orvosi tudomány egész osztályok, városok, tájak, nemzedékek épségét megvéd-heti, még sok kívánni valót hagynak. Az államorvostan nálunk valóban csak virága az összes orvosi tudománynak, gyümölcsöt még keveset termett.

Az életrendtan (Diaetetik) korunkban az orvosi tudo-mány természetszerű fejlődése, különösen pedig a vegyészet és physiologia fölfedezéseinek fölhasználása által nagy változáson ment keresztül, de a gyakorlatban és életben még felette gyakran oly antediluvianus nézetekkel találkozunk orvosoknál és nem orvosoknál, hogy e tan jelentékenységet az egészség fontartása és visszaszerzésére e helyütt említés nélkül nem hagyhattuk. Ki a tápanyagok különneű jelentőségét a szer-vezet különneű szövetei és működéseire szem előtt tartja, s mellette az ujabb időben fölmerült vizgyógyászat és gyógy-testgyakorlat eredményeire, meg a fürdők hatásának legujabb időben történt fejtegetéseire figyel, velünk egyet fog érteni.

műt váltottak, azonnal egy minden egyéb betegről elkülönített terembe vitetnek, itt minden kellekkel ellátott ágyba fekszenek, a rajtok lévő fehérnemű is meghagyatván. Miután jól megpihentek, s másnap már semmi viselkedésségről nem panaszkodnak, éjjelöket is bántalom nélkül töltötték, dél előtt még egy fürdőt használnak, s ebéd után hazabocsátatnak, ruhájuk pedig ez idő alatt kénből tűz által kifejtett gőz által tisztított meg.

Ily egyszeri bekenés után egészségesen elbocsátható egyén volt a fennevezett 350 közül 300. Azonban a ruhós betegek közt olyanok is voltak, kiknél 2, sőt 3 bekenést is kellett használatba venni, minek oka az volt, hogy az egyén vagy nem jól kenetett be, vagy igen üdült rühe volt, mely szerint keléssel, vagy varasodással volt szövetkezve; ilyeneknél nem annyira a ruhának el nem távolítása, mint inkább a testnek nyílt fekélyei hátráltatták a tökéletes felgyógyulást, azért is az utóbbiaknál nem a folyadéknak ismétlése, hanem a nyílt fekélyek kiszáritása eszközöltetett, következő szerrel: Rp. Kali caustici drachm. m. Aquae destillatae simpl. libram. Dausui. napjában 2-3-or mosattuk meg, e mellett langyos fürdő ismételtetett.

Másoknál pedig következő kenőcs használtatott, mint száritó: Rp. Sulphatis zinci drachm. m. Axungiae recentis Unciam. Dausui. Ezzel naponként egyszer kenettek be, s miután a langyos fürdő használata mellett a bőr visszakapta eredeti tisztaságát, legfeljebb 3 nap alatt szabadon bocsátattak. —

Megjegyzendő még, hogy ezen orvoslás alatt lévő egyének semmi különös életrendnek alá nem voltak vetve, hanem mint egyéb más lábbadozók egész adag ételt kaptak bor nélkül.

KÜLFÖLDI IRODALOM.

Az u. n. psychographphali (nálunk asztal iratás vagy lélekíratás név alatt ismeretes) foglalkozásból származott ragályos örültség.

A „Vierteljahrschrift für gerichtliche und öffentliche Medicin“ 1857 XI K. 1. f. Casper után közli Kocsis Alajos.

Talán nem lesz egészen tudvalevő dolog: miszerint az „asztaltáncoltatás“ és „kopogószelemek“ beni hiedelemben nyilatkozó ragályos örültséggel majdnem egy időben, egy ezekhez egészen hasonló, korunkat mindenestre jellemző boldogság merült föl a „Psychographok“ föltalálásával; mely nem egyéb egy a gólya csőréhez sok tekintetben hasonló kis gépezetnél, egy táblácskával ellátva, melyen az ABC minden betűi mellett, a számok is fölírva. Az asztalka a kéz ráhelyezése által — mint mondatik — ingásba jő, s a gépből kiálló pecek egyik vagy másik betűn megáll; a mozgás megszüntével aztán a gépezetben — állítólag — lappangó bűverő megjósolná a jövő-

Az életrendtan ha a szigorlatba nem is vétetnék föl (minthogy ez már amugy is sok tárggyal szaporodott s túlterhelés által célját könnyen eltéveszthetné) szükség hogy a gyógytanárok által előadásaiknál kellően kiemeltessék s az egyetemnél külön tanszék által képviselve legyen. A nem köteles (obligat) tárgyak, ha életre valóságukat bebizonyítani tudják s érdekes és vonzó előadóra találnak, csak ott hanyagoltatnak el a tanulók által, hol az egész rendszer kényszeren alapszik, s nem a tudományok valódi fejlesztését, hanem csak bizonyos minta szerinti idomítást vesz célba. *)

*) A sok anyag összetörölésén szigorlatoknál — melyeknek mindegyike még sem bír egyenlő fontossággal magángyakorló és közhivatalu orvosra — akként lehetne segíteni, hogy álladalmi állomást elnyerni óhajtó orvosok számára külön vizsgálat rendeltetnék, melynek feladata volna azon tárgyak ismeretét kipuhatolni, melyek a közhivatal teendőinél leginkább megkívántatnak, milyenek az állam és törvényszéki orvostan, járványtan, a vegyészeti, toxicologia, microscopia és kórbonctan sat. idevágó részei. Ez által a szorosan gyakorló orvost illető s előtte fontosabb tudományok tért nyernének, a tanulók is a választott

dőt, föltárná a messzetávokban történendő eseményeket, talányokat fejtené, titkokat leplezne le stb. Ugyanazon időben, midőn az „asztaltáncoltatás“ egész Európát megszáditotta, egész Berlin is hasonló mohósággal foglalkozott a Psychographphal, s még oly körökbe is behatott e ragály, — melyekről különben föllehetett tenni, mikép hasonló betegségtől mentek maradnak — mégezek tagjai is mozgatták a csodaasztalt, mulattak annak ugrádozásain, és hiszékenyen lesték a jövőndő titkait. Minthogy hasonló jeienségek, már magukban is, nem csekély lélektani érdekekkel bírnak, föl lehet tenni: miszerint e közlemény e lapok t. olvasóközönségének becses figyelmét szinte ki fogja érdemelni.

A mult télen egy a közép műveltségű osztályhoz tartozó fiatal emberekből álló társulat alakult Berlinben. Tagjai Herz építés, három Kowszky testvér, Zallert postakiadó és társa Nenberg voltak. Ezeket, a Psychographphali foglalkozásra kezdetben csupán a kíváncsiság csábította, mely által később legföltűnőbb valláspolitikai túlságra ragadtatának. Az okiratok szerint, a nevezettek kivül még többen is vettek részt a „Psychograph gyülekezetekben“ névszerint A. építés — az egész ügy följelentője — egy katona, egy magyarországi ifjú s többen; és minthogy az összejövetel határozott irányú cél elérésére törekvésben nyilatkozott; t. i. összes Lengyelhonnak „Szarvadosi királyság“ neve alatti visszaállítását tűzte ki — s e végből szabályokat alkotott, tagjait azokra megeskété, sőt szövetségi jelvények viselése által különböztetette meg őket: szóval, az egész társulat egy titkos tiltott gyülekezethez ölté föl jellemét; természetes hogy a rendőrség figyelmét sokára ki nem kerülhet s így az ügy az államügyesszég kezeibe került, ki is az addig kipuhatolt körülmények által fölhívá érte magát — mindenek előtt az öt vádlottnak lelkiállapotjáról szerezni meggyőződést, s csak azután határozni meg: hogy az illetők mennyiben jöhetnek beszámítás alá. Az orvosi vizsgálat megtételével s a vélemény adással Casper bizatott meg, melyek eredménye következőkből látható.

1. Kowszky Ernő 16^{1/2} éves, festőtanonc, a társulatnak annyiban legfontosb tagja, mennyiben ő hozta mindig mozgásba a csodaasztalt; a jóslatokat a többiekkel ő tudatta; ő már előbb is, de magának Caspernek is bevallotta: miszerint a műveletnél a gépet a betűk megjelölésére gyakran saját akarattja szerint kormányozta, de mivel rendesen minden beteljesedett, mit a gép által ily módon iratott, tehát — ugymond — e véletlen az ő hiedelmét a csodaasztal bűverejében még inkább fokozta, megerősítette. Így történt, mondja ő, hogy midőn az akkoriban viselő Zallertnél illetőleg, megkérdezte a géptől: hogy a nevezett nő fiat szürend e vagy leányt? mindenestre s a nándékosan a datta feleletül: miszerint fiú leand az uj világpolgár! és ez be is teljesült; ő volt, ki legelőbb látta azt a jelt az égen, mely a lefoglalt kék vászonból varrott szövetségi zászlón látható, s mely egy fénysugárba övezett fejű kigyót ábrázol; ő volt végül ki a Psychograph unszolásaira Sarvadosi királyául jelöltetett ki, s e végből egy e célra készített falkoronával meg is koronáztatott, s társaitól a hódolatot elfo-

Az orvosi testület (Doctoren Collegium) hiányos képviseltetését a szigorlatoknál mi is sajnosan vettük volna, — ha ilyenmő testület nálunk létezne; de sajnosan vennők a rendkívüli tanárok és egyetemi magántanítók kirekesztését is. Ha ők képezik a tanári hivatás oskoláját s a tanári testülethez tartoznak, amint tartozniok kell, akkor a szigorlatokbani részvét is joggal illeti őket, s azokból az ügy csonkítása nélkül nem zárathatnak ki.

Az uj szigorlati terv az orvosi tudomány jelen állásának s az élet igényeinek megfelel, s az orvosi hivatás és tekintély emelésére és szilárdítására van számítva; de merő ámitás és szemfényvesztés maradna, ha a tanulmányok és a tan-

pályát szem előtt tartva, tanulmányaikat célszerűbben intézhetnék, s a vizsgálok is az általános orvosi kiképzés vizsgálata mellett, az egyes eset által meghatározott kiváló fontosságú tárgyakra nagyobb figyelmet fordíthatnának.

gadta. Kowszky E. korához képest nem eléggé kifejlett, bajszatlan; egész lényében van valami ártatlanul gyermekies; az ő és társai műveltségi fokozatát jellemzi az is: miszerint ők a gépet, melylyel oly sokáig és oly komolyan foglalkozának, nem másképp mint „Zichojgraf“nak nevezték; ő adja minden tekintetben a legvilágosabb, legösszefüggőbb és leghelyesebb feleleteket, és ép oly kevéssé árul el, ruházatával, járásával, vagy magaviseletével elmezavart; az őt terhelő vádakra nézve nem lehet arról meggyőzni: mintha ő valamely törvényellenes tettet követett volna el, és bárha bevallja: mikép ezuttal „ezt az egész dolgot már kiverte fejéből“ mégis a legbensőbb meggyőződés hangján állítja: hogy Isten beszélt a gépből, s ő és társai csak eszközei valának a nagy Isten rendeletének. Figyelmessé tétetvén azon körülményre: miszerint most nyilvánított nézetei a korábbiakkal nem egyeztethetők meg, azt mondja: hogy az Isten majd úgy tesz amint legjobb lesz, a nélkül, hogy az ő vagy a Psychograph együttműködésére szükség legyen.

2. Kowszky Emil 23 éves, festősegéd. Ha alább meg leend említve: miszerint mind az őt vádlott a géppeli bibelődés idejében valósággal kórosan ingerült kedélyállapotban volt; helyén lesz itt megjegyezni: mikép K. Emil, tévelygéseitől még most sem egészen ment. Az ő sajátos, vizenyős, elmosódó, fénylő szemei föltűnők. Nem lehet csodálni hogy mestersége s életének egyéb körülményeit illetőleg ő is tiszta, érthető feleletet ad, hanem a vád tárgyára nézve úgy nyilatkozik: mikép azon véletlen győzte meg őt a Psychograph bűverejéről, midőn az kérdésére „Ludwigo és Johannát“ mondott, mely nevekben megholt szülőire ismert, ezért vonzódott oly hön a csodaasztalhoz, mely neki sok szép imákat mondott tolla alá; mint: „Te ki parancsolsz a menyörgésnek“ stb. Casper kérdezősködéseire pedig eltérőleg felel, mondván: „belátták már azt: miszerint mindez nem magnetismus vagy mechanismus útján történik“. Fejéből a lengyel ügy már neki is kezd kimenni, ezt azonban nem találja meg nem egyezőnek a gép iránt még mindig táplált megingathatlan hitével; mert „csak még is kellett Lengyelországra nézve valaminek történni, ha a jóslatok isteniségében hiszünk, s mert ezek mind oly dolgok, minőket ember nem csinálhat, de nem is lehet tudni, mit higgyen az ember ezekről a sarvadonai dolgokról“. Fontos mindenesetre azon nyílt elfogulatlan vallomás, mely szerint ő és testvérei a Psychographhali babrálás következtében testileg „egészen megfogytak“ minthogy nemcsak minden szabad pillanatjaikat ennek szentelék, de még keresetükről és az étkezésről is megfeledkezvén, éjjeleiket is erre fordíták, s minden érdek mellett is — mely K. Emil és Arminból tagadhatlanul még most sem aludt ki egészen, mégis örülnek, hogy az egész ügy már egyszer véget ért.

3. Hasonló módon viseli magát a 21 éves Kowszky Armin festősegéd is. Tekintete nem oly föltűnő, mint bátyáé, kevésbé bőbeszédű is, mint amaz; nála sincs testi betegség jelen, s általában valamely elmezavar iránt beszédje sem ébreszt gyanút, mind a mellett a Psychograph isteni bűverejéről ő is

eszközök annak kíváncsi és céljaihoz illő leg gyökeres reform és javításnak nem vetetnének alá. Ha ez a bécsi és prágai egyetemekre nézve áll, mennyivel inkább a mi intézetünkre, mely azokkal sem a tudományos képességek számára, sem a tananyagok bőségére, sem a helyiségek célszerűségére nézve nem mérközhetik, melynél több lényeges tantárgy képviselve épen nincs, mások meg a kellő eszközök és tér hiánya miatt csak lézengnek.

Az új szigorlati terv szabad új tanrendszert és taneszközöket igényel; ezek léteíthetése pedig nagyobb, célszerűen fölállított épületet — kórodákat és kórházat, muzeumokat, műtő- és bonc-gyakorlati termeket, éptani műhelyt sat. — meg új tudományos képességeket, tanárokat és magán tanítókat; a tanárok számára pedig illő jutalmat kíván hogy hivatásuknak, a tudomány és oktatásnak szentelhecsék minden erejüket.

Nálunk, hála Istennek csaknem mondhatnók, annyi még a vadon, az eke alá veendő, annyi a heverő és művelhető föld, hogy azok, kikben a tudomány haladása iránt rokonszenv és

képeleg, melynek odaáldozá minden idejét és mely iránt oly erős hit vert gyökeret keblében: hogy ő abban még most is hisz, „politikai dolgokban nem;“ a fentebb említett kigyóalaku égjelt ő is látta, s azon kérdésre: ha látja-e azt most is? kitérőleg felel, s annak bizonyítására: miszerint a gépnek egyének kell lenni egy darabka fánál, a legelfogulatlanabb ábrázattal vallja: mikép az, gyakran oly helyeket idézett a bibliából — a biblia mindig kéznél volt az összejövetelek alkalmával — melyeket, fölütetvén a könyv, ugyanannyiszor igazolva találtak. A két testvér erősen meg van győződve a felől „hogy ők semmi rosszat nem tettek, egyedül az isteni sugallatnak valának eszközei“ egyébiránt — állítólag — jelenleg mesterségeiket szorgalommal üzik, mint ezt a vádlottak értelmes asszonyának látszó mostoha anyja bizonyítja is.

4. Nenberg, 28 éves, postakiadó, — mint mondja — Zallerttel barátságban állván, egyetlen egyszer vett csak részt a Psychograph-gyülekezetekben, azután végkép visszavonult a társulattól, minthogy az egész műveletet dőreségnek tartja, az Isten ugymond „ilyen embereket“ eszközeül nem is választana; vallásos dolgokkal föltűnőleg nem bibelődött „csak úgy amint illik“ eljár a templomba, és csak is kandisága vitte őt a gyülekezetbe, s Zallertet „megintette“ mindamellett is: „hogy az egész dolognak fontosságot sem tulajdonított.“ Egyébkint a vallomásnál semmi föltűnőt nem mutatott.

(Vége köv.)

TÁRSULATOK.

Természettudományi társulat.

Szakgyűlés február 6-kán.

I. Dr. Batizfalvi, m. titkár jelenté, mikép Tomori A. a társulat céljainak előmozdítására 100 e. frt. ajándékozott. A társ. e nemes ajándékot külön iratban fogja megköszönni.

II. Kubinyi F. abbeli indítványára, hogy a f. évi január hóban a felföldi megyékben jelentkezett nagyobb fokú földrengés alapos megismerésére a társulat lépéseket tegyen: bizottmány alakult, melynek elnökeül indítványozó kéretett föl. A bizottmány tagjai Hunfalvy J. Kánya P. Kovács Gy. Molnár J. és Szabó J. lőnek. A bizottmány eljárásának eddigi eredménye a következő felszólítás:

„Honunk felső vidékein u. m. Trencsén-, Árva-, Turóc-, Liptó- és Zólyom megyékben az idei Januárhóban előfordult földrengések nem lévén mindeddig a tudomány kíváncsiához képest leírva, a magyar természettudományi társulat azon reményben, hogy tán sikerülend legalább még néhány adat birtokába jutni s így a honunk területének vulkáni történelmé számára maradandó okiratot állíthatni össze, felszólítja mindazokat, kik a rengés színhelyén közvetve vagy közvetlenül adatokat gyűjteni képesek, azokat összeírni és Dr. Szabó

annak művelésére tetterő létezik, — tevékenységöknek szebb, háladosabb tért nem óhajthatnak s nem is találnak. Jó földdel áldotta meg a természet hazánkat, s kik e földbe a tudomány magvát vetendik, lelkesedéssel fognak találkozni e hon a jó és igaz iránt fogékony nemzet részéről, mely teljes szívvvel csatlakozik azokhoz, kik művelését őszintén óhajtják s annak létesítésén lelkiismeretesen fáradoznak.

LAPSZEMELVÉNY.

Anyajegyek (naevi, tumores erectiles) gyógyítása légs. haméleggel.

Dr. Mangenot történetesen hallván hogy veleszületett anyajegyek légsavas haméleg által elenyésztek, e szert saját gyermekén megkísérté, melynek habár kis területű de még is növekedő ilynemű jegye volt. Megnedvezett újat a sóba belemártá s azzal a jegyet gyöngéden dörgölé. A dörgölésre apró izzag forma hólyagcsák támadtak, a dag össze esett s a szer párszori ismétlése után végkép eltűnt. (Med. Times).

József a m. term. tud. társ. első titkárhoz (Füredő-utca 1. sz.) hovahamarább beküldeni.

Különösen pedig a következő pontok kéretnek figyelembe vétetni:

1) A rengés beálltának s tartásának ideje óra s perc számra. Ismétlődött-e s meddig tartott a közbeeső csend?

2) A rengésnek voltak-e előzményei: változás a légben, a hőmérőn, a légnyomáson, a forrásokon, vagy földalatti moraj, zugás?

3) Mit tapasztaltak a rengés alatt, a) ennek irányára nézve (mely világtáj felé haladt?); — b) annak alaki módjára nézve: függőleges (alulról fölfelé történő lökések); hullámos- vagy kerengő volt-e, vagy tán zavart úgy, hogy az imént említett háromféle mozgás egyikét sem lehetett tisztán kivenni? c) végre, mely helyeken volt erősebb s melyeken gyengébb; nem lehetne-e valamely középpontot találni, melyből aztán szétterjedett? — Minviszonyban állott a földrengés erőssége a terület felületi minőségéhez: a lapon meg a hegylejtéken volt-e csak érezhető, vagy átment tán egész hegyláncokon is?

4) Mi változás volt észrevehető a rengés előtt s alatt az embereken s állatokon?

5) Mi változást idézett elő a rengés a természetben: földrepedés, ezekből kitóduló gőz, folyadék vagy szilárd anyag, földcsúlyedés, emelkedés, sziklaomlás, változás a hő-vizek hőfokában (ez hetekig is megszokott maradni)?

6) Mi rombolásokat okozott az emberi művekben: torony- kényndülés, házomlás, falrepedések, kutak rendből kijövése? Itt a részletek jó szolgálatot tehetnek az erősség becslésére.

7) Minthogy földrengés az érintett megyékett már a múlt századokban is látogatta, a levéltárakban az azokra vonatkozó adatok volnának kikeresendők. A többi közt érdemes volna puhatólni, hogy a Vágnak 1813-ki rendkívüli áradásával, midőn a víz helyenkint 14 lábra emelkedett, nem volt-e a földmozgásának valami jelensége (rengés, földalatti zugás) összefüggésben?

III. Szabó J. e. titkár a Budapest környékén előjövő földtani képletekről, különösen az édesmészvisztről értekezett.

IV. Nendtvich tanár Lenssen német vegyész újabb cikkéről szólott, melyben a vegyszul és az optikai tulajdonok közti viszonyokat fejtegeti.

V. Feldinger r. t. a párisi nagyszerű „Société d'acclimatation” ismertetését közölte rövid vázlatban.

Dr. Batizfalvi, m. titkár.

A budapesti orvosegylet gyűlésén f. hó 6-án Dr. Kovács Endre közokrházi fősebsz 1857. osztályán észlelt érdekes esetekről értekezett.

— 110 —

GYÓGYSZERTANI KÖZLEMÉNYEK.

A vörös (alakatlan) vilany. (Amorpher phosphor).

A Journal de chimie, de pharm. et de toxicologie múlt évi számaiban (5. 9 és 11) több mérgezési esetet említ, melyek a gyufák készítésére használni szokott közönséges vilany által franciaországban vitettek véghez; fölszólítja egyszersmind a hatóságot e vilany közhasználatból kiküszöböltetésére, s helyébe az alakatlan vilanyt ajánlja, mely méreg tulajdonaival nem bír, s melynek készítése sem különös nehézséggel sem nagy költséggel nem jár.

Coignet M. e készitést következőleg adja elő: A vörös vagy alakatlan vilany nem egyéb mint közönséges vilany, mely a százfoku hőmérőnek 280°-nyi hőnek alája vetetik s abban tíz napig tartatik.

Előállítására a közönséges vilany tetszés szerinti mennyisége bármilyen vas, agyag vagy üveg edénybe tétetik; ez azonban zárt legyen s tetején egy csővel ellátva, melyen át a művelet folyamát megvívázhatjuk, s a netalán keletkező phosphor gőz is elpárologhat. Ez edény homokfürdőbe tétetik és 280° hőnek tíz napig folytonosan kitéve marad.

A művelet nehézsége abban öszpontosul hogy a hőmér-

séklet mindig ugyanazon fokon maradjon; ha túlságosan fűtünk a phosphor elszál; ha keletinél kevesebbet nem változik át alaktalanná.

Megjegyzendő hogy a művelet kezdetén nem szabad a hőt mindjárt 280°-ra emelni, mert a közönséges vilany, mely 100°-nál olvad, eleinte nagyon híg marad, 240° felforr, s elpárologván a cső nyílásánál minden haszon nélkül elégne.

Azért a hőmérsék eleinte csak 240°-nyi legyen.

De lassanként a vilany átváltozik, nyúlós (visqueux) lesz, forrpontja emelkedik, nem forrhat és nem párologhat el 250 260, 270, 280 foknál. A meleget tehát fokoként egész 280-ig emelni kell, s aztán több — tíz — nap folytán egyformán főtartani.

A vilany e hőfoknál szinte kemény lesz s a bevitt vas pálcikának erősen ellent áll.

De ha a hő 280° meghaladja a vilany elszál. s a megsűrödött pára csak közönséges phosphort szolgáltat.

Tíz nap multával a tüzet eltávolítjuk. s minekutánna az edény a közönséges légmérsékletnél kihűlt, ezt felnyitjuk s a vilanyt, mely vasnyéllel ütésre kristály keménységet tanusít, leválasztjuk. Ez ütésnek viz alatt kell történni mert a vörös phosphor kemény testteli ütésre meggyulad.

A kivett vilany vagy egyszerű mozsárban töretik meg, ha kisebb mennyiségben készült, vagy két kova köből álló törő malmon megörletik. Mindkét esetben a vilanynak viz alatt kell lenni, s ha malmot használunk a köveknek vizben kell forogniok.

A vörös phosphort meg kell szitálni, s azután edző szikag (soda caustica) luggal huzamos ideig forralni, minekután a célja hogy a közönséges vilany minden részecskéi eltávolitassanak, melyek talán változatlanul maradtak volna. E forralást addig szükség ismételni míglen a közönséges vilany minden nyoma elenyészett; ennek fölismerésére pedig a szaglás elegendő, minthogy a vörös vilanynak semmi szaga sincs, a közönséges ellenben az átható jellemzetes büzt terjeszt.

A közönséges phosphortól ekként megtisztított vörös phosphor nagy mennyiségű vízzel megmosatik hogy a szikéleg minden nyomától ment legyen, különben nedvet szina föl (hygrometrisch) s gyufák készítésére nem volna alkalmas.

A mosás a készítés utolsó szakasza, mely után a vörös phosphor megszárittatik s vasrozsdához hasonlító por alakban mindennemű célokra fölhasználtatik.

A phosphor ily állapotban többé önként meg nem gyulad csak a 200-dik hőfoknál, napon ellenben hamar s már az 50-ik hőfoknál lánggra kap, mi a világosság egyenes hatására mutatni látszik.

A vörös vilany olajban és zsírban többé nem olvad, sem szénkénben (sulfure de carbone) sem égvényekben (alcali), melyek a közönséges phosphort igen könnyen és mindenféle arányban oldották; tehát nemcsak physikai de vegyi állapota is megváltozott.

Coignet azt hiszi, hogy az ipar által szükségelt phosphort könnyen lehetne vörös phosphorrá átalakítani. Franciaország havonként körülbelül 400 mazsa (2,000 kilogrames) közönséges phosphort használ el; ennek átalakítására 8—10 öntött vasedény kívántatnék, melyeknek mindegyike husz-husz mázsát tartalmazná, mi nem nagy kiadás s csak szorgos de nem nehéz felügyelést igényel.

Az idézett lap Hofmann Report. of potent inv. nyomán az alakatlan phosphorral gyártott gyufák készítése módját is közli valami May Francis eljárása szerint. Kén, steárin és viasz felolvasztatnak; midőn a keverék felolvadt és szörp sűrűséget öltött, a jó száraz és csomagokba kötött gyufák tetszés szerinti magasságra bele mártatnak; azután kivonatván ismét egy hat rész hamhalvag (chloras kalicus) és két-három rész dárdánykénethöl (sulphuretum antimonii) álló s előlegesen kellő mennyiségű kocsonyával (gelatina) forró vízben felolvasztott keverékbe mártatnak, megszárittatnak s így elkészítve egy anyaggal vonatnak be, mely tíz rész vörös phosphor és nyolc rész fölseléleg (peroxydum mangani) vagy dárdánykénethöl elegendő mennyiségű kocsonyából áll. E gyufák kis viaszszálként égnek és világítanak; dörögölés által oly sebesen lánggra kapnak mint a közönséges phosphorral készült gyu-

fák; nem mérgesek, s kevesebb veszéllyel is járnak mint a kezelést mint a gyártást illetőleg.

Egy svéd a tűzveszély elhárítására azon ötletre jött hogy a gyuanyagokat egymástól elválassza, minél fogva a phosphort a gyufákra, a hamhalvagot pedig a katulyára vagy más dörgölésnek szolgáló eszközre alkalmaztatta. *)

Árpacukor és mézgalabdacsok hánytató borkövel.

Mennyire fontos hogy ily csekélyeknek látszó, gyógyszereknek alig nevezhető, anyagok is az ahhoz értők által készítenek, mutatja ezen Chevallier A. által észlelt és közölt eset.

Nem régen, így írja a jeles vegyész, M. T. hozzám küldött bizonyos mennyiségű árpacukrot, melyet egy barátja Páris egyik leghíresebb cukrászától vett volt, azon kéréssel hogy azt megvizsgáljam, minthogy gyermekeknél és fölnteknél oly jelenségeket idézett elő, melyekből azt lehetne gyanítani hogy a készítmény ártalmas anyagokat tartalmaz.

A vizsgálat, melynek a vízben fölolvasztott cukrot alája vetettük, a kémszerek (reagentia) alkalmazására oly tüneteket mutatott, melyekből azt kelle következtetni hogy az előidézett kóros jelenségek hányborkó (tartarus emeticus) által hoztattak elő.

A kísérletek, melyeket az árpacukorral tettük, midőn azt kénsavval szénné változtattuk, a szénét vízzel és borsavval kezeltük, s aztán az e kezelés által támadt folyadékot Marsh készülékébe bevittük, oly foltokat szolgáltatott, melyeket dárdany (stibium) foltoknak tartanunk kellett.

De honnan jött a hányborkó az árpacukorba és mi célból adatott hozzá? Tévedésből e vagy a gyárnok munkásainak rossz akarata következtében?

E kérdés megoldása végett a boltba mentünk, melyben a cukor vétetett; itt megtudtuk hogy a cukor nem a háznál készült, hanem egy tőzgyárnoktól szereztetett.

Fölkerestük a gyárnokot, ki kérdésünkre azt válaszolá hogy ő megakarván tartani a cukor azon küllemét melylyel az készítés alatt bir (zsiros), kis mennyiségű borkót (cremor tartari) adott hozzá az öntés előtt, s hogy e borkövet egy droguistától vette.

Figyelmeztettük arra hogy árpacukora hányborkövet tartalmaz, s kérdeztük van e még a használt borkóból valami, mire ő igennel felelt, s azt tevé hozzá miként már több oldalról hallott panaszokat cukra és mézgalabdacsai ellen (boules de gomme); elbeszélte miként azzal vádolták hogy készítményei rézzel vannak vegyítve.

Az általa kezünkbe szolgáltatott borkőnek egy kis részét felolvasztottuk s az olvadékat különféle kémszerekkel vizsgáltuk:

1. Súly- (baryt)-mész- haméleg és könlegég (ammoniak) oldatai zavarák a folyadékot; úgyszintén a szénsavas égvények (carbonates alkalini) de csak idő folytán.
2. Kén- só- és salétrom sav csapadékot adtak.
3. A könkénsav (hydrosulphuricum) és sói sárga válmányt idéztek elő.
4. Gubacs-forrázatra (dec. glandium) fehér-sárgás és bő csapadék képezetett.

A sónak része izzó szénnel érintkezésbe hozatván elpatogzott s égetett borkő szagát terjeszté, a maradékban nagyító kézüveggel a dárdányt fellehetett ösmerni.

Világos mindezeknél fogva hogy hányborkóval volt dolgunk.

A kérdőre vont droguista azt állítá, hogy mástól vette; ez pedig miként nem tudja tőle került e ki vagy sem.

Ekként a tudatlanság okozta eleserelés által ez esetben 17 személy betegedett meg; tízennégy a cukor készítmény, és három a mézgalabdacsok élvezete következtében.

Journ. de chim. med. XI. 1857.

*) Roszabb gyufát különben alig valahol találhatni mint épen Franciaországban.

Heti kimutatás a pestvárosi közkórházban 1858-ki Február 11-17-ig ápolott betegekről.

	Felvéte			Elboos.			Meghalt			Visszamaradt					
	Beteg		Összeg	Beteg		Összeg	Beteg		Összeg	Beteg		szülők	gyermek	elmekör.	Összeg
	férfi	nők		férfi	nők		férfi	nők		férfi	nők				
Február 11-kén	13	5	18	7	11	18	2	1	3	308	280	—	—	—	17 605
" 12-kén.	9	5	14	3	6	9	1	1	2	313	278	—	—	—	17 608
" 13-kán	11	5	16	18	8	26	2	3	5	304	271	—	—	—	18 593
" 14-kén	10	8	18	12	1	13	3	—	3	298	278	—	—	—	19 595
" 15-kán.	16	6	22	9	6	15	2	—	2	304	278	—	—	—	18 600
" 16-kén.	8	13	21	10	6	16	3	1	4	299	284	—	—	—	18 601
" 17-kén	17	13	30	11	5	16	—	2	2	305	290	—	—	—	18 613

Leginkább hurut lázak teszik a többséget, csúz kevesebb, hágy-mázbetegség pedig igen gyéren jönnek elő. — Csorva, tekintetbe véve az évszakot, igen kevés; de annál több lobok jönnek elő, de nem igen veszélyesek. — Többnyire tüdőlegény (Emphysem) tüdő és béllobok végződnek halállal; de a gümőkór még is legtöbb áldozatot ejt.

H i v a t a l o s .

A magas cs. k. belügyi ministerium értésére esvén, miként a hatóságok, nem oklevelezt s törvényesen nem is jogosított orvosi személyeket orvos-sebész gyakorlat üzésében nem csak hogy eltűrik, sőt azokat orvos-rendőri eljárásokra és fenytő törvényszéki vizsgálatokra is alkalmazzák; — ez által indítottak érzé magát a cs. k. sopronyi helytartósági osztályt fölszólítani miként oda működék hogy ez illetékelenségek és túlhágások megszüntessenek. Hasonló rendszabály kibocsátására a cs. k. igazságügyi ministerium is megkérte.

Midőn a cs. k. megyei hatóság erről ahhoz tartás végett tudósítatik, egyszersmind arra szólittatik föl, miszerint arra ügyeltessen hogy a főnálló rendeletek értelmében minden területén letelepedő orvosi személy magát letelepedése idején a főorvosnál jelentse, ki a kerületében állomásolt orvosi személyzet jegyzéke folytonos nyilvántartására köteleztetik. (A sopronyi cs. kir. helytartósági osztály kibocsátványa minden cs. k. megyei hatóságokhoz 1858 évi Januarius hó 15-ről 736 sz.) Zeitschrift für Nat. und Heilk. in Ungarn.

* A magas cs. k. belügyi ministerium a frankfurti sutolt főzeleket gyártó részvénytársulatnak meg nem engedte hogy préselt gyógynövényeket tartalmazó házi vagy zsebgyógyszertárait a birodalomban árulhassa. A szakértők egyező véleménye fölötté kedvezőtlen volt, különösen az így kezelt növények gyógyhatására nézve, a netaláni hamisítások felett sem lehetne kellően órködni.
P. Lloyd.

A magas cs. kir. pénzügyi ministerium a belügyi és kereskedelmi ministeriummal egyetértőleg kinyilatkoztatta hogy kisebb mennyiségű elkészített gyógyszerárak, melyeket utasok saját használatukra magukkal hordanak, vagy melyeket a határon lakók ismeretes orvosok vényei szerint a szomszéd külföldi gyógytárakból hoztatnak, vámmentesek legyenek.
P. Lloyd.

P á l y á z a t .

Nagy-Szebenben (Hermannstadt) két orvosi állomás be-töltendő t. i. a második városi-orvos (zweiter Stadtarzt) állomása, mely a nemsokára megnyitandó Ferenc-József kórház főorvosi hivattalal egybe van kapcsolva, és egy segéd sebész állomás ugyan e kórház számára. A sajátkezüleg irt folyamodványok f. hó végéig a városi tanácsnál benyújtandók. A főorvosnak orvos-sebész tudornak és szülésznek kell lenni és kórházi szolgálatban jártasnak, mert nem csak a betegeknek rendelni de a kórház egész kezelését is vezetni és reá ügyelni fog. A segéd okleveles sebész legyen. Az elsőnek évi díja 500 pf. lakás a kórházban, világítás és fűtéssel, a másíknak 300 frt. egy szoba a kórházban, fűtés és világítás. W. Medz. Woch.

Értelemzavaró sajtóhibák a 6-ik szám tárcájában: 82 l. 9. sor alulról olv. kórbonctani h. kórtani; 86 l. 3 s. alulról kórszakot h. kór sz a k o t; 88 l. 8 s. szinte alulról 88 gran helyett olv. 8 gran.

Előfizetési ára: helyben félév 4 fr. egész év 8 fr.
 vidéken félév 4 fr. 30 kr. egész év 9 fr. pp. A lapot illető
 közlemények és hirdetések bérmentesen küldendők.

Megjelenik minden Vasárnap.
 Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szer-
 kesztőnél újtér 10-dik szám, és a kiadónál Dorottya-
 utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Dr. Markusovszki L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

Müller Emil,

kiadó-könyvnyomdász.

Másodévi folyam.

Tartalom: A takáros szemlobok fölismerése és gyógyítása. Dr. Hirschler. Folyt. — Nagel tr. seb. kórodája Kolozsvárott: XI. Szemcsés hámsejtrák az ajakon, kiirtás ajkképléssel. — Kórházi közlemények. A bujakór szereléséhez. Dr. Popper József. Vége. — Gyógyszer-tani közlemények. Az iblany és készítményei. Közli Török József gyógyszerész. — A pesti ig. főorvos meteor. és egész. ügyi 1858. január havi jelentése. — Vegyesek. Orvosegylet Febr. 20. gyűlése. Kinevezés Honi könyvészet. Pályázat.

Tárca: Az orvos díjazása s a nyugdíjintézetek. Dr. Weninger János.

A TAKÁROS SZEMLOBOK FÖLISMERÉSE ÉS GYÓGY-KEZELÉSE.

(Die Erkennung und Behandlung der blenorrhoeischen Augenentzündungen).

Dr. Hirschler Pesten.

Folytatás.

A valódi takáros vagy hártás (croupös) köthártyalobnál, mint a mult számban említők, már első nap a szemhéjhasadék megnyitásánál kétféle állapotot találhatunk, vagy tudni illik: a felület majd helyenkint, majd egész kiterjedésében a pillaporcnak hártás rostany lerakodással fedetik, vagy ettől szabadon van. Az első esetben kisebb nagyobb, jobbra a héjak hosszával párhuzamosan futó, fehérsárgás vagy szürke csatások jelennek meg, melyek genyes olvadásban lévén csak részletesen egyes darabokban választhatók el az alatta fekvő takhártyától. Ha ezek lehúznak, úgy élénk vörös vérző takhártya tűnik elő, mely külhámjától (epithelium) egészen megfosztva, a duzzadt tultengett szemölcsöket látatja, mely edénydussága miatta pillaporcos részt a takár eredés helyéül alkalmassá teszi. Ha hiányzanak a hártás lerakodások, úgy a köthártya pillaporcrészlete majd élénk-

vörös, a duzzadt szemölcsös testek miatt egyenetlen s legcsekélyebb érintésnél vérző; majd többé kevésbé sötét-kékes-vörös és egyenes sima felületű, oly állapot, mely a vér nagyobb torlódását, tehát a vér tökéletes pangásához és megalvásához közeledő állapotát jellemzi, s ez által sokkal veszélyesb, mint az előbb megemlített alkata a takhártyának. A duzzadt szemölcsös test (Papillarkörper) karcolás által okozott vérzése, főleg ha langyos víz rácsöpögtetése által némileg föntartatik, azonnal a takhártya, s a szemhéjdag összeesését hozza elő, és a fájdalmas érzetet, különösen a hőt és feszülést csilhatlanul enyhíti.

A takhártya átmeneti része, — ösmeretesen helye a takmirigyeknek, mint a pillaporcrész (Tarsaltheil) a szemölcs testeké — erősen kidülledő, élénk piros, sima dagnak tűnik, melyen semmi szemcsésedés nem látszik. A tülkhártya köthártyája többé kevésbé piros, néha halvány sárga, leggyakrabban igen dagadt, és az alatta levő savós ömleny által fölemelt, a szaruhártyát hullámszerűen körülfogja, s gyakran a szaruszelet — sőt mellső fölületét túl haladja. — Ha még oly feszes ezen savós izzadmányú chemosis, mindég kis elmozdítást enged; és ha még oly sárgás halvány is, mégis kisebb nagyobb edények láthatók fölületén.

A genyes váladék a baj növekedésével mindig bővebb

TÁRCA.

Az orvos díjazása s a nyugdíj intézetek.

Emlékszó mindnyájunknak, kiket illet. *)

Dr. Weninger János, járási orvos Abonyban.

Es ist eine alte Geschichte,
 Doch bleibt sie ewig neu.

Fris emlékezetben van mindnyájunknak, kiket a sors orvosi pályára vezetett, mily hosszú időbe, mennyi áldozatba

*) Több rendbeli hozzánk érkezett levél és felszólítás közül, melyek az orvosi hivatás ez épen oly kényes mint sajnos és való árnyoldalát érintik, egyet közlendőnek véltünk. Az ügy mindnyájunkat érdekel, ha nem is saját személyünkben tehát ügyfeleinkben, s kívánandó hogy azok, kik a dologhoz értenek, azt nézeteik közlése által földerítsék, s kik hivatal, tekintély és vagygon által arra képesek, méltányos elrendezésére s az orvosi ügy szervezete hiányainak kevesbitésére állásukat és befolyásukat fölhasználják.

Szerk.

és fáradságokba kerül egy orvos növendéknek illően megfelelni az állam tanrendszerének, hogy végre oklevéllel ellátva a gyakorlat zord s tövises ösvényére — mely sajnosan a halgatagoknál igen gyakran széles uttá válik — juthasson.

E bizonytalan s tagadhatlanul egyedül csak a sors kedvezményétől függő pályára juthatáshoz hat nyelvtudományi, két bölcsészeti s öt orvosi tanév, végre egy készülő, összesen tehát (legalább) tizen négy év szükségeltetik. A gyakorlati jog megnyerése után, noha tanárainak nézeteit s gyógyelvéit ösmeri a fiatal orvos, még sem eléggé képes ügyesen és biztosan a gyakorlatban föllépni, s kötelességének tartja orvosi intézetekben, kórházakban még inkább magát kimivelni, hogy a szenvedő emberiségnek s az államnak minél eredménydús s foganatosabb szolgálatokat tehessen. Végre buzgóságtól szeretettől s bátorságtól áthatva, szíve és lelke minden ereje megfeszítésével a beteg ágyához lép, hivatásában fáradhatatlan, üdvöt és egészséget árasztani óhajt s cserébe halát és elismerést remél; de nem sokára hálátlanság, érdemtelenség, kesebbitések, sujtó érzelmek s szívindulatok által reményeiben megalatva, szép állása árnyoldalairól is keserűen kényeztetik meggyőződni.

és sürjebb lesz, valamint a hój külső daga is olyformán erjed meg mintha huzótapasz alkalmaztatott volna reá, s jobbára a felső szemgödör szélét meghaladja. Ezen szemhéjdag ujjal mégis mindig benyomható, mely nyomás, valamint a szemhéjak kifordítása soha sem okoz nagy fájdalmat. Eltávolítván csipeszszel a tán jelenlevő hártvás izzadmány, és a genyes váladék főcskendő által elmosatván, azonnal pókhálószerű finom, átlátszó alvadék származik, mely a szemteke és szemhéjak között hártvaszerűen kifeszül, és eltávolítván, ismét újra képződik. A láz tünetei majd jelen vannak, majd hiányzanak. —

További lefolyása, és a veszély főleg a szaruhártya bántalma nemétől föltételeztetnek, ha ilyen jelen van; mert ez kedvező esetekben hiányozhatik is. A szaruhártya bántalma vagy mint könnyű hártvás verődéke (Beschlag) a fölületnek lép föl, midőn is a szaruhártya bágyadt, mintha ráleheltek volna, úgy néz ki, oly állapot mely soha sem tart soká, gyakran kevés óra alatt minden fekély hátrahagyása nélkül ismét eltűnik; vagy valamely helyen a középponthoz közel, jobbára a szaruhártya alsó felében szürke beszűrődés (infiltratio) támad genyesen olvadó izzadmány nyal, mely mint lassudan a környék felé vékonyabbá váló elhomályosodás terjed el és egy mély gömbölyű fekélybe megy át, szivárványhártya előesést idéz elő, de minden előesés nélkül is másodlagos szivárványlobot (secundäre irit.) von maga után, ha átlýikkasztás történt. — De ezen valódi hártvás szarulobot jellemző másodlagos szaruhártyabeszűrődés mindjárt kezdetben föl-szivódás segélyével ismét eltűnhet.

Vagy harmadszor a szaruhártya környén állományvesztés képződik, és pedig az erős váladék marása (Anätzung) által, főleg föl- és lefelé, hol ezt az elfödő chemosis miatt szorgosan eltávoztatni nem lehet. Ezen fekélyek mindannyiszor félholdképű, különféleképen hatnak be a lemezek mélyébe, s nem ritkán a vékonyabbá lett helyek kitolulása által részletes kitolulás (kerectasia) jö létre, mely a láttehetséget jelentékenyen képes zavarni.

Vagy végre a szűnés időszakában (Stadium der Abnahme) az úgy nevezett föl-szivódási fekélyek támadnak a szélen, többé kevésbé lapszerűen metszett fölületek (facettenartige Schliffe), melyek hihetőleg a fölhamtöli hosszan tartó lemeztelenítésnél (Entblößen) a szaruhártya fölüle-

tes rostjainak lassu enyészete által származnak. A takár magasabb időszakában kevésbé gyakoribb szaruhártya bántalom a posztó (pannus), a szaruhártya fölháma alá történt részletes savós kiizzadmány, mely ez által fölemel-tetik és sárgás-szürkén homályossá válik, a színe azonban a fölham alatt és fölött képzett számtalan edényágcsa miatt erős vegyítékét nyeri a vörösnek. Ezen heveny posztó közönségesen a szaruhártya felső szegélyét éri, hol is a kötgyűrű (Annulus conjunctivae) elhomályosodása és földagadásával kezdődik, és innét, keskenyebb vagy szélesb övcsére, sőt néha rövid idő alatt az egész szaruhártya fölületére elterjed.

Ezen kórfolyam lefolyása fölötté heveny, s minden idézett tünetmenny, a föl-szivódási fekélyt kivéve mely szűnésnek jelensége, már azonnal másodnap léphet föl. Miért is ritkán észlelhetni a bántalom első kezdeményeit, miután a legtöbb esetben már kifejtett és magas időszakában, sőt többé kevésbé javíthatlan szaruhártyái anyagvesztéseget talál az orvos, a midőn hivatik. Ezen fölötté heveny lefolyásán kívül még a fájdalom hevességének hiánya is oka a késői gondoskodásnak; — s ez utóbbi által főleg különbözteti meg magát e baj a Diphtheritis-től. — Ezen elhanyagolás természetesen csak a föl-nöttekről szól; az ujszülötteknél jobbára azon szomorú, s főleg következményeiben irtózatossá s javíthatlan vágyban keresendő, melynél fogva a bábák orvosi szerepet kívánnak játszani, mi által a szükséges segítség kellő időpontja a szegény csecsemő kárával elmulasztatik.

Kellő kezelésnél a bántalom alábbhagyása ép oly rögtön következik be, mint annak növekedése. A szemhéjdag, és a genyelválasztás szűnnek meg legelőbb is, ezután lassudan az élénk vörösség és takhártya különféle részeinek daganata. Ha a dag lohadásával, a pillaporc szemölcsstestei annál erősebben előtűnnek, és a genyelválasztás habár csekély mértékben, tovább tart ez képi az idült szemtákrát (chronische Blennorrhoe), azon állapotot tehát, melynek rajza a régibb szemészi tanokban, majd mint rögös kötlob (Trachoma), majd mint szemcsés vagy egyptomi szemlob név alatt volt forgalomban s melynek jelen értekezésünk folytán figyelmet szentelendünk. Magától értetődővén, hogy a már létre jött szaruhártyái fekély képződésnél, ennek minden utóbajai, mint szivárványhártya előesése, mellső szor (Synechia anterior),

Ezen a testre s lélekre zsibbasztólag ható befolyások által szakadatlanul fentartott küzdelemnek, a közönség ezerféle önkényei és szeszélyeinek, a keserítéseknek és esalatkozásoknak, melyeken panasz által nem enyhíthet szükségképen károsan hatniok kell az orvos kedélyére, egészségére, életére s élethosszának, a többi állásokhoz képest, rövideget kell szenvednie. E tekintetben tapasztalhatjuk, hogy az 50-dik életkoron tul az orvosok megfogása s elhalása kezdődik, oly annyira, hogy ha a papi s tanítói rend százának ötöde ezen hóhatárt átlépi, száz orvos közül alig 9—12 éri el a közép ötvenes kort.

Oly orvosokról, kik a kiválasztottak közé tartoznak s a szerencse tetszárnyaitól halmozottnak, nem szólok, hanem olyanokról, tehát a többségről, kikre, jólehet kész szerénységgel járnak el működéseikben, de a sorstól kevésbé kegyelve, hivatásuknak súlyos terhei érzékenyebben nehezkednek; kik a tudománynak s gyakorlatnak fáradságosan neki adják magukat, s végre is hosszú munkájok gyümölcseit idősb korban nem élvezhetik, részint kora haláluk, részint csekély sükere miatt a hajdan volt „arany gyakorlatnak.“

A gyakorló orvosra, ki élethosszán szenvedés és nyomor enyhítésével foglalkozik, sok kötelezettséget róttak s hivatását csak az államhozi függésvizonyban (?) gyakorolhatja. Minden betegnek, minden időben s bár mily távolságra segélyt nyújtani köteles, a szegényeket ingyen gyógyítani, a közönség másik részénél pedig jutalomért a leghihetlenebb dolgokat, csudákat tenni, hogy az az orvosi tudomány csilhatatlanságáról meggyőződtesék, ellenkező esetben pedig az orvost annál kiméletlenebbül s szívtelenebben becsmérelhesse.

Ezen része a közönségnek kettős arculattal tűnik fel; egyike háladatos s odafordított a szerencsés gyógykezelés alatt, másik mogorva, komor és elfordult a számla átnyújtásánál, vagy a díj iránti föl-szólításnál, mely a figyelmetlen s szerénytelen egyéneknek, sajnosan igen gyakran, feledékenységre megy. A közönség ezen osztálya a világ minden öt részében találtatik. Jaj azon orvosnak, ki ily környezetbe jutott, főképen ha a meghívás pillanatában megjelenni gátoltatik; ily orvos késedelmesnek, hanyagnak, szívtelennek, gögösnek, sőt ha s z o n l e s ő n e k! bélyegeztetik, holott segedelme idején, szeretetre méltónak, szorgalmasnak, méveltnek, fáradhatlannak találtatott; — ügyessége s ismeretei kétség-

szemtekesorvadás (atrophia bulbi) stb. léphetnek föl. — Ezt azonban valamint a szemtakár kór-oktánát (Aetiologie) ezennel mellőzzük s a Graefeféle Diphtheritis-t kívánjuk közvetlenül előadni, melynek hasonlóképen mintaszerű rajzolata után, a két bántalom különböztető kórisméje (Differential-diagnose) önként ki fog tűnni.

Először is pár szót magáról az elnevezésről. Bizonyára mi sem könnyebb mint neveket csinálni, s mi sem könnyebb mint nevek felett itéskedni. Mindég úgy volt ez és lesz is, miután a név csupán szabatos (praecis) fogalomhoz illeszthető; a fogalom azonban a tudományban, soha sem lehet tökéletesen elzárt vagy befejezett valami; miután a tudomány az élet folyamatok kikutatásával, illetőleg az állapotok szünetnélküli változataival foglalkozik. — Hogy erről a legmélyebben meggyőződünk nem is szükség az alosztályok nehezebb taglalásába ereszkednünk, az aránytalanság azonnal a legfelsőbb, legáltalánosb elnevezések szemlélésénél igen szembeötlő. — Vegyük például, hogy a lobnál maradjunk, mindjárt e szót; még ma is: „inflammatio“-nak nevezzük, ámbár elég távol vagyunk már attól a tudomány jelen álláspontján, melynél fogva a phlogiston mint kór-okozó elem szerepelt egykoron. — De ha akarnók egyszerűen e helyett az izzadmány — szót (Exsudation) elfogadni, úgy nem zártuk ki azon számtalan rendhagyó (abnorm) táplálási folyamatokat, új képleteket (Neoplasmen) stb. melyektől mégis a tulajdonképi lob jellemét megvonni kényszerülünk. Név és fogalom, fogalom és lényeg annyira ellenmondásba keverednek, hogy Virchow sem lel egyéb módot, mint a lob ontologiscus, és sajátos értelemezésével fölhagyni, és azt mint helybeli táplálási zavart fölfogni, mely más táplálási zavartól az eredmény (Leistung) nagyságával, a lefolyás sebességével, főleg pedig veszélyes jellemével különbözteti meg magát.

Ha ez áll a főről, mint lesz a tagokkal? Ne tehát a diphtheritis név itésketéséről tovább, — mely elnevezés hasonkötvetkeztes nyomán egy vészteljes (perniciös) torok lobnak köszöni eredetét, hanem a dolog előleges értelmezéseül csak annyit, hogy Graefe ezen nevezet alatt a kötlobnak ama hasonló vészteljes jellemét érti mely az egész takhártyaszövet térímbeli átszövődésével (Durchsetzung) jár, s mint önálló alak a tiszta hártvás takartól valóban lényegesen különbözik is. Miután ezen igélys

(richtigen) megkülönböztetésben jelen gyakorlati értekezésünk legfontosabb pontja rejlik, igen természetes, hogy én a Graefeféle Diphtheritis rajzolásánál, hosszabban fogok időzni.

(Folyt. köv.)

NAGEL TR. SEB. KÓR. KOLOZSVÁRT.

Közli Dr. Nagel vezérlete mellett Bartha János tanársegéd.

XI.

Szemeses hámsejtrák az ajakon (acinöser Epithelialkrebs) — kiirtás ajkképléssel.

G. G. 55 éves, erős alkatu napszámos 1857. évi maj. 29. kóródánkba vétette föl magát egy alsó ajkát elemészttéssel fenyegető fekélylyel, mely, állítása szerint, az előtt mintegy kilenc hóval egy ökör szarva által történt ütéstől a bal szájug alatt eredett borsónyi sajgó kemény csomóval, több házi szerek alkalmazása dacára nőttön nőtt, és végre kibomlott. Azóta látván mindinkább haladni alsó ajkának pusztulását, kóródánkon keresett gyógysegélyt.

Fölvételekor a fekély csipkézetes, szederjes — kék, éles szélekkel kezdődött a jobb oldali alsó metszfogközti irányban az alsó ajkon, honnét balfelé harapódzva az ajakon fokozatosan mélyebb mélyebb állomány vesztéseget ejtett, a bal szájug alatt szinte a foghusnak átmeneti részével határos lön, sőt a felső ajakra is áttérjedni kezdett. Az imitt-amott mélyen kiásott fekély aljából nagyobb-kisebb szilárd csucsorodások emelkedtek ki, melyekhez piszkos szürke kedvetlen szagu izzadmány volt tapadva. Vértés csak nevezetesebb kiübehátásra állott elő, akkor sem nagy mértékben; érintésre, meleg folyadékok hörpölésekor, és szólás alkalmával a fekély élesen sajgott, de olykor önkéntes nyilaló, a nyak bal felét átvillámlo, fájdalomnak volt széke; az evés, ivás, beszéd és a nyál visszatartása részint terhesek, részint pedig lehetetlenek valának; a fogak lemeztelenítése az arekifejezésnek undorító hatást kölcsönzött.

Az elfajulásnak határait vizsgálva úgy találtuk, hogy a fekély körül a szövetek csak néhány vonalnyi távolságra lobos izzadmánnyal voltak beszűrődve; a nyak baloldalán fölfedezett, s nagyobb terimére nőt nyirkmirigyek sem igen kemények, sem fájdalmasak és a szomszéd részekhez forrva nem voltak. Az ember magát eddig még elég jól és korához képest teljes erejében érzé; teste elég tápláltnak látszott, egyedül piszkos, sárga arcszine és komor arevonalai valami kétségbe ejtő állapotot tüntető árultak el.

A jelen nyavalyának közanyagi és bonctani kórjeleit, lefolyását és pusztító természetét, a betegnek korát stb. tekintve

be vonatnak, holott a díj megkeresés előtt kitünőnek nyilvánított.

Minden iparüzőnek szabad akaratára van hagyva, árucikkeit annak engedni által, ki azokat megfizeti vagy előtte biztosnak látszik lenni; az orvos ellenben köteles minden rang-, vagyon- stb. különbség nélkül segédelmet mindenkinek nyújtani. A szegények segéllése, tehát ingyeni gyógyítása is, az emberi érzelmekből merített természetes kötelezettség; az ellen semmi orvos kifogást nem tehet, mert az, kinek magának sincsen semmije, orvost nem jutalmazhat s szóbeli szíves köszönet elcigendő jele az elismerésnek. De mit mondjunk azokról, kik jutalmazni képesek volnának s nem teszik? s az orvost csak szép szavakkal kielégíthetni vélnek, nyájas arccal fogadják, ebédhez meghívják s őt magas kegyeikről biztosítják? Vannak emberek, kik kedvező vagyon állásukat, tekintetbe véve oly fukarul jutalmazták az orvost, miképen Dr. Schlesingerrel (Mediz. Wochenschrift 1856. 1.) kénytelenek vagyunk elhinni, hogy orvosnál kezdik s mutatják gazdálkodási elméletök gyakorlatát és — ennél is végzik. Vannak bölcsek, kik állítják minden orvos teljesített köteletségében s saját lelkiismeretében lelje föl elegendőleg a jutalmat akkor

is, ha tehetős emberek reális szolgálatát realiter nem is ismernék el, vagy kik egy élet megmentését megbecsülhetlennek s megfizethetlennek tartják s inkább — mit sem fizetnek! — Csak az orvos is ne volna húsból s vérből, akkor a közönség s orvos, valamint az ügyfelek közti viszályok sem léteznének s a világ háladatlanúsága nem hatna oly kellemetlenül vére s idegekre.

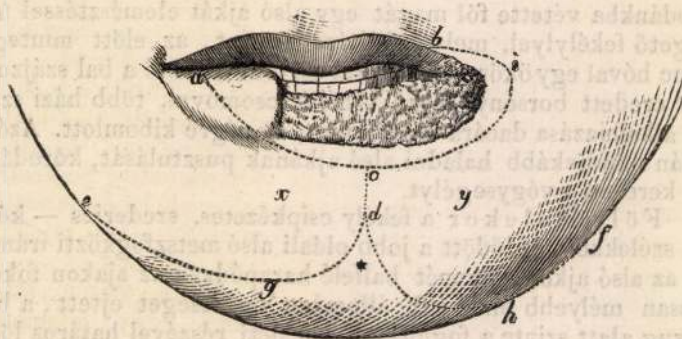
Míg tehát az orvos magángyakorlatban mindenkinek, rangkülönség s gyakran elismerés nélkül segédelmet nyújtani köteles; az alatt nyilvános (orvos törvényszéki és rendőrségi) teendőire nézve oly árszabálynak van alá vetve, mely egyes pontjaiban más működésekhez képest igen aránytalan, és sem az igénybe vett tudományos képzettség fokának, sem a közvetlen fáradságnak meg nem felel, p. o. az egészségi állapot vagy a testalkat megvizsgálásáért orvosnak 10 kr, sebésznek s szülésznőnek 5 krt; egy hólyaghuzó tapasz alkalmazásáért 10 krt; egy fog kihuzásáért 12 krt; egy császármetszés műtételéért élő egyénnél is 5 frt; terhességei vagy előre ment szülésrei ment vizsgálatért 10 krt stb.

Ha továbbá azon figyelmet tekintetbe vesszük, melyet a közönségnek nagy része az orvostól gyógyászati hivatása telje-

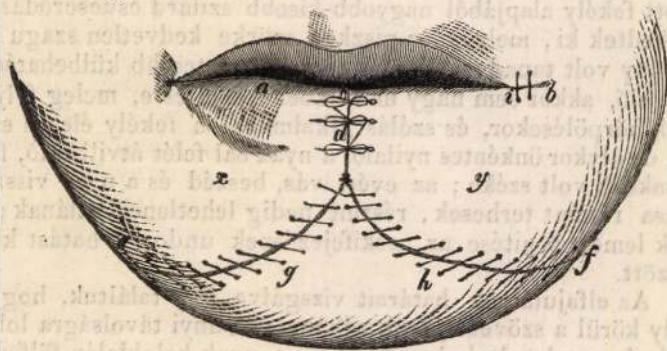
nem kételkedhetünk abban, miszerint itt rákfekélylyel legyen dolgunk; azonban meggondolván, hogy az elfajulás nem a beszűrődött rák (infiltrirter Krebs) módjára támadta meg az ajaknak különböző szöveteit egyszerre nagyobb kiterjedésben, hanem a száj szélétől kezdve léptenként tovább haladt; továbbá szemügyre vévén a nyakmirigyeknek imént rajzolt kedvező állapotját, — gyógyulást, vagy legalább az életnek bizonytalan időre nyújtását a véres kiúrtástól, és csak ettől egyedül tételeztük föl.

Néhány napig azon voltunk, hogy a folytonos izgatás és küllég befolyása által felületes üszkösödésnek indult fekélynek izgatottságát lehangoljuk hideg borongatások, enyhe vízzeli kötözés, és nyugalom által; ezután a június 4-kére határozott műtét — némileg Blasius modorát követve — következőleg hajtatott végre:

I.

II.

Egy metszéssel. I-ső ábra **a c i b** (pontozott vonal) az egész fekély keményedett körületével, is az ép ajakszé-
kicsiny részével együtt irtatott ki; ezt követte egy a bal második metszfog irányában **c** pontból kiinduló, függőlegesen az állcsucs felé tartó, és **d** pontnál két felé ágazó, ividomu bőr- és sejtszövetmetszés, mely még egy darabig **g e**, és **h f** felé folytatott, szinte párhuzamosan az állkapocs alsó szélével.

aitésen felül igényel, u. m. naponkinti többszöri megjelenést csekélyebb bajoknál a legrosszabb időben is, órahosszanti mulatást a betegágyánál, gyors segélyt, sok szót, a betegség feletti leckézetet mint rögtönzött kórodában, a használandó szerek működése magyarázatát s a feletti vitatkozást, hogy ezen szer s nem más használható: meg kell vallanunk, hogy mi orvosok nem csak a diploma elnyerésénél, hanem a magán gyakorlatban is arcunk véres verejtékével kényszerítetünk ismétli próbátéteket kiállani.

Ezen előterjesztésből könnyen látható, mily kellemes órái vannak a gyakorló orvosnak; mint rövidítetik ő meg mindenben s gyanúsítatik mindenhol, s miképen jut tudományos meggyőződése koldusbotra, egy részt a közönség hivatásunkat illető ferde nézetei és hálátlansága, más részt a kuruzslók, charlatanok, s mindenféle csudatevő ál orvosok vetélykedései által; mily kudarcot vall az orvosi tekintély, dacára az orvosi tudomány napról napra előhaladásának, és mint tolják föl fejüket a scepticismus s nihilismus(?), s mint lesz az orvosi állás napról napra rosszabb, minek igen gyakran tudományi, társaság, s erkölcsi romlás s természetes következménye.

Csak (?) családi összeköttetések és pénz biztosíthatják az

Az ilyformán létrejött jobb keskenyebb (1 1/4" átmérőjű) és bal szélesebb (2" átmérőjű) lebeny (I. ábra **x y**) mostan az állcsonttól és a nyak felső tájáról eléggé föllejtetve olyképen emeltettek fölfelé, hogy **c** pont az alsó fogrenddel egy színvonalon állott a mint az a II. ábrán látható. — Az áll allatti ütérnek néhány ágai lekötése után tartó csekélyebb vérzésnek megállítását leggyorsabban a sebszélek egyesítésétől remélvén, azonnal **c** pont alatt két nyúlvarratot alkalmazott a műtő, és hogy **d** ponton túl is egyesíthesse a két lebenyt — másként a két varratnak kiszakadása csak nem bizonyos lévén — a **g d** **h** közt foglalt föllejtetlenül maradt három szegidomu bőrszilakból két oldalsó metszéssel annyit vett ki, hogy a lebenyek alsó egyesülési pontjok a csillagra essék, mely felett egy harmadik nyúlvarrat alkalmaztatott; végre a lebenyek csomós varratok által az imént érintett háromszeghez oda öltettek: II. ábra **e g h f** mi hasonlólág az **i** és **b** közti sebszélekkel is történt*).

A további kezelés jeges borongatásokra szorítkozott, melyeket június 7-kéig folytattuk, midőn a két alsó tű és fércvarratok kivételén a sebszélek heveny hegedés után egyesülve találtattak, kivéve a bal felső nyaktájra eső és csak néhány vonalnyira terjedő csekély részt, hol a bőr sebes alpjáról fölválva maradt, és csak néhány nap múlva tökéletesen oda forrott.

Június hó 29-kén, tehát a műtét napjától számítva 25 napra, az új alsó ajaknak, mely az alsó fogrend eltakarására elégséges volt, szabad széle finom heggel lón bevonva. A lebenyek belszíne nyákhártyával lévén borítva, azoknak sem későbbi öszvezsugorodásától, sem pedig az állcsontthoz rögzítésétől nem lehetett félni, minél fogva a műtétnek állandó sikere biztosítva volt**), annyi inkább, minthogy a mirigyek daganata is ez idő alatt nevezetesen engedett. Ily vigasztaló állapotban a fennemlített napon betegünket elbocsájtottuk.

*) Intézetünkben képlő műtéteknél a száj táján a beteg elkábitása elmarad; itt is úgy történt.

**) Jelen esetünkben sem Celsus modorától, sem az ugynevezett francia (Chopart) eljárástól nem lehetett várni jó eredményt; amaz még a bal szájjug véres tágitása mellett sem nyújtott volna akkora nagy és ép bőrszillakot, hogy az egyesülés feszítés nélkül sikerülhessen. Az utóbbi modornál a lebenyek — meglévén fosztva a nyákhártyától, idővel idomtalanokká váltak volna zsugorodás és befelé göndörödés által (Einrollung), nem is említve azon nevezetes árnyoldalát e modornak, mely a körizom rostok hiányából ered s azt az ajakképzés címére valósággal érdemtelenné teszi.

orvost és övét a szomorú jövődőtől, és így nem „Galenus ád kincset s tiszteletet“ hanem egy jó házasság. Nem gondolható semmi szomorítóbb s bártortalanítóbb mint az oly orvosnak állása, ki pénz s családi összeköttetések hiányával, csupán tehetségére s lelkesmeretére támaszkodva tisztességes jövődő reménye fejében, magán gyakorlatra adja magát s arra szorítkozva van.

Ily szomorú viszonyok közt nekünk orvosoknak állapotunk javítását s ahhoz illő állást a társas életben kivívni igyekeztünk egyik fő célja legyen; minek megnyerése által magunkat s halálunk után családunkat némiképen anyagilag biztosíthatjuk. Az első feladat megoldása az államé; az utóbbi pedig csak magunké, mert mi gondteljes életünk kevés kilátással kecsegtet hogy jövődönknék elibe higgadt vérrel nézhessünk. A magunk s kedveseink később időskbeni sorsuk iránti aggodalom kényszerít oly mit föltalálni, mi agg s tehetetlen korunk helyzetét enyhítse, s a haldokló orvost családjának jövődőrei biztosítása felül megnyugtassa.

(Vége köv.)

KORHÁZI KÖZLEMÉNYEK.

A bujakór szereléséhez.

Dr. Popper J. szemész szülész m. a miskolci kórház r. orvosától.

(Vége.)

II. A megkeményedett (Hunterféle) Shanker.

A megkeményedett fekélyt túlnyomólag a külbőrön találtam, s pedig férfiaknál a vessző hátán, a makk koronaszéle körül s mögötte, továbbá a borék minden oldalán, leginkább a combokat érintő bőr részein; nőknél a nagyszemérem ajkak külső s belső felületein, a combokredőiben, néhány esetben a hüvely bemenete körül, közel a hugycső nyílásához láttam.

Mellőzve azon kérdést, mely már annyi kórúvárlati vitákra szolgáltatott alkalmat, a nélkül, hogy még végső eldöntést nyert volna, — valjon t. i. a Hunterféle bujasenyves fekély, mely kitünő szalonvás feneken s szélein megkeményedett szövetet vesz fel, helybeli bántalomnak tekinthető-e? vagy pedig mindenkor, legelső fellépésénél is, már az általános bujasenyv helybelisített tünetének kell e tartani? — itten csupán a gyógygyakorlat terén felmerülő szempontokból indulok ki. A gyakorlat nevezetesen két tényt kétségtelenül bizonyít; először, hogy a Hunterféle fekélyek sokkal nehezebben gyógyulnak s magukra hagyatva nemcsak hónapokon át fenmaradnak, hanem nőtten nőnek s pusztítólag terjednek; második tény pedig az: hogy a megkeményedett fekély kíséretében rendszeren oly kórtünetek lépnek fel, melyeket csak a bujasenyv másodlagos kúlezésének vagyis a buja betvegynék (Dyscrasia) tulajdonítani.

Ezen elvek alapján, a kóródás feladata kétfelé ágazik; tudni illik: a fekélyt minél gyorsabban behegedésre hozni, s egy uttal az általános bajnak forrását, a vért akként megmásmítani (alteriren), hogy a buja gerj által felzavart vértömeg előbbi élettani vegyületét minél biztosabban visszanyerhesse.

Ha már az egyszerű fekélynél a pokolkőnek haszna ritkán valósul, a Hunterféle Schankereknél a légsavas ezüstéleggi érintések annyival inkább félrevetendők, minthogy itten oly külszerről kell gondoskodnunk, mely nemcsak felületesen — mi a pokolkő tulajdona — rontsa el a fekélyezést, hanem egyszersmind mélyen a keményedést okozó rostonyás izzadmányt is szétolvassza. Ezen feladatot egyedül s kizárólagosan az étető kövel (lapis causticus in bacillis) törekvém teljesíteni, s megvallom mindenkor a legmeglepőbb eredményt.

Ebbeli gyógyeljárásom a következő: a fekélyt egész terjedelmében, toll vagy más célszerű tokba illesztett, hegyesített étető kövel hatályosan bedörzsölöm, minek következtében nem sokára 24—48 óra alatt egy fekete barnás 2—3 vonalnyi vastagságu hártya képződik, mely az alatta lévő szövethez oly erősen oda ragadt, hogy csak harmad-negyed napra csipesszel s ollóval távolítható el; ha ekkor a fekély felület még nem tűnik elő tökéletes tiszta alakban, akkor újra az étető kövel de gyöngédebben érintem a fekélyt, mely másodszori vagy legfeljebb harmadik étetés után oly tiszta pirosan csirázó (granulirend) felületet mutat, hogy végképi behegedése nyolc—14 nap alatt, kivált, ha naponta pokolkővel érintések történnek, bekövetkezik. A megkeményedett Chancre gyógyítása tehát ritkán tartott tovább 3 hétnél; voltak eseteim hol a fekély hat nap alatt is eltűnt, de olyanok sem hiányoztak, melyek 2—3 hónapig is minden helybeli szerelésnek dacoltak s csak a benső gyögmód bevégeztével, tehát a vérbetvegynék helyrehozatalával enyésztek el.

Az eddigi értekezletemből önkényt kitetszik, hogy a Hunterféle Schankereknél a rendszeres belső orvoslás iránt is fő tekintettel viseltetem. Egy időben a helybeli szereléssel tehát, a higany készítmények pontos adagozása megkezdetik akként mint fentebbi helyen elősorolám, ha híg halvag vagy iblaes (protojodoretum Hgi) bevétele siker nélkül maradt, — mint ezt egy pár esetben tapasztalám — akkor higanykenőccseli (ungu. cin) bekenések gyorsan célhoz

vezetén; az utóbbiakat pedig úgy rendelém, hogy minden nap egy nehezék ungu. cin. s. majd az egyik, majd a másik fel- vagy alvág tagnak belső felületére rendszeresen bekenetett.

A gyógyítás alatt fővigyázat fordítottatik az étrendre, mely ép oly távol tartja magát a túlzott megfosztástól (Hebra tr. egykori állítása szerint „Der syphilitische Kranke muss erst auf den Hund gebracht werden“) mint a mindent megengedő zabolátlan életmódtól.

III. A Függölyökről.

A bujasenyvnek ezen fajzata kórházunkban igen gyakori tünet; mint számra, mint alakzatos, főképen pedig terjedésre nézve egyes betegeknek, a legkritikább példányokkal találkoztam.

Általánosán két különböző alapidomzatot (Grundform) lehetett ezen kinövéseknél megkülönböztetni; a hegyes vagy is a bőrszín fölött emelkedő nyeles (gestielt) függölyöket s a széles talapu képleteket.

A hegyes függölyöket leginkább a takhártján a hüvely bemenete körül — férfiaknál a makk felületén s a makktyu benső lemezén (innere Platte des Praeputiums) találtam; a szélességbe terjedő függölyök dús változásokban de kizárólagosan csak a külbőrön, mind két nemnél, észleltettek, nevezetesen pedig az alfél körül, a combok fel-benső tájékain, a borékon s a nagy szemérem ajkak külső felületein.

Felejtethen előttem egy fiatal cigány testén látott függölykép — megjegyezvén mellékesen hogy valamenyny bujasenyves cigány egyén (körülbelől hat) kórházunkban megfordult, mind kitünő függölyökkel volt megrakva — mintha ezen ember faj külbőre külön hajlandósággal birna függölyök hajtására. A mintegy 20 éves cigány suhanc több Hunterféle Schankerrel a vesszőjén s borékja bőrén volt megbántva; a balcombja felső harmad része közepében, egy négy hüvelyknyi hosszú; 2" széles s 1/4" vastag függölyöző kinövés jelentkezett; hasra fektetvén az egyént, a farnyílás (Gefässpalte) mindkét széle hosszán, az egész gátot (perinaeum) betöltő 4—5" hüvelyknyi hosszú és 2" széles függölyös dagály (Wulst) volt észrevehető.

Követett gyögmódmódmat illetőleg, a hegyes függölyöket ollóval egyszerűen elvágom, a vérzés elállítására hideg borogatások egy pár óráig alkalmaztattak. A növények kiujulásait ritkán kellett ismét elnyírni.

Széles függölyöknél, melyeknek főmintájául (prototyp) fentebbi esetet hozám fel — különféle étető szereket kísérték meg*), de nagyon kevés dicséretet mondhatok fölöttök. Ellenben páratlan sikerrel itten is csupán csak az étető kö (lapis causticus chirurg) használtatott. A szálas haméleg azon rendkívüli tulajdonnal bir a függölyök irányában hogy azok álmányát vegytani okoknál fogva tüstént, az érintés percében szétbontja annyira, hogy az álképletes szövet, legyen bár az akárminő vastagságu hihetlen gyorsasággal ledörzsölhetővé lesz; a függöly leolvasztása után 24—36 óra alatt tiszta piros bőrseb áll elő, melynek bebőrözdése, hideg borogatások által nem sokára létre jön.

A fájdalomakra nézve melyeket az étető kö gerjeszt, meg kell jegyezmem, hogy bár minő nagyok is azok, még se mulják felül azon kinos érzelmeket, melyeket a többi étető szerek okoznak, sőt az utóbbiaknál nem enyhitheti az orvos oly vilám gyorsasággal betege fájdalmait mint ez étető kö után, mely hideg vagy langyos vízzel borogatások által oly könnyedén történhetik. A bécsi étető péppel pedig a széles függölyöket kezelni — mint sok oldalról ajánltatik — szinte nem tartom tanácsosnak, mert ezen készítménynek hatása oly biztosan nem korlátozható a megbántott pontokra, mint ez az orvos kezében létező haméleg-szállal gyakorolható. Ismétlem tehát, nem képzelhetni biztosabb gyógytestet a széles függölyök elrontására mint a szálabba öntött étető haméleget.

*) Sol. Plenkii, tinct ferri acetici, tinct Jodinae, pulv fron. Sabin, nitr. Argenti stb.

IV. Dobok.

A bujasenyves lágymirigy lobjait mind a két bujakór fajnál észlelem; ép oly gyakoriak valának takarok, mint fekélyzések kíséretében, s szinte nem különbség nélkül.

A dobosodás legelső tüneteinel, igyekeztem a daganatot szétszlatásra bírni, mi nem ritkán sikerült. Sikerült pedig korántsem összenyomás — sérvkötővel vagy téglasuly által, sem higany vagy iblany kenőcsök használata után, hanem Dr. Richter szerint készítettett Jod-Glycerina, olvadék bekenései által. Ezen olvadék vénye:

Rp: Jodinae p.

Kali hydrojod aa. drsemis. *)

Glycerinae dr. duas — Unc. β,

S. Háromszor napjában a dagadó lágycák tájéka ecsettel bekenendő.

Hahogy a mirigyek állományában (Parenchym) még izadmány nem képződött — vagy ha a lerakott izadmány minőségénél (qualitas) fogva, nem változik hirtelen genynyé — akkor a fentebbi olvadék 3—4 napi használata után a szétszlatás sikerült. De ha egy pár nap elmúltával a dob állapota nem változik, vagy genyedési irányzatát mindinkább tanúsítja — késedelem nélkül a tályog érlelését közönséges meleg póp borongatások által elősegítem.

Midőn pedig a daganat világos hullámozást (fluctuatio) mutat, sietek annak megnyitását eszközölni. Többnyire hegyes kusztorával $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ " nyílást metszve a tályog kiürítését eszközölöm, s a geny kifolyása után a póp borongatásokat még néhány napig folytatom; a genyfolyam megszűnésével pedig a metszet széleit pokolkövel érintem mi által a behegedés tete-mesen előmozdittatik.

Néhány esetben étető kövel is bontám fel a dobot, a nélkül hogy ezen eljárást ajánlatosabbnak találtam volna az előbbinél. A fájdalmak ordításra készítetik a beteget, az utógymód hosszadalmasabb, de azon egyetlen előnyét el nem hallgathatom, miszerint a dob tartalma tökéletesebben kiürítetik, s talán a beteg biztosabb lehet hogy a bántalmazott mirigyekből minden kóros vagy ragályos anyag kivesztetett.

Függelékül szabadjon még egy tályogos tümenénnyről megemlékezni; három vagy négy takáros folyammal s bujafekélyekkel bántalmazott kéjhölgyeknél a nagyszemérem ajkak bőr alatti sejtszövetében (Unterhautzellgewebe) dió söt ököl nagyságu tályoggócot láttam, melyek meleg póp borongatások által érleltetve vagy magoktól kifakadtak, vagy kusztorával felmetszve nagy mennyiségű többnyire barnás színű genyfolyadékot ontottak ki.

GYÓGYSZERTANI KÖZLEMÉNYEK.

A z i b l a n y.

(Vége.)

d) Az iblany keményítő (jodure d'amidon).

1850-ben a francia orvosi lapok nagy része összhangz ott a jod keményítő dicséretében; íme egyik magasztaló szózat:

„Quesneville, orvosi használatra rendkívül hasznos készítményeket állított elő; értjük a jod keményítő készítményeket. Az iblanszereket rendelő orvosok azok alkalmazása körül mindég nagy akadályokkal küzdöttek a jod olvadékkal, a gőz alaku joddal vagy jodkaliummal, nem lévén képesek a kívánt teljes eredményt eszközölni a nélkül, hogy ugyanakkor a gyomorban és belekben gyuladást (?) ne idéznének elő, úgy, hogy gyakran mire egy betegséget meggyógyítottak egy másik szinte oly veszélyesnek vetették meg alapját. Most már a jod keményítővel a jodot egészen biztosan lehet használni. A keményítő által megszelidített iblany cukorral is vegyíthető és ezen könnyen emészthető alakban a szervezetbe behatol a nélkül, hogy valaha zavart idézne elő, mi által lehetséges ezt a legingerlékenyebb személyeknek s kis gyermekeknek is rendelni. Azon esetek, melyekben a jod keményítőt alkalmazni lehet, nagyon számosak s ezek között a legterhe-

*) Dr. Richter egy rész iblanyra 2 rész glycerinát rendel.

sebbek, milyenek a görvély (Scrophulosis) és tüdőgümökör (tuberc. pulm.) is legyőzetnek általa. Hatalmas tisztító szernek tekinthető s a csukamáj olajnak, mely hatását azon kevés iblanynak köszöni mely benne szerves anyaggal van egyesülve, nincs ennél szerencsésebb helyettese.

„Állították, hogy a jod keményítő a jodkészítmények közül a legjobb gyógyszer, és helyesen. Állították továbbá, hogy ez helyettesíteni fogja a csukamáj olajat s minden tisztító szert melynek alapja a sassaparilla, s a tapasztalás igazolta az elővéleményt.”

„A jod keményítő készítményeket óvatosan kell készíteni, mert ha szabad iblany van bennök ártalmassá lesznek. A Quesneville készítményei e tekintetben elsőseget érdemelnek.”

Mig hazai tapasztalatok az ezen szerről irt dicséretet igazolnák vagy talán kellő mértékre leszállítanák e készítmény részletesebb ismertetése végett nem lesz felesleges a londoni „Gazette medicale”-ból egy kivonatot közölni mely Buchanan a glasgowi kórházi orvosnak e szer körül tett tapasztalatait tartalmazza.

„Buchanam emlékirata szerint — így ír a Gazette medicale — nem ismerve még a hatást melyet a jodnak a keményítővel vegyülete gyakorol, oly kis adagokban kezdte meg kiszolgáltatását, hogy a jodkeményítőben rendelt jod tartalom csak 2 centigramme *) volt, de lassanként növelte a napi adagot 2 gramme-ra, mely már 20 centigramme jodot tartalmazott. Majd ezen mennyiségen is túlélt s 6 gramme jod keményítőben 60 centigramme jodot vétetett be a nélkül hogy az ingerlékenységnek legkisebb nyomát tapasztalta volna. — Ezen mennyiségen nem ment túl, félve hogy annyi jod ártalmára lehet a testnek.

Némelyek a szer csekély hatásából magyarázhatnák ki, hogy a jodkeményítőből ily nagy adagot rendelhetni, de e magyarázat hibás volna mert a jod keményítő és más jod készítmények közt csupán azon egyetlen egy különbség van, hogy az első a gyomor és belekre nem hat ingerlőleg, és a többinél sokkal nagyobb mennyiségben vehető be. Minden más jod készítmény ha belőle 25 centigrammenál többet (tiszt iblanyt?) adunk be, a gyomor és belekbe fájdalmat idéz elő. Ha ez igaz akkor kétségtelen, hogy a jod keményítőt a gyakorlat a többi felébe fogja helyezni.

Buchanam az iblany készítmények hatását külön-külön tanulmányozva meggyőződött, hogy hatásra nézve az iblany után mindjárt az iblanykeményítő, azután a könlblagsav (jod hydrogen) következik, s ez után jön még a hamiblag. Ugy véli hogy mindezen készítmények a jódhydrogen által hatnak; ez az mely előidézi az iblanynak tulajdonított élet és gyógytani eredményeket. Innen kimagyarázható a jod keményítő nagy hatása minthogy ez könnyen könlblagsavvá változik át mihelyt a gyomorba jön; a tiszta iblany csak a gyomor szervezete megtámadásával alakulhat át e savvá. Mi a hamiblagot illeti ebből is csak fárasztó életműves munka által fejlik ki a jódhydrogen.

Iblany keményítőnél annak minden hatás része a szervezetbe fölvetetik és azt átjárja a nélkül, hogy az emésztő zsigeret igénybe vette volna s így főleg gyermekek és vénék gyógyszerelésére ajánlható.

Buchanam emlékiratát néhány kóreset elősorolásával végzi, melyekben a jodkeményítőt nagy adagokban használta. 37 esetet hoz fel melyek a bujasenyv, görvély és többféle bőrbetegségek sorába tartoznak.

Az általa elsorolt esetekben a jodkeményítő 8—30 gramme adagokban rendeltetett, tehát háromszori bevételre 1—2 gramme iblany naponkint, és a gyógyítás a legterhebb esetben sem tartott egy hónapnál tovább.

A jodkeményítő belsőleg és külsőleg egyiránt alkalmaztatik. A jodkeményítő tapasztalásról később szólva, itt megjegyzem, hogy a jodkeményítőnek két formája van használatban: a vízben olvadó és nem olvadó formája; az olvadóból készítik a szörpöt, a nem olvadót por, labdac vagy szelet (tablettes) alakban rendelik.

*) 1 kilogramme = 54 lat és 34 szemer; 1 gramme = 13 $\frac{7}{10}$ szemer; 1 centigramme = $\frac{1}{7}$ szemer osztrák súlymértéknek.

A jód keményítő szörpéhez vesznek:

Olvadó jód keményítőt 50 gramme-t

Vizet — — — 750 „

Cukrot — — — 1 kilogramme s 250 grammet

Egy kilogramme ily szörpben van $2\frac{1}{4}$ gramme jód, s így egy 20 gramme-t tartalmazó kanálban 5 centigramme jód. Bevételre kanalként történik tisztán vagy vízben felhígítva. Naponként 3 kanál az adag, mert ha valakinek nagyobb mennyiség jódot kell bevennie az e drágább szer helyett a nem olvadó jód keményítő port fogja használni. Minden oly esetben midőn a jód kis adagokban bevételéről van szó pl. gyermekeknek s mellbetegségben elgyengült betegeknek, ezen szörp más készítmények felett elsőséget érdemel. Ajánlják is ezt a mellbetegeknek hol a gümőkör kifejlésétől tarthatni. A görvél és bőrbetegségeken kívül dicsérik még oly nemű más bajoknál, melyekben halmáj olajat szokás használni, ezt sikerrel helyettesíti oly egyéneknek kik a halmájolaj bevételétől undorodnak.

Vízben olvadó jód keményítő készítéséhez végy:

Kellőleg pörkölt (grillé) keményítőt 9 részt

Kevés vízzel nedvesített jódot — 1 részt melyeket összevegyítve üveghólyagban vízfürdőben tartunk míg a por megfeketedik. Hogy a készítmény sikerüljön a pörkölt keményítőt mielőtt iblanynyal keverjük ki kell hűteni.

A vízben nem olvadó jód keményítő összetétele:

Jód — — — 100 gramme

Keményítő — 1000 „ Ezt labdacnak elkészítve, vagy egyszerűen vízben veszik be. Az adag nagysága naponként 5 gramme-tól kezdve 30 gramme-ig terjedhet, mint-hogy bevételre semmi kellemetlenséget nem okoz.

A szelet alakú (Pastilles vagy tablettes) jódkeményítőhöz vesznek:

Jódkeményítőt 50 grammet

Cukrot s mucilagot 700 grammet s ebből készítnek 500 másfél gramme-os pastillokat melyekből mindenik 1 centigramme jódot tartalmaz; az adag 1—2 vagy 3 pastilles naponként.

A jódkeményítő tapaszt a Gazette medicale de l'Algerie szerint egy algiri katonai orvos nagy sikerrel használja több év óta üdült, tisztátlan sebek és fekélyek kötődésénél. Dicséretes tulajdonául emelik ki, hogy több napig rajta maradhat a seben, mi sok esetben, hol a gyakori kötözés lehetetlen, valóban előnyére is szolgál. Készítése módja igen egyszerű, három rész vízben felhígított egy rész keményítőhöz 8 gramme jód oszlottat töltünk hidegben, s kavargatjuk míg az egyesülés megtörténik. A keverék mely kenőcs sűrűségű, tépésre kenve tétetik a sebre.

e) Az iblany cersav (Jodo-tannique) ismét egy oly iblany készítmény mely többek állítása szerint az iblany hathatós tulajdonaival bir, a nélkül, hogy a szervezetre rombolólag hatna, és ezen felül a cersav erősítő hatását is egyesítvén magában kiváló figyelmet érdemel.

Bevételre a szörp alakot használják mely Socquet és Guillermond utasítása szerint következőleg készítendő, végy

Jód — — — 2 gramme

Ratanhia vonatot 8 gramme

Cukros vizet mennyi elég, hogy egy kilogramme szörp legyen.

A Ratanhiavonatonak vízben tökéletesen olvadhatónak kell lennie. Az iblany olvaszd fel 40—50 gramme langban (alcohol) s töltsd össze a ratanhia vonatot oldatával. Ezt üveghólyagban néhány óráig nyugton kell hagyni, hogy a vegyhatás megtörténjék. Ekkor átszűrve s tömörre pároltatva a kellő cukor mennyiséggel szörppé kevertetik. Ezen szörp 30 grammeban 6 centigramme iblanyt tartalmaz. Bevételre éppen semmi nehézséggel nem jár, magában sem kellemetlen s különféle theákban is beadható. A gyermekek s gyöngye test alkalmak, kik az iblanyos olajat vagy csukamáj olajat az undor miatt be nem vehetik ezt huzamos időn át ellenszenv nélkül élvezhetik. A készítmény iblany tartalma meglevén adva az adag nagysága abból határozható meg.

Török József,
Gyógyszerész.

Pestváros igazgató főorvosának 1858. Január-havi meteorológiai és egészségügyi hivatalos jelentéséből.

Meteorológiai viszonyok.

A	legmagasb	nap	legalacsony	nap	közép állás:	havi ingadozás
Légsúlymérő 0° R.	342 ^{'''} ₁₅	11	328 ^{'''} ₄₃	21	337 ^{'''} ₇₄	13 ^{'''} _{72p.v.}
Léghévmérő Reaum.	+5° ₀	20	+10° ₅	31	+2° ₉	15° ₅ R.
Pára-nyomat	2 ₄₀	16	0 ₅₉	31	1 ₃₅	1 ₈₁
Légköri nedvesség	97	12	59	20	82	38
Légköri ozon-tartal.	13	19	2	15	6 ₇₀	11.

Egészen derült nap 5 volt, eső 2, hó 4 napon u. m. 3. 6. 16. és 17. esett.

A szelek iránya K-ről 6, Éj-ről 10, Ny-ről 13, D-ről 20, D-K-ről 7, Éj-Ny-ről 15, É-K-ről 7, D-Ny-ről 12-szer észleltetett.

Az időjárási viszonyok, — a tartós szárazságot kivéve, rendesek, sőt igen szép téliek valának; a négy napon rövid ideig és csekély mennyiségben esett hó azonnal el is tűnt, úgy hogy a tartós és nagy foku hideg a növényekre s így a földművelésre általában rossz befolyású volt.

Az egészségügyi viszonyok.

A közegészség állapota e hóban némileg javult, miután a sziket — Influenza — szünni kezdett, — de nem engedtek a légzésszervi bántalmak, s itt a hártás torokgyík, a tüdő lobok és a tüdő gümőkör több áldozat vón; — a heveny bőrkütegek közt a kanyaró igen terjedt s oly súlyos lefolyású volt, hogy 16 gyermek esett ezen halál oknak áldozatul; — a hagymáz és az ivarszervi bántalmak ugyan azon kiterjedésben mint az előbeni hóban voltak, megmaradtak, a mint ezt a következő átnázetből láthatni:

Kóralak	hónap	hónap	
Hagymáz .	Nov. 1 ₀₀	Dec. 2 ₀₁	Jan. 3 ₀₀ %
Váltóláz . . .	„ 4 ₆₃	„ 3 ₇₁	„ 2 ₁₇ „
Lob	„ 22 ₀₆	„ 19 ₁₀	„ 24 ₃₃ „
Bélhurut . . .	„ 3 ₇₀	„ 4 ₇₅	„ 4 ₅₄ „

A kór-mozgalmi viszonyok egyes gyógyintézetekben következőképpen oszlottak föl:

A gyógykezelés helye és módja.	A betegek száma					
	mult óról maradt	szaporodott	összesen	meggyógy. és javult	meghalt	gyógykezelés alatt maradt
Szegénybetegek gyakorlatában	—	—	1242	—	—	—
Sz.-Rókus kórházban	567	578	1154	475	88	591
Gyermekekórházban (fekvő)	28	23	51	21	5	25
Izraelita kórházban	—	—	233	—	—	—
Szegényápoló intézetben	33	42	75	53	3	19
Városi kényszerítő dologházban	43	50	93	47	8	38
Fegyencek kórházában	29	75	104	75	—	29
Az intézetekben orvosolt fekvő betegek összege	741	866	1607	746	107	754
Főösszeg	—	—	3082	—	—	—

Igy tehát e korban általában 37 beteggel kevesebb került orvoslás alá mint decemberben.

A szegénybetegek gyakorlatában 100 beteg közül volt 25

férfi, 43 nő és 32 gyermek; a polgári Rókus kórházban 56 férfi és 44 nő.

A kórházakban általában a gyógyultak a megbetegedettekhez 46, az a megholtak 6, az a gyógykezelés alatt maradtak 46, az a százaléokban viszonyultak, és pedig:

E hó befolyása alatt ugymint a legközelebbi múlt hóban észlelt betegségek a gyógykezelés alatt lévő betegek egyetemes összevételéhez a következő százalékokban viszonyultak, és pedig:

Agyi betegségek	Nov.-ben 1, 10	Decb. 0, 97	Jan. 1, 03
Agygerinc és idegi	6, 13	7, 36	5, 04
Erzék-szervi	3, 08	3, 31	1, 80
Légzés-szervi	15, 20	22, 70	22, 34
Szív, edény és mirigy	0, 96	1, 34	0, 28
Emésztésszervi és mellékkepleti	10, 70	14, 33	13, 31
Hugy-szervi	0, 30	0, 18	0, 25
Ivarszervi	20, 01	16, 80	17, 00
Bőr- és sejtiszóveti (hev.küteg?)	16, 08	14, 44	17, 00
Csont, ízület és izom	2, 03	3, 00	3, 33
Általános	15, 00	13, 33	13, 30
Külbántalmak	8, 80	2, 30	4, 02

A megholtak száma (a kórháziakat nem számítva) 343, tehát 32-el több mint a múlt hóban, s. p. 173 férfi, 170 nőnemű volt. Orvosi ápolást keresett 258, a nélkül volt 85. — Élet időre nézve meghalt egy éven alul 150, 1—10 évig 77, 10—20 évig 8, 20—30 évig 16, 30—40 évig 22, 40—50 évig 21, 50—60 évig 19, 60—70 évig 21, 70—80 évig 14, 80 éven felül 5.

A polgári állapotot illetőleg, volt 34 a tisztelbeliek, 34 a kereskedő és ipar üzö, 148 a munkás, szolgai és napszámos osztályból.

A kóralakot tekintve*) Natus mort. 16, — Debil. congenita 14, — Marasm. sen. 17, — Variola 5, — Miliar 2, — Morbilli 17, — Scarlat. 2, — Diphter 2, — Hydrops 14, — Diabetes 2, — Scorb. 1, — Pertussis 5, — Influenza 1, — Typhus 9, — Cahex. e malar. 10, — Trism. neon 9, — Angin. membr. 22, — Diarrh. 4, — Dysent. 1, — Enceph. 8, — Morb. cord. org. 3, — Pleur. 1, — Pneum. 15, — Apopl. pulm. 6, — Gangr. pulm. 3, — Enterit. 4, — Hernia inc. 1, — Haepatit. 2, — Chololit 1, — Degen. hepat 2, — Metrit 2, — Polyp. uteri 2, — Ict. neon. 6, — Encephalomal 1, — Scroph. 6, — Tuberculosis 51, — Epileps. 1, — Apopl. cereb. 1, — Convuls. 56, — Paralysis 8, — Haemorrh. 3, — Icterus 1, — Oedem. pulm. 1, — Tab. dors 2, — Gangr. 2, — Morb. puerper. 1, — Caus. ign. 3.

Orvos rendőri törvényszéki boncolat 14 vitetett véghez, ezek közt 2 öngyilkos és 1 elfagyott ember hulláin.

A hasznos házi állatoknál a lobos bántalmak feltűnők voltak, a lovaknál gyakran a kolika, de ragadványos vagy járványos kórok nem észleltettek.

Dr. Tormay.

Heti kimutatás a pestvárosi közkórházban 1858-ki Február 18—24-ig ápolott betegekről.

	Felvéte.			Elbocs.			Meghalt			Visszamaradt				
	Beteg			Beteg			Beteg			Beteg				
	férfi	nők	Összeg	férfi	nők	Összeg	férfi	nők	Összeg	férfi	nők	szülők	gyermek	Összeg
Február 18-kán	7	5	12	13	9	22	3	1	4	297	285	—	—	17 599
" 19-kén.	12	10	22	5	3	8	3	—	3	301	291	1	—	17 610
" 20-kán	7	10	17	10	7	17	—	1	1	298	293	1	—	17 609
" 21-kén	7	5	12	7	6	13	3	—	3	295	292	1	—	17 605
" 22-kén.	17	17	34	12	8	20	6	—	6	294	300	1	1	17 613
" 23-kán.	14	13	27	12	16	28	2	—	2	296	295	1	1	17 610
" 24-kén	18	11	29	11	7	18	—	1	1	301	296	2	2	19 620

*) Miután Pesten a halálokai megnevezésére a nemzetközi statisztikai gyűlekezet által elfogadott műnevezet már behoztatott, (l. az „OHL.“ m. é. 18. és 19. sz.) a t. főorvos úr is ezenül ezt fogja használni.

Szerk.

Tödő — hurut és lobok teszik a többséget; egyéb kórfajok csak szörványosan jönnek elő; még a csúzláz is többnyire huruttal párosulva van. — Halálozást a gümőkór okoz, néha tüdőlob, egyéb kórfajok csak ritkán halálosak.

Vegyesek.

A budapesti orvosegylet f. hó 20-kán tartott gyűlésén Dr. Bókai gyermekkorházi fő orvos néhány körbonctani tárgyat mutatott elő, névszerint gümőkóros lerakódásokat az agyhártyára, s egy kórosan elváltozott vesét, melynek kitágult kelyheibe vesekő be volt ékelve. — Dr. Hirschler egy 6 hét óta a bal szemteke előlesésben (ophthalmoptosis) szenvedő 9 éves fiút vezetett elő. Minthogy ez esetben a bajt szemteke nagybodással, dülzsemmel (exophthalmus) föllehet cserélni, a különböztető kör ismét szabatosan állította fel, nevezetesen a szemátmérőinek egymáshoz viszonyának összehasonlítása által. A szemizmok mind hűdve vannak, a láta kitágult; a látétehetség ép; fájdalom semmi; a szemteket nagy részt helyébe vissza lehet tolni. Kirekesztés után a baj okául a szemgödör fölötti rézst képző csontok és csonthátya görvélves beszűremkedését és daganatát — valószínűséggel — határozta meg. — Végre Dr. Kovács folytatta előadását az 1857-ben kórházi osztályán észlelt érdekes fejsértésekről s több tanulságos csontkésztményt mutatott be.

Pest. Dr. Arányi Lajos pesti egyetemi rendkívüli tanár a körbonctan rendes tanárává nevezetett ki.

Wertheim tanár szembaja örvendetesen javul.

Mint értesültünk az orvoskari központi épületiránti tanácskozányok folyton tartatnak, s annak kórházai összeköttetése a szak és ügy avatottak által egyhangulag szükségesnek ismertetik el. (Ezen nem lehetett kételkedni.) A polgári sz. Rochus kórház általán elismert célszerűtlensége miatt ennek helyébe is új épületet terveznek, mely akkor az egyetemi kórodákkal egy helyen állítatnék fel s azokkal bensőbb kapcsolatba hozatnék. Okunk van hinni, miszerint a magas kormány akarata, hogy a 30 év óta tervezett s végre létesítendő orvosi tanintézet a tudomány igényeinek s az ország szükségleteinek tökéletesen megfeleljen, s nem csak az épület nagysága, disze és elrendezése. de tudományos felszerelése által is oly különbséget tüntessen ki a múlt és jelen közt, mint milyen a bécsi hajdani örüldetorony s az elmebeteg mostani nagyszerű kórháza közt létezik. Ohajtandó, hogy a helyiség megválasztásánál, minden mellékes tekintetek mellözésével, egyedül a cél — tudomány, a humanitás s az egészség — vétessek irányadók, s a végből a város valamely emelkedettebb, száraz, szabad; vízzel könnyen és bőven ellátható s mellette jó ivó vízzel biro része szemeltessék ki felállítás helyéül.

* Dr. Groh Ferenc cs. k. ezredorvos az olmtüzi sebész tanintézetnél az elméleti és gyakorlati sebészet tanárává s egyszersmind az ottani kórház fősebészé kinevezetett.

* Lipcsében Dr. Walther nyug. egyet. tanár f. hó 3-kán meghalozott. Ő adta ki Radius és Jägerrel a „Handbuch der ges. Chirurgie und Augenheilkunde“ című ismert munkát.

Honi könyvészet.

Dr. Glatter Ed. cs. k. pest-pilis megyei főorvostól megjelent: „Jahresbericht über die Verhältnisse des pest-pilischer Komitats im Jahre 1857“ című, 8 ívre terjedő statisztikai munka. Ara 1 frt. 20 kr. A t. c. szerző a „Zeitschr. für Natur u. Heilk. in Ungarn“ ez évi 6. számában maga kedélyesen „mint az apa kisedet“ úgy mutatja be könyvét a közönségnek és világnak. A munka tiszta jövedelme a pest-pilis megyei orvosok és sebészek özvegyei és árvái segélésére van szánva.

Dr. Schwarzer Ferenc, a budai magánörüldé igazgatójától nem sokára sajtó alá kerül: „A lelkibetegségek általános kór- és gyógytana, egy törvényszéki lélektan a l. Orvosok, egészségügyi hivatalnokok és törvényszéki bírák számára.

Pályázat.

Ó-Sztapáron községi orv. állomás, mely 300 frt. fizetvényvel, 24 osztrák köből gabona és 6 öl fa illetményvel van egybekötve betöltendő. A folyamodványok e hó végéig a zombori cs. k. járási hatósághoz nyujtandók be.

Szerkesztői nyílt levelezés.

T. c. munkatársainknak ezentel e rovatban, valahányszor szükséges, tudtokkal adandjuk: hogy munkálataik kezünkhöz érkeztek, valamint t. c. olvasóinknak is miképp reclamatiojuk következtében a hiányzó lapok meginditattak.

Dr. Cs. L. urnak Szoboszlón: Sajnáljuk, de ez volt az első felszólítás melyet kaptunk; a hiányzó számok elküldettek.

D. K. urnak Karádon: A 2. 3. és 4. számot pótoljuk.

Dr. U. S. urnak Homónán: Örvendünk, hogy kívánatát teljesíthetjük; az ígért közleményre számot tartunk.